

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

30

ARC PESTE UN TIMP ISTORIC

(Paginile 12—13)

Spiritul Congresului IX

EVENIMENT istoric memorabil, care a inaugurat în destinul contemporan al României o epocă nouă, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român marchează totodată afirmarea și impunerea unui spirit profund înnoitor în toate domeniile vieții sociale. Răspunzând unor cerințe vitale decurgând din însăși legitatea cu adânci implicații patriotice a progresului și a dezvoltării societății socialiste românești, spiritul Congresului al IX-lea a determinat pretutindeni și în toate planurile de activitate o extraordinară emulație creatoare, consecință firească a înnoirii și a deschiderii orizonturilor prin înlăturarea curajoasă a dogmelor, a canoanelor rigide, a îngustimilor și a șabloanelor. Act de esență revoluționară, Congresul al IX-lea al partidului a declanșat astfel un vast proces de dezăgăzuire și de valorificare superioară a resurselor creativității naționale.

Spiritul înnoitor al Congresului IX a dus la nașterea unui climat de mare efervescență și puternic avânt, de însuflețire și entuziasm creator. Epoca pe care a deschis-o a devenit o epocă de creație majoră, caracterizată de strălucite izbînzi în planul valorilor spirituale, comparabilă ca dimensiuni celor mai importante epoci din istoria culturii noastre naționale. Diversă, bogată, racordată la cele mai nobile tradiții lăsate moștenire de înaintași precum și la circuitul universal contemporan, literatura creată în România în epoca jalonată de Congresul al IX-lea constituie una dintre măturile elocvente ale mutațiilor adânci produse de spiritul acestui eveniment istoric, de la a cărui solemnă consacrare în filele de cronică a patriei socialiste sînt în aceste zile 21 de ani. Este o literatură caracterizată de un generos și nobil umanism, în centrul căreia se află omul contemporan și realitatea de astăzi, suport al unei problematice dense, de profundă vibrație morală și patriotică, o literatură a implicării și a participării creatorilor la viața atît de tumultuoasă a societății românești actuale. Depășind cu o îndrăzneală specifică întregii epoci inaugurate de Congresul IX viziunile simpliste și sumare, înfățișînd și îmbrățișînd complexitatea dinamică a existenței, intrînd în dialog cu toate culturile lumii, literatura și cultura românească din ultimele două decenii reprezintă cu mîndrie țara în marele concert al spiritualității universale. Cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite la impresionantul forum al comuniștilor din vara anului 1965, au constituit un luminos program de creație pentru toți oamenii de cultură și artă din România socialistă: „Progresul culturii socialiste se bazează pe cunoașterea și însușirea a tot ce are mai înaintat arta și cultura mondială, pe dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare. Este de aceea necesar să fie intensificate legăturile de colaborare cu oamenii de cultură și artă din țările socialiste, cît și din celelalte țări, asigurate condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale”.

INSUȘINDU-ȘI în profunzime și cu deplina conștiință a înaltei lor responsabilități în fața poporului ideile și concepția promovate de Congresul al IX-lea, creatorii din epoca marcată de acest eveniment de răscruce al istoriei noastre contemporane nu și-au precupețit eforturile de edificare a unor valori durabile, profund reprezentative pentru un timp de structurale prefaceri și transformări. Este o strădanie urmată neabătut, în virtutea voinței de a se lăsa viitorului configurat de hotărârile Congresului al XIII-lea o mărturie cît mai trainică și mai cuprinzătoare despre înfăptuirile prezentului. Generoasele îndemnuri, orientări și indicații formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, constituie un amplu și fecund îndreptar de creație pentru toți oamenii de cultură, scriitorii și artiștii români de azi. Ale căror năzuințe și idealuri sînt inseparabile de spiritul Congresului al IX-lea.

„România literară“

OMAGIU — pictură de Eugen Palade

În Cartea Țării

Dintotdeauna ne-am ales în frunte
Bărbații-Ctitori ai acestei țări,
Cu brațul oțelit, granit de munte,
Și i-am slăvit în cele patru zări.

Și i-am urmat în legendare fapte,
În Cartea Țării numele le-am scris,
Vorbim cu ei prin rod de grine coapte,
Căci ei hrănesc mereu al nostru vis.

Erou între eroii națiunii
E-al nostru ne-nfricat conducător,

În el ne sînt intruchipați străbunii
Cu-ntreaga lor iubire de popor.

Prin Ceaușescu ne e țara, țară,
Și omul e pe soarta lui stăpin,
Prin el și prin partid e primăvară
În inima poporului român.

Partidului — izvor de bucurie,
Și omului rodit de-al nostru plai,
Le înălțăm, purtînd în noi mindrie,
Poeme cu metafore în grai.

Viorel Cozma

România literară

Director: George Ivaşcu. Redactor
şef adjuncţi: Ion Horea. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmp-
peanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru pacea
Europei şi a lumii

MULTIPLELE şi variatele manifestări legate de cea de-a douăzeci şi una aniversare a Congresului al IX-lea al partidului, trecerea în revistă a grandioaselor rezultate obţinute în această perioadă ce şi-a căpătat şi legitimat denumirea de „Epoca Nicolae Ceauşescu”, învălmăşele şi concluziile reliefate, evidenţierea direcţiilor de acţiune viitoare, spre înlăuntrul obiectivelor cristalizate de Congresul al XIII-lea — toate configurează dimensiunile marelui omagiu al ţării adus evocării forumului comuniştilor români, prodigioasei activităţi a strălucitului conducător al partidului şi statului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pe bună dreptate s-a relevat şi cu acest prilej însemnătatea Congresului al IX-lea atit în desfăşurarea construcţiei socialiste a ţării, cit şi în coordonatele vieţii internaţionale. Pentru că semnificaţiile şi aria de cuprindere a „Epocei Nicolae Ceauşescu” nu se limitează la cadrul naţional al ţării, ci înscriu şi ample implicaţii pe arena mondială. Importanţele deschideri, contribuţia activă la dezbaterile marilor probleme ce confruntă omenirea, iniţiativele realiste, soluţiile constructive avansate, rod al gândirii cutezătoare, originale şi creatoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, au conferit o nouă poziţie României în marele concert al naţiunilor lumii şi, totodată, au marcat aporturi de excepţională valoare şi însemnătate la marea cauză a contemporaneităţii — pacea, dezarmarea, fărâşirea unei lumi a destinderii şi colaborării popoarelor.

UNUL din obiectivele formulate de Congresul al IX-lea şi urmarite cu consecvenţă de Romania socialistă în toţi aceşti ani l-a reprezentat transformarea Europei într-un continent al bunei vecinătăţi, al cooperării şi progresului liber al naţiunilor, într-un cuvânt edificarea securităţii europene. Stau măturie eforturile depuse cu nestăbilită energie de ţara noastră în această direcţie, începând chiar din anii imediat consecutivi Congresului al IX-lea, prin normalizarea şi extinderea relaţiilor României cu alte state europene, prin contribuţiile la pregătirea şi desfăşurarea Conferinţei de la Helsinki, iar apoi la continuarea acestui proces, la promovarea destinderii şi cooperării pe continent.

În această privinţă, România are meritul de a fi formulat, ca una din ideile-forţă ale vieţii politice, relaţia dintre încrederea încrederei, consolidarea securităţii şi deschiderea căii spre dezarmare în Europa. În lumina acestei teze, aşa cum a subliniat tovarăşul Nicolae Ceauşescu la recenta plenară a C.C. al P.C.R., un obiectiv de prim ordin al actualităţii îl constituie impulsivitatea desfăşurării Conferinţei de la Stockholm, finalizarea cu succes a negocierilor privind încrederea, securitatea şi dezarmarea. Şi, se poate aprecia, că întregul curs al tratativelor din cadrul acestui for demonstrează justetea poziţiilor României, realismul şi însemnătatea măsurilor preconizate.

Incheierea, în aceste zile, a lucrărilor celei de-a XI-a sesiuni a Conferinţei de la Stockholm a reliefat concluzii deosebit de importante în această privinţă.

După cum se ştie, pe masa conferinţei s-au aflat mai multe pachete de propuneri, formulate de diferite state — de către U.R.S.S., de către S.U.A. şi alte ţări occidentale, de ţările neutre şi nealiniate şi, respectiv, de România. Documentul prezentat de ţara noastră intitulat „Poziţia României, concepţia şi considerentele prezidenţiale Nicolae Ceauşescu privind măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa” s-a bucurat de un larg interes, fiind apreciat ca o substanţială contribuţie constructivă la căutările şi eforturile îndreptate spre apropierea poziţiilor şi găsirea unor soluţii general-acceptabile, care să permită realizarea unui acord final.

Şi, într-adevăr, prin eforturile susţinute depuse de un şir de state, între care România s-a remarcat prin participarea sa activă, negocierile au reuşit să contureze la actuala sesiune un şir de trăsături principale ale viitorului acord.

Au fost astfel, convenite, cu titlu preliminar, texte de acord în domeniul nerecurgerii la forţă şi la ameninţarea cu forţa, s-au înregistrat progrese în problema verificării aplicării măsurilor de încredere şi de securitate, creându-se astfel premise pentru elaborarea, în cursul sesiunii următoare, a unor modalităţi practice de verificare şi control. Au fost, de asemenea, convenite noi texte de acord referitoare la definirea unor activităţi militare, precum şi la observarea acestora, s-au creat noi posibilităţi în privinţa schimbului de informaţii, a comunicărilor în aceste probleme.

Şi este deosebit de important că ţările participante au convenit să continue consultările neoficiale pentru degajarea unor noi posibilităţi de compromis, încet următoarea sesiune, de la 19 septembrie, să se poată încheia cu succes, printr-un acord substanţial.

ESTE exact ceea ce doreşte ţara noastră, care a subliniat insistent necesitatea de a se intensifica pe toate căile ritmul negocierilor şi de a se depune eforturi suplimentare pentru înregistrarea unor progrese efective. O necesitate care îşi menţine caracterul prezent, avându-se în vedere că pentru ultima rundă au mai rămas de soluţionat probleme numeroase şi de o mare complexitate.

Fapt este că, înfruntând nu puţine piedici, obstrucţii şi rezistenţe de diferite feluri, promovarea încrederii, ideea întăririi securităţii şi dezarmării înaintează şi câştigă mereu teren, corespunzător aspiraţiilor popoarelor, cerinţelor obiective ale dezvoltării sociale şi consolidării păcii. Şi este un prilej de satisfacţie că România socialistă se află, din nou în primele rânduri ale luptei şi eforturilor pentru nobila cauză a păcii, aşa cum a făcut-o consecvent în cei 21 de ani de la Congresul al IX-lea, de când la conducerea destinelor sale se află strălucitul promotor al voinţei poporului român, marele „Eruc al păcii”, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Cronica

Viaţa literară

Concursul de poezie „Nicolae Labiş”

● Propunându-şi să contribuie la promovarea unor noi şi autentice talente din rindul tineretului, Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Suceava, prin Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare şi a Mişcării Artistice de Masă, organizează cea de-a XVIII-a ediţie a Concursului de poezie „Nicolae Labiş”, manifestare care se înscrie în Festivalul naţional „Cântarea României” şi care se dedică celei de a 65-a aniversări a Partidului Comunist Român.

Poezia prezentă în concurs este chemată să exprime dragostea faţă de patrie şi partid, să oglindă universul spiritual al omului de azi, munca şi viaţa înfloritoare a maselor, înaltele idealuri umaniste

ale societăţii noastre socialiste, marile transformări din viaţa materială şi spirituală a poporului nostru.

La concurs pot participa tineri care nu depăşesc vârsta de 25 de ani, nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au publicat volume de poezii şi nu au obţinut Marele Premiu la ediţiile precedente ale concursului „Nicolae Labiş”.

Lucrările vor fi trimise în 9 exemplare dactilografiate, până la data de 1 septembrie 1986, pe adresa Centrului de Îndrumare a Creaţiei Populare şi a Mişcării Artistice de Masă Suceava, strada Ion Vodă Viteaz nr. 5, cod 5800. Toate lucrările vor purta, în loc de semnătură, un motto ales de autor. În coletul poştal va fi pus un plic

închis, care va conţine acelaşi motto, numele şi prenumele autorului, data şi locul naşterii, adresa exactă, profesia şi — acolo unde este cazul — denumirea cnaclului literar din care face parte.

Fiecare participant are dreptul să se înscrie în concurs cu un număr de cel mult cinci poezii.

Concurenţii premiaţi vor primi, din timp, invitaţii de participare la festivitatea de înminare a premiilor, care va avea loc în ziua de 5 octombrie 1986.

Cheltuielile de cazare, transport şi masă pentru concurenţii premiaţi vor fi suportate de Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare şi a Mişcării Artistice de Masă, Suceava.

Întâlniri cu cititorii

BUCUREŞTI

● La invitaţia Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor, un grup de scriitori s-au întâlnit cu un număr mare de pionieri, elevi şi cadre didactice aflaţi în Tabăra internaţională a pionierilor de la Eforie Sud. Cu acest prilej, au răspuns la numeroase întrebări puse de cei prezenţi Pasionaria Stoicescu, Viniciu Gaţita, Mircea Novac, D.C. Mazilu.

CLUJ-NAPOCA

● Membri ai Asociaţiei scriitorilor din Cluj-Napoca au făcut o vizită de documentare în municipiul Dej, pe platforma industrială, la întreprinderea de prelucrare lemnului şi la Combinatul de celuloză şi hirtie, precum şi la C.A.P. Câşei. Au participat: Ion Arcaş, Petre Bucşa, Doina Cetea, Pollacec Ioszeff, Teohar Mihadaş. Vasile Sălăjan şi Eugen Uricaru.

De asemenea, Asociaţia a

organizat o şezătoare literară la Biblioteca Centrală Universitară, cu tema „Poezia verii”, la care au participat: Augustin Buzura, Al. Căprariu, Doina Cetea, Vasile Igna, Mircea Oprea, Adrian Popescu şi Tudor Dumitru Savu.

CRAIOVA

● La Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova a avut loc lansarea volumului „Profiluri şi structuri literare” de Florea Firan. În faţa unui numeros public cititor au comentat noua apariţie din ciclul „Contribuţii la o istorie a literaturii române” criticii şi istoricii literari: George Sorescu, Ion Pătraşcu, Constantin M. Popa, Marian Barbu, Mircea Moisa şi Maria Buz.

IASI

● La Biblioteca „Mihai Eminescu” din Botoşani, precum şi la casele de cul-

tură din Dorohoi, Săveni şi Liceul „A.T. Laurian”, au fost lansate două noi volume, apărute la Editura „Junimea” din Iaşi: „Pasărea pre limba ei” de Dorin Baciu (proză) şi „Ecranul de iarbă” de Dumitru Ţiganu (versuri). Despre cele două cărţi şi autorii lor au vorbit: Gheorghe Drăgan, Dumitru Ignat şi Emil Iordache.

TIMIŞOARA

● Cu prilejul „Zilelor culturii”, manifestare spirituală cu caracter complex, devenită tradiţională, în oraşul Anina a avut loc o întâlnire literară, cu participarea scriitorilor: Ion Marin Almăjan, Eugen Dorcescu, Ion Budescu, Nicolae Dolăncă şi Nicolae Danciu Petniceanu. Întâlnirea a fost prilejuită de lansarea volumului „Aurul din aripi”, semnat de poetul şi reporterul reşiţean Nicolae Sirbu şi inspirat din viaţa bogată a acestui oraş.

Revista revistelor

„Ateneu”

● Aflată de mai multă vreme într-o constantă ascensiune, vădită în calitatea şi ţinuta unei diversificate tematici culturale şi literare, revista „Ateneu” aduce în numărul 6 al său câteva dezbateri de indiscutabil ecou în actualitate: despre Biologie şi gândire ecologică, despre Valorificarea cercetării ştiinţifice şi tehnologiei sint două asemenea necesare discuţii. În aceeaşi ordine se înscriu şi cele două intervenţii publicate la rubrica de „reflecţii”: Eu, tu, el — jaloane pentru o etică de Mihai Şora şi Intelectualul în cetate de Mihai Drăgănescu, precum şi discuţia despre „Existenţa umană şi simţul umorului în literatură”, la care participă, cu pertinente articole, Valentin Silvestru, Al. Dobrescu şi Tudor Popescu. Continuă, în acest număr, convorbirea cu D.R. Popescu realizată de Constantin Vişan, scriitorul referindu-se acum la romanul F şi la începuturile sale dramatice. Poezii de Ana Blăndiana, proză de Eugen Uricaru, bune comentarii critice despre Tudor George şi Solomon Marcus, o serie de incitante Aproximaţii despre „inocenţă”, de fapt despre prostie, de Nicolae Manolescu, o radiografie sistematică a spiritului francez în viziunea actuală a francezilor înşişi făcută de Eugen Simion, traduceri din Jean Tardieu, cu o consistentă prezentare, aparţinând lui Ştefan Augustin Doinaş, ample fragmente din confesiuni făcute de Mircea Eliade şi E.M. Cioran în 1978 şi, respectiv, în 1985 — toate

acestea contribuie la reuşita unui număr îngrijit şi conceput cu o remarcabilă competenţă profesională. Din „Caietele botoşanene” găzduite, ca de obicei, în revista băcăoană, reţinem o serie de informaţii utile despre ediţia academică a Opere-lor lui Mihai Eminescu, conţinute în interviu acordat de D. Vatamaniuc, precum şi esul lui Mihai Iordache despre „moticul drumului în lirica eminesciană”.

„Cântarea României”

● Cu un sumar variat şi bogat, numărul 6 al revistei „Cântarea României” marchează o certă reuşită în efortul, laudabil, de a contribui la promovarea şi afirmarea noilor valori ale societăţii româneşti contemporane. Semnalăm, astfel, inspiratele mărturii şi reportaje semnate de Mihai Negulescu, Vasile Băran, Neagu Udriu, Jenő Boér, Titus Vije, Balogh József, Olga Micu, George Rotaru, opiniile lui Valentin Silvestru despre „gradări şi degradări ale emoţiei comice”, cele ale regizorului Andrei Blaier (consemnate de Eleonora Almosnino) în legătură cu activitatea cineastilor amatori, precum şi prezentarea, cu caracter orientativ, a unor bune experienţe culturale (expoziţiile organizate de Biblioteca Judeţeană „V. A. Urechia” din Galaţi, evoluţia mişcării corale de amatori în domeniul cameral). Dacă iniţiativa publicării unor exemplare texte lirice aparţinând unor poeţi binecunoscuţi (în acest număr este tipărit un frumos poem de Ion Horea) este remarcabilă

şi trebuie continuată, poate că ar fi în sprijinul bibliotecarilor şi găsirea unei modalităţi de prezentare a noutăţilor editoriale.

„Convingeri comuniste”

● Având şi un supliment, o inspirată „ediţie specială”, de vacanţă, concepută în spirit tineresc, cu fantezie şi umor, numărul 4—5 al revistei editate de Consiliul Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din Centrul Universitar Bucureşti se impune atenţiei prin seriozitatea şi rigurozitatea paginilor culturale şi literare. Un amplu interviu, realizat de Paul Năncă, oferă astfel lui Mircea Martin posibilitatea de a-şi înfăţişa opiniile, judicioase şi convingător argumentate, în legătură cu poezia tinerilor de ieri şi de astăzi. Ajunsă la al treilea număr, colecţia „Cartea cea mai mică”, un original supliment ce la înfăţişarea unei plăchete, cuprinde versuri de Ramona Fotiade (cu o prezentare de M. Iorgulescu). La rubrica „Atelier literar”, bune poezii de Ioana Carabă, Felicia Munteanu, Dan-Silviu Boerescu şi Valentin Tomescu. Tânărul poet Horia Girbea (autor şi al unei pătrunzătoare cronici despre volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, „Cînd memoria va reveni”) încearcă, dar cam crispat şi fără strălucire, să dea o replică parodică rubricii lui Mircea Dinescu din SI.AST „Ei sînt contemporanii mei”. De reţinut sînt şi opiniile despre „generaţie” semnate de Simona Poescu şi Ioana Carabă.

R. V.

● Petre Ispirescu — BASME. Ediţie cu ilustraţii de Done Stan. (Editura Ion Creangă, 176 p., 22,50 lei).

● Francisc Munteanu — BARAJUL. Roman. (Editura Albatros, 216 p., 9,25 lei).

● Ion Coja — PAGINI PESTRITE. Volum de povestiri. (Editura Cartea Românească, 144 p., 6 lei).

● Doru Munteanu — VINEREA NEAGRĂ. Roman. (Editura Dacia, 232 p., 11,50 lei).

● Ştefan M. Găbriian — IUBIRI. Povestiri. (Editura Eminescu, 216 p., 5,75 lei).

● Dorin Almăjan — VARA PITICULUI. Volum de poveşti. (Editura Ion Creangă, 64 p., 5,25 lei).

● Marian Barbu — CIMPĂ NU ESTE SINGURĂ. Roman. (Editura Albatros, 256 p., 11 lei).

● George Voica — ÎN-ŢIMPLĂRI NEAŞTEPTATE. Roman. (Editura Eminescu, 224 p., 9,75 lei).

● Nastasia Manlu — VEDERE DIN POEM. Versuri. (Editura Eminescu, 64 p., 8 lei).

● Iosif Vianu — CARUSELUL URMEI. Roman în seria „Cartea de vacanţă”. (Editura Sport-Turism, 384 p., 14,50 lei).

● Mircea Novac — RĂTĂCIND PRIN NECUNSCUT. Roman. (Editura Albatros, 224 p., 11 lei).

● Silvia Kerim — BUNICA ALBĂ. Volum cu ilustraţii de Constantin Baciu. (Editura Ion Creangă, 72 p., 8 lei).

● Nicolae Băciuş — MUZEUL DE IARNĂ. Poeme. (Editura Dacia, 104 p., 10,50 lei).

● Tudor Ionescu — TINUTA OBLIGATORIE. Povestiri. (Editura Dacia, 176 p., 8,75 lei).

● Leonida Neamtu — ORIIDE PENTRU MARIFELIS. Roman în colecţia „Scorpionul”. (Editura Dacia, 264 p., 14 lei).

● Cătălin Băjenaru — CHEMAREA ALBATROSULUI. Versuri. (Editura Litera, 48 p., 14 lei).

● Elena Marinescu — CATARINA. Volum de povestiri. (Editura Albatros, 224 p., 9,50 lei).

● Vasile Tarţa — CALĂTORIE PRIN SCORBURA TEILOS. Versuri. (Editura Dacia, 100 p., 9,25 lei).

● Emilia St. Milicescu — PE URMELE LUI DELAVRANCEA. Reconstituiri biografice. (Editura Sport-Turism, 224 p., 17 lei).

● Gheorghe Vrabie — PROZA POPULARĂ ROMÂNESCĂ. Studiu stilistic apărut în colecţia „Sinteze-Lyceum”. (Editura Albatros, 312 p., 12,50 lei).

● Valentin Marin Curţianu — CRITICA ŞI MODELUL. Însemnări critice. (Editura Eminescu, 136 p., 5,75 lei).

● Federico Garcia Lorca — CARTE DE POEME. Traducere şi comentarii de Darie Novăceanu. (Editura Univers, 442 p., 34 lei).

● Manuel António de Almeida — AMINTIRILE UNUI SERGENT DE POLIŢIE. Traducere de Valeria-Elena Ştefănescu. (Editura Univers, 172 p., 9,50 lei).

● Taşko Gheorghievski — SAMINŢA NEAGRĂ. CALUL ROŞU. Povestiri apar, cu o prefaţă semnată de Titus Vije, în traducerea semnată de Dumitru M. Ion şi Carolina Ilica. (Editura Cartea Românească, 240 p., 10,50 lei).

LECTOR

Cărțile acestui timp

REFLECTAREA realității sociale în literatură este un fenomen care depinde de ambii factori ai procesului, atât în ceea ce privește desfășurarea lui, cât și cele valorice atinse de operele create. Congresul al IX-lea al partidului și perioada care i-a urmat sînt argumente puternice dovedind că între starea de vigoare și autenticitate umană a unei vieți sociale și starea de autenticitate și vigoare ca artă a literaturii există o strînsă relație. Dacă importantul eveniment politic de acum douăzeci și unu de ani nu putea să creeze în sine talente, a fost însă în măsură să determine un fapt de o esențială însemnătate: schimbarea climatului general de dezvoltare a României și, ca atare, inaugurarea unui nou climat de creație. Se simțea nevoia acestei înnoiri de spirit în toate domeniile realității noastre sociale, dar cu atât mai mult ea era aerul trebuincios unei respirații normale în activitatea intelectuală, în știință, artă, cultură, în ansamblul creației. Literatura a fost unul dintre beneficiarii cu cele mai importante cîștiguri ai acestui moment de răscruce; toate bilanțurile, privirile retrospective referitoare la ultimele decenii, ca și anticipațiile plecînd de la starea de azi obligă, din interior, la reamintirea semnificației majore a Congresului al IX-lea al P.C.R.

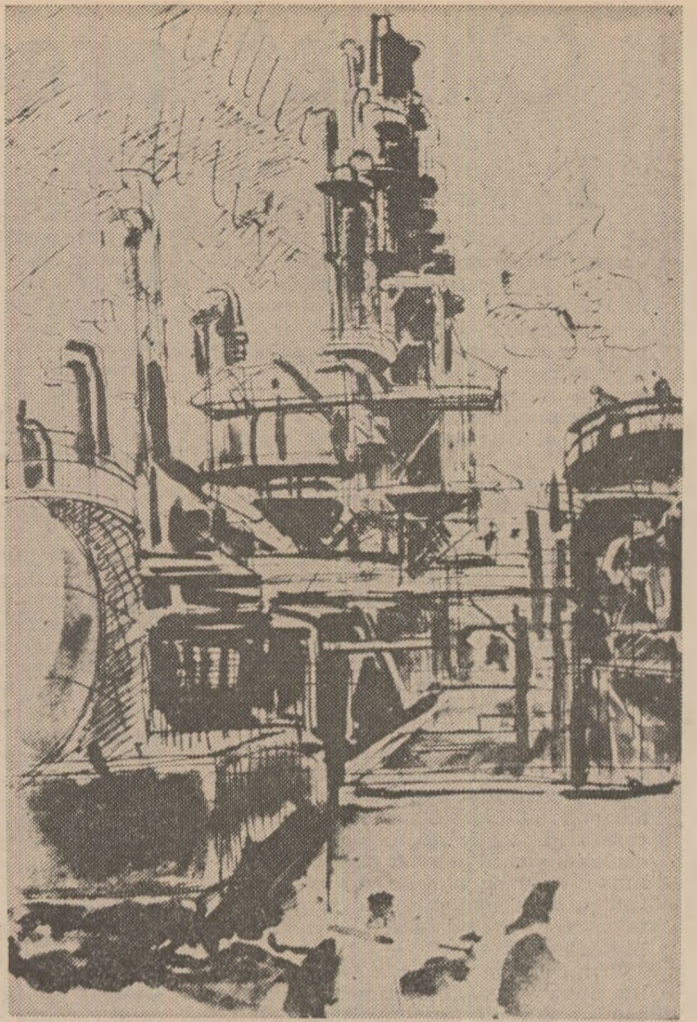
Schimbarea, improspătarea, înnoirea viziunii despre progresul social, reevaluarea sau, mai corect spus, descoperirea înfinit multelelor forțe capabile să determine dezvoltarea țării, să facă posibilă cu adevărat construirea socialismului în România, ca o societate a oamenilor, ca un cadru al vieții firești amplu deschise și nu ambițios utopic rigidizate, a modificat și viziunea despre locul literaturii în largă competiție pentru o construcție socială eficientă. De la condiția, improprie, de plat reflex al realității, de caligraf al unor fapte văzute în paralel cu ea, literatura și-a ridicat funcția socială la altitudinea de factor implicat în edificarea noii societăți, contribuind la recunoașterea de sine a omului și a identității sale azi, acum, aici. Se poate spune că această viziune nouă a smuls de pe cuvinte vîlul artificial care le condamna la muțenie și le-a redat toată ascuțimea vibrației, necesare și literaturii, și cetății. S-a reinchegat, astfel, legătura cu marea tradiție a scrisului românesc, care niciodată, prin marii săi creatori, nu a abdicat de la obligațiile artei sau cele ale veghei active la destinele omului și umanității. S-a deschis însă și un vast cîmp de afirmare a talentelor prin ceea ce se poate numi luptă deschisă, nedrapată și nefalsificată de nici un fel de mijloace conjuncturale derizorii, cu acele sublimе asperități și obstacole care pardosesc drumurile adevăratei arte. Contactul scriitorului cu un timp nedorindu-se în nici un fel confecționat prin autoiluzionare a însemnat, înseamnă un contact cu timpul etern, o raportare la exigențele impuse de lucrul creat să dureze.

EPOCA urmînd celul de-al IX-lea Congres al partidului a pus în valoare adevărul simplu și clar, dar esențial pentru literatură, că viața semnificativă există pretutindeni și numai o abordare a omului în multitudinea manifestărilor sale, în polivalența existenței sale, numai străbaterea dincolo de aparențe, coborîrea în interiorul sufletelor, cu con-

știința pătrunderii în cel mai complex și imprevizibil ținut al realității, poate constitui punctul de plecare pentru opere valorice viabile. Cu alte cuvinte, s-a produs o democratizare în ambele sensuri — vertical și orizontal — a dreptului ca tot ce e valoros în om să pătrundă în opera literară, spulberîndu-se canoane tipologizante ce reduceau omul la o simplă schemă previzibilă și, în ultimă instanță, se repercutau în punerea într-o schemă simplă și previzibilă, mortificantă, a întregii realități. Cu adevărat lumea României acestui timp s-a revărsat cu multiplele ei ipostaze în literatură, de aici cîștigînd pe de o parte imaginea de ansamblu a realității devenită literatură, iar pe de alta, prin polivalența dată de o competiție de trăsături, de o concurență a nuanțelor, noul personaj al cărților noastre. A pătruns în cărți o lume angajată într-un amplu proces de perfecționare profesională la scara individului, o realitate complex nuanțată de atîtea și atîtea noi ipostaze și posibilități de a exista pe înalte coordonate ale realizării ca om participant la o operă de construcție socială. O lume, totodată, aptă să inspire literatura, să oblige la efort de creație dincolo de aparent și superficial, să-și caute în aceasta nu un chip infrumusețat, ci aspirațiile, neliniștile, insatisfacțiile, resursele de a rezista în primul rînd în înfruntarea cu ea însăși și cu timpul. Democratizarea dreptului de a pătrunde în literatură a însemnat intrarea în cartea scrisă azi și aici a eternelor sentimente, cîndva ignorate sau înseriate: dragostea, elanul, ura, spaima, conștiința triumfului, satisfacția de a fi, tulburarea în fața ireversibilului, sau, în alt plan — datinile, legendele, credințele, mitologia, timpul dintotdeauna... Astfel, cele mai bune cărți ale acestui timp sînt cărți despre timp și om în timp, segmente din lunga istorie a spiritului omenesc din această parte a umanității cu un distinct profil și puternice contribuții la fizionomia omului dintotdeauna. Prin spiritul și valorile sale, literatura românească de azi este mult mai a noastră ca specific național și, categoric, mai adevărată ca aport autentic la literatura lumii.

VALOAREA unei perioade de timp, judecată la scara istoriei, este determinată — s-a văzut prin atîtea exemple — de puterea ei de a declanșa procese benefice, dar, concomitent, de capacitatea de a menține fluxul înnoitor, de a-și improspăta mereu resursele, astfel încît porțile să-i rămînă cît mai mult deschise în timp. Este vorba aici, implicit, de raportul cu viitorul și măsura în care elementele de revigorare își păstrează prospețimea încît să lege un timp de altul, să faciliteze, fără convulsii, prefacerea inerentă. Un astfel de tronson de timp a inaugurat Congresul al IX-lea. O dovadă a caracterului său fecund, între atîtea altele, o constituie și literatura română de azi. Este o literatură dezvoltîndu-se sub semnul propriilor structuri deschise, permeabile la vîntul de improspătare ce vine dinspre ziua de mîine, asimilînd experiențe, prelucrînd în laboratoare proprii marea materie a vremii și dîndu-i chipul ei cu individualitate inconfundabilă. O literatură îndreptîndu-se către un viitor care nu i se opune. Dimpotrivă.

Platon Pardău

MARIANA PETRAȘCU : Furnal

Eroicul timp

In miez de zi anii îi număr
Privirea aleargă-nainte spre zare
Eroicul timp imi pare visare
Împliniri fără seamăn se-nalță pe umăr.

Rodul în pirgă în palme-l cuprind
Cetate neinvinsă urcă pe schele
Nestînsse lumini spre bolta de stele
Flacăra păcii în suflete aprind.

Istorică voință, al IX-lea Congres
Cu gîndul și fapta de fericire
Poporul întreg într-o simțire
Omul de geniu noi l-am ales.

Eroul fără seamăn în viziune și țel
Trepte de glorie urcă spre miine
Demnitatea umană, belșugul de piine
Viața-i a noastră și noi sintem El.

Douăzeci și unu de ani, flăcări pe creste
Aprins-am, aici în vatra străbună
Fără odihnă o lume mai bună
Visul de aur, prin El se clădește.

Ludmila Ghișescu

Iubire de patrie

I
A-ți iubi Patria e-așa de firesc
ca și cum ai semăna griul
și ți-ar rămîne-n palme lumina,
aceeași lumină pe care și riul
și-o lasă cînd unda i-o mingii,
vara, cînd bobul urcă în spic.
A-ți iubi Patria e gestul nostru dintii,
respirația noastră dintii, vreau să zic...

II
Primește-mi, Patrie, Cîntecul în care
lumină și iubire te-ai făcut.
Primește-mi, Patrie, visurile-n care
cu inima destinul ți-l sărut.

Sub arcu tău de gînd, primește-mi, Țară,
cuvîntul meu aducător de vis.
Ești astăzi pentru mine Primăvară —
un anotimp cu cerul larg deschis.

III
Bună dimineața, Patrie a cuvîntelor mele,
izvor nesecat al limbii române !
Bună dimineața, suflet de rouă
ce-și lasă rodul pe cîmpuri în grîne !

Tu-mi rotunjești colțul inimii
și mi-o umpli zi de zi cu iubire.
În azi și în miine, oricînd și în toate,
tu, Patrie, mi-ești statornică fire.

Lasă-mă să-ți mingii viața cu ochii,
lasă-mă să te cuprind suav în cuvinte !
Tu ești planeta mea, tu ești continentul meu de iubire,
cel mai pur continent, soarele meu cel mai fierbinte.

Dan Rotaru

Climat creator

INSPIRATE de munca și viața poporului, din trecut și de azi, de schimbările revoluționare intervenite atât în structură, cât și în suprastructură, cele mai bune opere literare create în ultimele două decenii, după ce de al IX-lea Congres al P.C.R., se remarcă prin depășirea constrângerilor dogmatice, anterioare, printr-o largă și oportună deschidere spre întreg tezaurul literaturii naționale și universale. Luând cunoștință de noile tehnici literare, de bogatul instrumentar al literaturii moderne, scriitorii noștri au dat la iveală conținuturi de viață specifice, reflectând în modalități proprii noile relații stabilite între creator și lume.

Ceea ce caracterizează întreagă această nouă literatură este chipul diferit de a concepe viața, faptul că accentul cade pe social și faptul că prezența spiritului revoluționar, manifestat prin trăirea și asimilarea creatoare a ideilor înaintate, a valorilor vieții și a realităților inconjurătoare. Noua literatură promovează un umanism bazat pe ceea ce secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, numea **virtuțile morale caracteristice** ale poporului. Esența acestei literaturi constă în largile ei posibilități de a declanșa emoții estetice puternice, profunde, apte de a concilia contrariile ființei, de a genera opțiuni fundamentale, contribuind astfel la perfectibilitatea existenței.

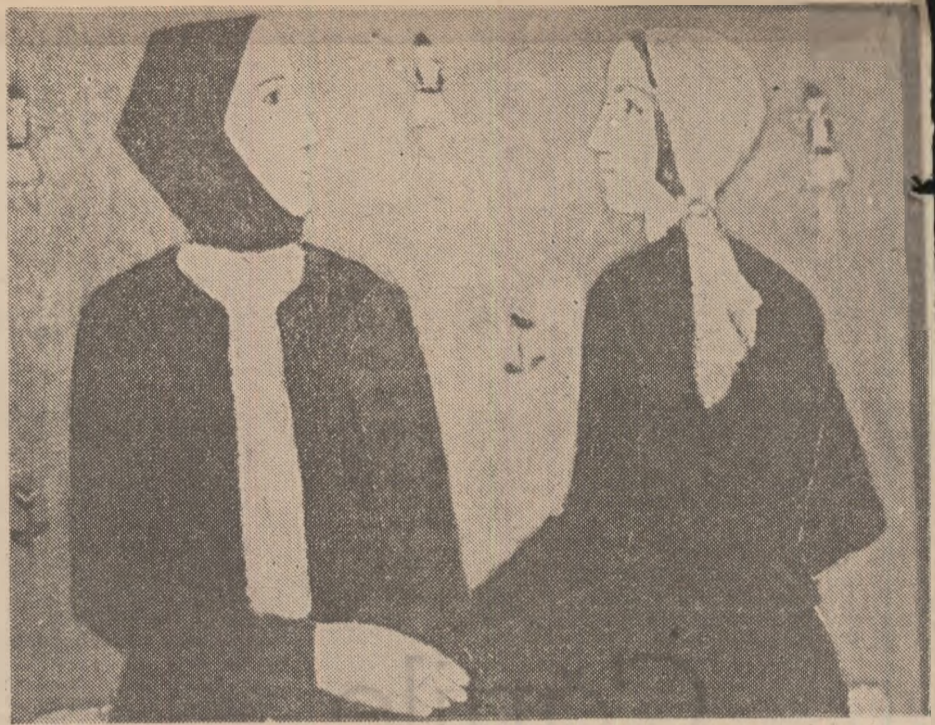
Prin cele mai realizate opere ale sale literatura creată în ultimele două decenii a devenit un important mod de cunoaștere a tot ceea ce — de fapt — constituie însăși istoria contemporană. Semnificativ rămâne faptul că această nouă literatură își propune să acționeze din ce în ce mai intens ca forță modelatoare a conștiințelor, eliberate de inerția dogmatică, în consonanță cu idealurile patriotice ale epocii noastre. Folosindu-se de modele variate, de mijloace artistice moderne, promovind o diversitate de stiluri, literatura creată după cel de al IX-lea Congres al partidului restituie o imagine dinamică a prezentului, răsfrângând procese sociale complexe și adânci prefaceri de mentalitate. Este literatura unui nou umanism în ale cărui structuri se îmbină armonios spiritul național și universal. O literatură ce-și propune drept principal țel redimensionarea estetică

și morală a omului, modelat potrivit idealurilor societății socialiste în actualul ei stadiu de dezvoltare.

Se poate vorbi de un acord structural între sensibilitatea creatoare, și aceea a epocii, de o convergență de sens între trăirea creatoare și trăirea socială. Scriitorii noștri și-au însușit adevărul că „numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participând activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste“.

SINCRONICĂ prin cele mai moderne tehnici ale construcției literare, de care trebuie să avem cunoștință dacă vrem să realizăm opere „la cel mai înalt nivel calitativ, comparativ cu cele mai bune produse similare pe plan mondial“, literatura ultimelor două decenii se diferențiază, în contextul literar mai larg, european și universal, prin relevarea dimensiunilor specifice, constând între altele, în înfăptuirea unui original „echilibru între antiteze“ — cum găndea Heliade Rădulescu —, armonioasă și fecundă imbinare a tradiției cu inovația.

În contextul schițat trebuie arătate atât contribuția cât și îndatoririle sporite ale criticii literare la educarea și rafinarea gustului public, la pregătirea acestuia pentru a recepta adecvat literatura contemporană. Fie că este înțeleasă ca activitate de cercetare, orientată spre înțelegerea creației literar-artistice și descifrarea sensurilor și a semnificațiilor, dar preocupată și de stabilirea valorilor, fie că este înțeleasă în primul rând ca artă a lecturii, preocupată de invenția operei, critica literară are menirea de a fi un mijlocitor calificat între operă și cititor, atrăgând atenția publicului asupra cărților reprezentative ale literaturii actuale, acelea care ne schimbă fundamental, acționând asupra alcătuirii noastre sufletești cu puterea unor experiențe cruciale. Critica înlesnește totodată descoperirea aceluși simbul înefabil al operei, stimulând setea de lectură, creând dispoziții și atitudini, determinând curente de opinii, opțiuni și pasiuni durabile.

ION PACEA : Compoziție

Rolul criticii noastre s-a evidențiat îndeosebi în legătură cu acele opere pe care cititorul le poate recepta în toată complexitatea lor tocmai prin acțiunea unei călăuze experimentate. Asemenea situații s-au ivit în toate timpurile și e meritul unor mari critici de a fi înlesnit prin exegezele lor receptarea mesajului unor opere mai dificile, cum au fost, la timpul respectiv, cele ale unor Ion Barbu sau Hortensia Papadat-Bengescu. Tot astfel criticii actuali au înlesnit inițierea cititorului de azi în înțelegerea și aprecierea textelor unor Nichita Stănescu sau Dumitru Radu Popescu, de pildă, demonstrând — dacă mai era cazul — că efectul în conștiința al literaturii valoroase trece întotdeauna dincolo de divertisment, angajând procese complexe de înțelegere. Formă de viață, dar și de creație, critica își află rostul în promovarea valorilor reprezentative ale epocii.

ÎN STRÎNSĂ conexiune cu arta lecturii, merită a fi remarcată schimbarea fundamentală de atitudine a cititorului actual de literatură. Spre deosebire de cel de altădată, acest nou cititor nu mai

citește la întâmplare tot ce-i cade în mină. El face o lectură selectivă, fiind atras cu precădere de cărțile cu mesaj care să-l ajute în a-și reconsidera propriul destin, în a afla ceva esențial despre sine și despre rolul său în lume și istorie. Este o mare bucurie faptul că în literatura noastră contemporană există asemenea opere ce se remarcă și prin capacitatea proteică de înnoire a limbajului, a expresiei menite a face memorabil mesajul.

În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Cuvântarea rostită la plenara C.C. al P.C.R. din luna iunie, atrăgea atenția asupra necesității „**minării vechiului, a înlăturării hotărâre“ a formalismului și a tuturor activităților de paradă.**

Există în spațiul nostru de cultură un climat favorabil și suficiente forțe (a se înțelege : talente autentice) capabile „să realizeze opere literare de toate genurile, pătrunse de un adevărat spirit revoluționar“, în care să fie proiectat omul epocii noastre, novator într-un spațiu mirabil.

Simion Bărbulescu

O dramaturgie a adevărului

ARTA — deci și teatrul și dramaturgia — nedînd produse de serie, alcătuite din repere metalice, din subansamble sau din substanțe, nu pot fi privite, examinate, discutate, sistematizate pe porțiuni, pe felii, pe grupe de compoziții mono, bi sau plurivalente. Creațiile artistice, deci și cele ale teatrului și literaturii dramatice, pot fi însă prospectate, studiate, analizate prin prisma unor criterii de valoare, de timp, de orientare, a unor criterii tematice, fără ca prin aceasta să li se știrbească una din calitățile lor fundamentale, care trebuie să fie sentimentul întregului, al unității. Din acest întreg, din această spirală deschisă, pe care o reprezintă dramaturgia noastră națională de inspirație contemporană, nu vom „desface“, nu vom „disloca“ o parte, deci nu-i vom leza integritatea, ci vom alege — pentru demonstrarea, și pe această cale, a adevărului — după Congresul al IX-lea al partidului, viața spirituală, cultura, artele din România, implicit dramaturgia, au intrat pe un nou făgaș al devenirii lor istorice, al împlinirii rosturilor lor educativ-patriotice, educativ-revoluționare — vom alege, deci, câteva momente, nume, titluri, de natură să ne ajute în ilustrarea, în reliefarea situației actuale a teatrului nostru, a dramaturgiei, care traversează, de două decenii încoace, una din cele mai fertile perioade, una din cele mai fierbinți epoci, cînd, din rețorta fiecărui autor apar, an de an, piese de certă calitate, pe măsura timpului trăit.

1965—1986 — iată o acoladă care închide, mai exact ar trebui spus care deschide, o perioadă de decenți a ceea ce a fost (chiar și de „deconțări“ pentru unii purtători ai condeiului, care au considerat că au spus tot ce au avut de spus și, într-un fel, și-au încheiat conturile cu teatrele, cu publicul, lăsînd drum liber altora), iată o perioadă de noi și concludente afirmări, în unele cazuri reafirmări

sau confirmări, în arta scrisului dramatic. Anii 1965—1986 — timp de aruncare peste bord a sterilului, a poncifelor, a leștelui, timp de promovare susținută a noului, de cultivare a spiritului revoluționar, spirit care în teatru, în artă îndeobște, înseamnă adevăr și iar adevăr, înseamnă frumusețe de cuget și de fapt, înseamnă sinceritate față de alții și față de tine însuși, înseamnă clarviziune, demnitate, curaj civic. Despre adevăr, Marx spunea : „Cercetarea adevărului trebuie să fie ea însăși adevărată, și adevărata cercetare este însuși adevărul în desfășurare“. Acest „adevăr în desfășurare“, într-o desfășurare începută în urmă cu peste două decenii, încercăm să-l surprindem, succint, în cîmpul creației dramatice românești în care se răsfrînge chipul de astăzi al țării, al oamenilor ei.

„Generația“ Congresului al IX-lea încorporează un număr apreciabil de dramaturgi care se vor face cunoscuți în următorii douăzeci de ani, dar și scriitorii care vin mai dinainte — Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Sidonia Drăgușanu, Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Paul Everac, Dan Tărchilă, Virgil Ștoenescu, Ștefan Berciu, Gheorghe Vlad — care și-au schimbat uneltele, le-au înnoit, le-au adaptat acestui timp istoric. Cele câteva stagioni, care au succedat istoricului act din iulie 1965, pînă spre începutul anilor '70, au adus pe scenele teatrelor piese în care se simte un puls nou, se simte bătaia ceasornicului unor alte vremuri și lucrurile acestea sînt vizibile în contextura scrierilor dramatice, în poezia dialogului, în despoziționarea lui de ticuri „ideologizante“, în abandonarea unor șabloane, sint vizibile, de asemenea, în transmiterea deschisă a mesajului, a gîndului politic, neînfricat, „nelozincată“, nu „ex scena“, nu „ex cathedra“, ci simplu, firesc, uman, cald, emoționant, convingător, scriitorul fiind concetățeanul nostru, eroul de pe scenă fiind aproapele nostru, tovarășul nostru, întrebă-

rile lui fiind întrebările noastre, întâmplările și faptele de dincolo de cortină fiind oglinda care focalizează viața noastră, universul nostru de preocupări, de bucurii, de frămîntări, de aspirații. Așa am înțeles cu toții și așa ne-au rămas la suflet piese ca *Opinia publică* (și e semnificativă datarea făcută de A. Baranga la finele textului, indicînd perioada „nașterii“ lui : „iunie 1966 — mai 1967“), *Travesti* de același autor, sau *Omul care și-a pierdut omenia*, *O casă onorabilă* de Horia Lovinescu, sau *Simple coincidențe*, *Cine ești tu?* de Paul Everac, *Vara imposibilă iubiri*, *Acești îngeri triști* de D. R. Popescu, *Tandrete și abjecție*, *Acești nebuni fătărăni* de Teodor Mazilu, *Iertarea* de Ion Băieșu, *Iona* de Marin Sorescu, *Absența* de Iosif Naghiu, *Arca buneii speranțe* de I. D. Sirbu și altele.

EXISTĂ, cum spuneam, o pleiadă de dramaturgi, pe care în cel mai propriu sens al noțiunii o putem numi generația epocii de după Congresul al IX-lea, autori lansați și consacrați plenitudinar în acest timp, luînd în considerație datele debutului lor dar, mai ales, anii de afirmare, evoluția scrisului lor, treptele maturizării : Paul Anghel, Ion Băieșu, Ion Brad, Mircea Bradu, Paul Cornel Chitic, Constantin Căbleșan, Adrian Dohotaru, Romulus Guga, Mircea Radu Iacoban, Paul Ioachim, Iosif Naghiu, Fănuș Neagu, Platon Pardău, Tudor Popescu, Vasile Rebreanu, I. D. Sirbu, D. Solomon, Marin Sorescu, Sütő Andras, Petru Vintilă, și enumerarea, care nu are decît rol de exemplificare, este departe de a fi completă. Dacă ar trebui întocmit un tablou al celor mai notabile realizări din dramaturgia contemporană anterioară anului 1965, tabloul, cu unele, puține excepții, ar arăta destul de firav. Nu este, desigur, efectul unei „întîmplări“, al vreunei „coincidențe“ faptului că volumul I, consacrat teatrului de inspirație contemporană, al ma-

sivei *Antologii a dramaturgiei românești* (Editura Eminescu, 1978) include, în cele peste 1000 de pagini sale, 11 piese, dintre care 8 au avut premierele în ultimele două decenii.

În urmă cu 30—35 de ani, cînd se vorbea ori se scria despre dramaturgia originală contemporană cu tematică de actualitate, se defalcău, foarte tranșant, câteva categorii : piese cu motoare, cu industrie, cu muncitori : piese cu pămînt, cu colectivizare, cu țărani, piese cu școli, cu institute, cu spitale, cu intelectuali etc. Acum, după trecerea de vreme, după mutații structurale produse în sistemul de gîndire, în mecanismul percepției complexe, dialectice a realităților (ele însele complexe) orînduirii socialiste, a proceselor psihologice urmărite în profunzime de autorii noștri dramatici, apreciem altfel, judecăm altfel, sistematizăm altfel, mai nuanțat, mai adecvat stadiului dramaturgiei, fenomenului teatral actual, care nu este altceva decît un reflex artistic al fenomenelor politice, economice, culturale, al relațiilor interumane din societatea noastră de astăzi, aflată pe o treaptă superioară a edificării socialismului. Astăzi gîndim, spunem, scriem : pe scenele teatrelor din România apar piese cu conflicte-oameni, probleme-oameni, idei-oameni și, mai presus de orice, eroi-oameni, nu eroi-fantome, nu eroi-lozinci, nu eroi-afiș. Aproape fiecare piesă este un proces, este o dezbatere, pe o temă de stringentă actualitate, privită sub raport politic, ori prin prisma angrenajelor de familie ; tratată sub forma confruntării între idealurile diferitelor generații, ori ca problemă a păcii și a perpetuării speciei umane ; dezvoltate pe teme evocării unor momente și fapte de eroism din lupta comuniștilor în anii ilegalității, ori ca investigație psihologică în reacțiile unor personaje plasate în situații limită ; urmărită ca destine ratate de către unii oameni, care trebuie să reia viața de la capăt, ori abordată în registru satiric, prin in-

Conștiința artistică a unei mari epoci istorice

MARILE momente, evenimente istorice care au impulsionat aproape periodic devenirea noastră națională, însemnând tot ațtea trepte noi ale dezvoltării noastre politico-sociale, statale, decisive pentru existența și destinul poporului român, au fost însoțite totdeauna și de-o corespunzătoare, proprie **conștiință artistică** a vremii. Unele dintre acestea, deși s-au remarcat printr-o spectaculară explozie de început, expresia conștiinței lor artistice s-a stins în umbra unei minore inerții creatoare. Altele, dimpotrivă, reprezentând rezultatul unei îndelungate acumulări de forțe vii ale națiunii, determinând o dezvoltare generală și profundă, de durată, înălțând cursul devenirii noastre pe noi trepte de progres social, național, identificându-se cu adevărul istoric, existențial al neamului, au fulgerat cu lumina lor vie conștiința artistică a vremii, generații la rând. De cele mai multe ori acestea au fost prefigurate de o activă conștiință artistică, parte integrantă a conștiinței sociale, naționale, a momentului respectiv, de o vădită esență revoluționară, care a însoțit apoi cu o îndrituită forță desfășurarea marilor transformări politico-sociale, umane ce au urmat. Un astfel de eveniment istoric inegalabil, cu totul deosebit, a fost cel al **Eliberării** noastre din August 1944, care, înglobând creator principalele caracteristici pozitive, deja consacrate ale devenirii noastre naționale de pînă atunci, a căpătat un caracter esențial specific, **revoluționar**, o particularitate unică și o forță conceptual-spirituală majoră, profund înnoitoare, proprie măreței epoci istorice pe care a deschis-o, creator al unei noi și fecunde conștiințe artistice, a cărei distincție e întărită și consacrată de **esența ei estetică revoluționară**.

Devenirea acestei mari epoci istorice e marcată de momentul deosebit al **Congresului al IX-lea**, a cărui principală caracteristică a constat în faptul că, deși aflându-se în plină desfășurare a unei revoluții în curs, concretizate în fapte istorice decisive care schimba-

seră deja fundamental structura și dezvoltarea societății, el a reprezentat un îndrăzneț act creator, de esență revoluționară a însăși acestei revoluții, socialiste, în planul **interiorității** sale, sub forma unei **implozii totale, adînci și generale**, din mers, o întărire și activizare a fenomenului istoric respectiv, printr-o acțiune temerară, lucidă și entuziastă, cu o remarcabilă **potențare intensivă, calitativ superioară** a devenirii epocii noastre spre întărirea și asigurarea identității sale socialiste. Revigorînd astfel din temelii fenomenul revoluției, innobilîndu-l cu noi și proprii valențe social-umane, grăbind practica revoluționară spre o mai dinamică desfășurare a lui, el a propulsat „mișcarea de revoluție“ a noii societăți pe o traiectorie mai înaltă, evitînd eclipsa ce-o pîndea datorită unui vizibil început de stagnare, imobilism și inchiștăre, de recrudescență dogmatism. El a însemnat astfel și un fel de „rupere“ de un anumit prezent și de o parte intolerabilă a unui recent trecut, și o **implantare mai profundă** în obiectivitatea stringentă a aceluiași prezent, și o dezvoltare a noi rădăcini mai adînc înfipte nu doar în proaspătul, ci și în mai îndepărtatul nostru trecut național, social-revoluționar, luminînd năzuințele poporului spre o viață mai demnă și mai bună, afirmînd dreptul său istoric întru eternitate asupra vetrei sale, a libertății și independenței sale naționale. În fond, a fost momentul decisiv al asigurării efective a succesului real al construcției socialiste în țara noastră, potrivit caracterului particular al realităților ei obiective, specificului său național, concret-istoric, forțelor sale vii social-umane, precum și năzuințelor majore ale poporului **cu care și pentru care** trebuia construită noua societate. Or, pentru asta au fost necesare: depășirea creatoare a tot ce însemna inerție și rutină, inchiștăre și imobilism; descătușarea reală a tuturor forțelor vii ale națiunii; o deschidere mai largă spre toate orizonturile, spre manifestarea liberă a tuturor inițiativelor creatoare; folosirea maximă a tuturor re-

surselor materiale și spirituale ale societății etc. — toate acestea în sensul înțelegerii și conștientizării, respectării legității obiective a greului și lungului proces revoluționar ce se desfășura. A fost momentul unei situații-limită a dezvoltării generale, politico-economice, social-umane, materiale și spirituale a societății, care a impus o **gîndire nouă**, mai precis o **regîndire**, o reconsiderare creatoare și o reprojecție îndrăzneată a întregii construcții socialiste, ceea ce a necesitat o întărire și activizare a **spiritului viu revoluționar**, cu alte cuvinte un efort considerabil în sensul înnoirii, fortificării și afirmării unei noi conștiințe sociale, respectiv a unei noi **conștiințe artistice**.

IN ACEST CONTEXT, în planul conștiinței umane, deci, un rol deosebit, specific a revenit literaturii și artei, **fenomenului literar-artist** în general, ca formă particulară de esență estetică a noii conștiințe sociale. Asta ca urmare a inevitabilei sale înnoiri, nu doar datorită cunoscutului determinism istorico-social, ci și necesității însăși de adîncire și înțelegere a esenței sale specifice, a afirmării identității sale artistice, implicit a unui înalt mesaj umanist, patriotic-revoluționar. Datorită acestui spirit novator, organic noului proces revoluționar și prin excelență propriu creației literar-artistice, aceasta s-a putut desprinde treptat de tarele inchiștării și imobilismului artistic, înțelegerii dogmatice și sociologice, primitivismului expresiv, omogenizării rutinare și fricii de nou, înțelegerii rudimentare și nespecifice a sensului și intenționalității artistice în procesul influenței modelatoare a literaturii, intoleranței agresive etc. Fapt care a determinat o **conștientizare implicit revoluționară**, de natură estetică, atît a esenței cit și a rolului literaturii și artei, cu urmări benefice nu doar în teoria și practica literar-artistice, ci și, lucru foarte important, în politica social-culturală a partidului și statului socialist.

ASTFEL, transformările adînci, înnoitoare, care au avut loc în societatea noastră în acest răs-timp, limitîndu-ne acum doar la cele din planul conștiinței sociale, au dus și la formarea unei **conștiințe artistice proprii epocii**, de reală esență estetică, deopotrivă proprie atît făuritorilor operelor literar-artistice, cît și noilor beneficiari ai acestora, a căror disponibilitate cultural-estetică a fost considerabil sporită. Strîns legată de celelalte activități sociale, ideologice, culturale, artistice, de viața spirituală mai vie a noii societăți, literatura contemporană, credincioasă acestei noi conștiințe artistice, a urmat procesul înnoitor și amplu, fertil, al unei intense maturizări specifice, un proces propriu de ancorare mai puternică în noile realități social-umane, de adîncire și diversificare a expresiei literar-artistice, de întărire a esenței și specificității sale estetice, de potențare sporită a finalității sale artistice modelatoare în spiritul **umanismului nostru socialist**. Atenția deosebită acordată concomitent conținutului de idei și sentimente, orientării tematice, adevărului obiectiv al vieții, militantismului și spiritului revoluționar, patriotismului socialist, precum și valorii artistice reale, specifice estetice a operelor literare, în ultimă instanță expresiei literare însăși, au dus la o salutară diversitate literar-artistice, la o mai largă manifestare a modalităților, stilurilor și individualităților creatoare, în fond la o mai pregnantă afirmare a identității literaturii. Procesul a devenit firesc și ireversibil, impus și susținut de obiectivitatea, sensu și dinamismul amplului proces revoluționar al dezvoltării noastre generale, al făuririi noii noastre spiritualități socialiste, organice noii noastre conștiințe artistice revoluționare.

Aurel Mihale

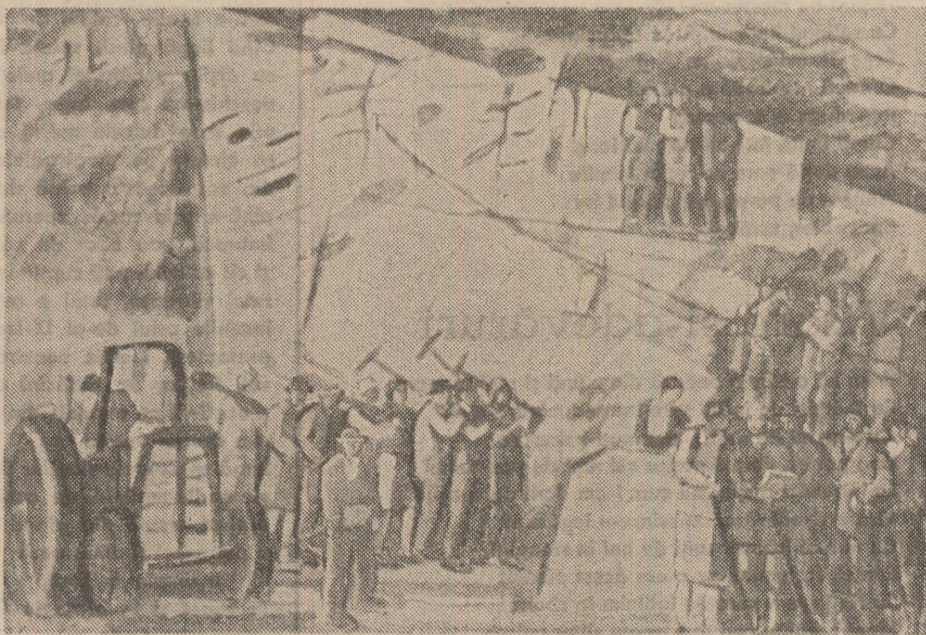
și sincerității

cizii adînci în deprinderi, moravuri, comportamente care nu se mai justifică astăzi. Regăsim, transfigurate artistic în modalități cît mai proprii, mai originale, una sau alta din aceste teme, sau multe altele, a căror catalogare nu reprezintă scopul însemnărilor de față. Întîlnim, dăltuite în cuvînt, înveșmîntate în metaforă, chipuri de eroi — comuniști, revoluționari, activiști culturali, vîrstnici și tineri, bărbați și femei de toate categoriile socio-profesionale — care se confruntă cu viața, cu ei înșiși, cu cei din jurul lor, animați de dorința de mai bine, mai drept, mai frumos, mai cinstit, într-un bogat val de piese, concepute, plămădite, cristalizate, scrise, jucate, publicate, aplaudate în aceste ultime douăzeci de stagioni, val din care pot fi amintite, pur ilustrativ, cîteva: *Omul care...*, *Paradisul*, *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă* de Horia Lovinescu, *Camera de alături*, *Drumuri și răscruci*, *Gustul parvenirii* de Paul Everac, *Studiul osteologic...*, *Ca frunza dudului*, *Rezervația de pelicani* de D. R. Popescu, *Arma secretă a lui Arhimede*, *Diogene cîinele* de D. Solomon, *Matca*, *Paracliserul* de Marin Sorescu, *Chitimia*, *Copii și părinți* de Ion Băieșu, *Simbătă la „Veritas“* de M. R. Iacoban, *Goana* de Paul Ioachim, trilogia lui Sütő Andras (*Floriile unui gămbaș*, *Cain și Abel*, *O stea pe rug*), *Intr-o singură seară* de Iosif Naghiu, *Miriiala* de Paul Corneliu Chitic, *Speranța nu moare în zori* de Romulus Guga, cărora le pot fi alăturate multe alte piese semnate de Dan Tărcihă, I. D. Sirbu, Ștefan Berciu, Petru Vintilă, Fănuș Neagu, Constantin Cubleșan, comedii de Tudor Popescu, Virgil Stoenescu, Gh. Vlad ș.a.

Ne îngăduim a observa următorul fapt: începe să-și facă loc pericolul unui neomanierism, unui neoschematism, care constă în plasarea, prea frecvent, a acțiunii pieselor în anii '50, în cantonarea subiectelor, a conflictelor, parțial dacă nu integral, în

perioada grea de la începutul construirii socialismului. Nestăvilită, această tendință poate duce la sărăcirea inspirației, la unilateralizare, la înlocuirea unor clișee, cu altele. Or, anii noștri, anii care au urmat Congresului al IX-lea, așa cum ne atrag permanent atenția documentele de partid, expunerile, cuvîntările Secretarului general al partidului, au și ei neîmpliniri, rămîineri în urmă, se mai constată persistența vechiului în conștiințe, practici rutiniere, erori. În spatele — uneori deasupra — acestor minusuri se află oameni; oamenii aceștia trebuie redresați, formați, înarmați cu concepții revoluționare, cîștigați pentru victoria idealurilor socialiste, pentru înțelegerea superioară a ceea ce înseamnă noua calitate a muncii, concret, a convingerilor comuniste, a spiritului revoluționar. Asupra unor asemenea stări, oameni, aspecte, fapte, bune sau mai puțin bune, se concentrează atenția unor lucrări dramatice din ultima vreme cum sînt *Politica* de Th. Mănescu, *Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă* de Tudor Popescu, *Anchetă asupra unui tînăr care nu a făcut nimic* de A. Dohotaru, E. Oproiu, sau recentele piese ale lui Ion Brad (*Arheologia dragostei*), Platon Pardău (*Ionești*) etc.

NU AM VREA să încheiem aceste notații, înainte de a mai semnala cîteva aspecte proprii perioadei prezentate. Unul l-am putea numi „prozatori la porțile dramaturgiei“; și aici exemplele sînt numeroase, ne mărginim însă a evoca numele lui Marin Preda (*Martin Borman*), Eugen Barbu (*Sfințitul*), Titus Popovici (*Puterea și adevărul*), Dinu Săraru (*Niște țărani*), *Dragostea și revoluția*, dramatizări de Cătălina Buzoianu, respectiv Virgil Stoenescu). Altul — este consolidarea contingentului feminin în dramaturgie: Ecaterinei Oproiu (*Nu sînt Turnul Eiffel*, *Interviu*), Eugeniei Busuioceanu (*Cazul prof. Enăchescu*, Scri-

BRĂDUȚ COVALIU : Șantier

soare de departe), li se alătură, în ultimele stagioni, Dina Cocea (*Familia*), Sorana Coroamă-Stanca (*Un anotimp fără nume*).

Calitățile, valoarea literalmente competitivă, a producției autorilor noștri de astăzi, sînt atestate, ratificate și de faptul că pe așezele a nu puține teatre din Budapesta, Moscova, Viena, Sofia, Varșovia, Geneva, Praga, Helsinki, Belgrad, Madrid, Berlin, Leningrad, Weimar, Lodz, Erevan, Bratislava, Plovdiv, Debrețin, Riga etc. etc. Întîlnim, cu legitimă mîndrie patriotică, numele autorilor noștri sub titluri ca: *Moartea unui artist*, *Opinia publică*, *Tandrețe și abjecție*, *Oamenii care tac*, *Cine ești tu?*, *Acești îngeri triști*, *Matca*, *Iertarea*, *Nu sîntem îngeri*, *Fata Morgana* și multe altele.

Congresul al IX-lea al P.C.R. a deschis o epocă; deschizător de istorie fiind, el nu o închide. Perioada teatrală românească 1965—1986 rămîne una deschisă: altor perspective, altor drumuri, altor stratificări, ierarhizări valorice. Sînt de așteptat, deci — și de dorit — în continuare, lărgirea frontului dramaturgilor prin ivirea unor condeie tinere, diversificarea tematicilor și, concomitent, a stilurilor artistice, a modalităților discursului dramatic, înnoirea structurilor constructive ale pieselor, o mai profundă, mai deplină consonanță a scrisului cu nivelul de conștiință și gradul de cultură al oamenilor, cu gusturile și așteptările lor, cu setea lor neostoită de frumusețe și de adevăr.

Mihai Florea

Dumitru GRIGORAȘ

Iubindu-ne partidul

Luptind ca ostaș, ca muncitor, țăran
El, primul din primele rinduri
Muncind ca muncitor, țăran, ostaș
Cu chipul patriei mereu în gânduri
Făcindu-i liber drumul spre-nălțare

Și aripi dindu-i trainice de zbor
El, primul din primele rinduri
Cu-acea iubire de neam, de tricolor

Luptind ca ostaș, ca muncitor, țăran
El, primul din primele batalioane
De comuniști, Partidul arhitect al destinului
Și-al vieții noastre suverane

Iubindu-l noi ne iubim munții noștri Carpați,
Pe Fiu-i brav pe care-l au în frunte
Prin miezul luminii trecindu-ne vîrsta
Erou intrat în legendă, pisc al istoriei munte.

O epocă reală

Din calendar desprindem marile-mpliniri
Din inimile noastre mereu contemporane
Complexă dezvoltare a româneștii firi
Omăgiind în suflet și gânduri suverane

O afirmare nouă, amprentă originală
În tot ce azi înseamnă dorință, crez și vis
Putere inspirată de-o epocă reală
Cu drumul către miine, plenar, de noi deschis

De-un Arhitect al muncii ce-i dă dimensiune
Acestui ev-lumină, prestigiu de-nălțare
Prin adevărul vieții să se arate lumii
Cu pașnice-atitudini ce-s revoluționare

În sensul de-nflorire-a patriei, mindria
Că timpul ni-i izbîndă, încredere, iubire
Și fericirea noastră se cheamă România
În zborul ei spre miine mereu în innoire.

Prin vîrsta patriei

Și-n zare ni se arată semnele prezentului
Tulpini de mesteceni
Cu sufletul iluminindu-le rădăcinile
Sens desăvirșit de un August
O nouă respirație a patriei
Prin vîrsta ei temerară
Culori unite într-un singur steag
Astru după care ne rotim inimile
Planete de purpură în zborul lor
Spre viitor, vertical.

Visare și-adevăruri

Vrem să o știm frumoasă din munți și pin' la mare
Cu înălțări de jerbe spre fruntea mindră-a ei
Cu semnul de aripă, continua-i zburare
Ce-i pentru timpul nostru cel mai de preț temeii
La întrebări răspunsul cum l-am dorit de veacuri
Visare și-adevăruri cuprinse-n legămint
Cu nuferii izbînzii suiți de noi în steaguri,
Eternă ca lumina ce-o are acest pămînt
Să fie Țara-n care ne întilnim în zboruri
Mereu mai temerare spre-un viitor măreț
Sublimo-i mîngiere fintina mea de doruri
Cu-adîncul în albastrul curat de Voroneț.

Lumina de Partid

Pe fruntea răsăritului de soare
Pe timpla lui fierbinte ca un dor
Ne scriem gîndurile noastre despre Țară
Cu glia ei a rodului izvor
Cu Dunări, azi, în albi noi mutate
Cu al ei codru secular, etern
Cu acest timp nîmbat de rodul muncii
Și pentru toate gîndul mi-l aștern
Pe faldul steagului în înălțare
Pe fila fiecărui ceas curat
Purtînd lumina de Partid în suflet
Cum zilnic să o scriu m-a învățat.

SARBĂTOARE – pictură de Nemeș Maria Margareta

Țara în sărbătoare

În sanctuaru-acesta dacic de iubire
unde s-au plămădit cuvinte cu aromă
de Piine și putere de Datină,
unde s-au arcurt Vise și s-au dăltuit Rădăcini,
bărbații dinaintea mea, ștergînd cu frunțile
și pieptul în osîndă, noroiul de pe geamul istoriei
au înălțat – în crugu-acelei August neuitat –
un monument pentru eternitate.

Pe frontispiciul lui,
pe care cu toată vitregia veacului,
de patruzeci și doi de ani
stă scris cuvîntul : Libertate,

inima mea e scut și flamură de rouă în Cetate.

Oh, aici, unde porumbei din alte țări
(osteniți de zădărnicia strădaniei lor)
vin să bea apa vieții din Carpați,
un freamăt de brațe – ca o mare –
urcă-n istorie, chipul de miine al țării.
Gînd lingă gînd, voință lingă voință,
cu arșița generației mele pe buze
deschis-am spre lume, ferestre de Ecluze,
prin care dulcele mesaj al omeniei noastre
să circule pe magistralele albastre
din vatr-aceasta caldă de iubire și de dor,
pină-n pridvoarele speranței tuturor.
Îmbracă țara strai de sărbătoare
și cit cu ochii poți cuprinde-n zare,
totul vibrează, totul e avînt ;
luminile celui de-al IX-lea Congres sint
prezente-n inimile noastre ;
voi, fraților, la rădăcini de castre
plecați-vă pe semnele din veac
și-n spațiul acesta
lingă speranțele vitejilor Bărbați
și marile-mpliniri de astăzi ascultați
ornicul vremii din afund cum bate
a patruzeci și doua oară
în timpla de Țară,
în cuget și în brațe în Cetate !

Nicolae Nicolae

Naște-mă țară

Naște-mă, țară, și astăzi,
Naște-mă miine din nou,
Scaldă-mă prunc în lumina
Gliei și cerului tău.

Leagănă-mi doine în leagăn,
Crește-mă om sub alb astru,
Veșnic oștean tu mă leagă-n
Roșu, în galben și-albastru.

Viața-mi în purele lamuri
Fulgere-n focul lor scump,
Fă-mi curcubeul din flamuri
Arcul final de triumf.

Ilie Bădicuț

Gavril MOLDOVAN

Printre colonne...

Ne-aliniem pe cîmp
la sunetul goarnei
lingă pădurile noastre
intrate-n legendă
zimbri cu stea-n frunte mărșăluiesc
spre izvoare cu susuru-n nori
un simplu soldat poate aduce o mare bucurie
întregului lanț carpatic
dacă în loc de pușcă folosește cuvîntul
blind și sincer și dispus în a-și iubi
aproapele și departele
eroi de la deal eroi de la șes
ei au adus pe umerii lor steaua norocului nostru
turnînd adevăr pe trupul izbînzii
și iată silabele frumoasei noastre limbi
din nou în desaga lui Șincai
iată din nou scriem românește și român
printre colonne înaintînd.

August

Idei în prezența cărora nu pot uita
hotarele patriei
un detașament de soldați
căutînd adevărul
pe cîmpul de luptă
așa a început triumful
cu o colină în urmă
acestor plaiuri ce le apăram
cu sufletul la gură
proaspăt ieșit din luptă vezi
valurile cum te părăsesc
cum își retrag încet împotrivirea
tot astfel cum în oceanul uman plutînd
simți întimplările pe trupul tău prelingîndu-se
lingă steaua albastră fără nume
și lupta ce s-a dat te recunoaște
aripa ei moștenitoare
din moși-strămoși
apoi
de cîteva decenii urmărim
înflorirea rapiței
avîntul atîtor străzi
spre iubire.

Alerg...

Alerg alături de apa curgătoare
a unui tînăr riu
încă de la izvor păstrez în plămîni
ceața lui și peștii sperioși
iarba verde a începutului
celulele ni se recunoșteau

primele semne

nici o fărîmă de izvor
nici un mugur

venim noaptea de departe
pe sub streșini ne oprim

văzduhului îi zărim pîntecetele
umflat și sătul
cine bate cu degetul în crucea cerului
cine oprește merindea grea
de la uitare
în lac bărbații cufundați
după perle
ei adună învrednicirea
cu care s-au luat la trîntă
pe acoperișurile cerului
de toamnă.

Tablou

Structura timpurie a nopții
așezarea pe mal a păsării rănite
duhul plecat
la marginea apei

cine întinde un braț acestei victorii
oaselor ei albe

de care ne-am legat singuri
amintindu-ne de ea mereu

adresa pădurii spre care mă-ndrept
înflorînd în văzduh răcoros

spre noile izvoare
coarnele unui cerb acolo s-au frînt
rostogolindu-se.

Caietele Bălcescu

NU CUNOSC altă mare personalitate politică românească, din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, care să se bucure de atita interes ca Nicolae Bălcescu. Ultimele studii fundamentale, după acelea ale lui G. Zane și ale soției sale, Elena Zane, totodată editorii științifici ai operei marelui revoluționar, sint cele inițiate și conduse de Horia Nestorescu-Bălcești, în impunătoarea colecție de cercetări și publicații¹⁾, ajunsă la numărul dublu, XI—XII. Din sumarul respectiv, două întinse studii, semnate Dan Berindei și Vasile Novac, tratează despre „Nicolae Bălcescu și planurile confederale în Europa de centru și de sud-est” și despre „Relațiile dintre Ion Ghica și Nicolae Bălcescu”.

Revoluționarii marelui '48 din Muntenia, sub impulsul îndecosebi al lui Nicolae Bălcescu, susținut cu vigoare de Ion Ghica și de Al.G. Goleșcu (Arăpila) au depus mari eforturi în vederea alcătuirii unei organizații în care țările românești să-și cucerească independența și suveranitatea alături de Ungaria, Polonia, slavii și bulgarii din imperiul austriac și acela al Semilunii.

Cel dintii din cele două studii a făcut obiectul unei „comunicări susținute la Tutzing (R.F.G.), în cadrul colocviului internațional «Asigurarea păcii în Sud-Estul Europei. Proiecte de federații și alianțe» (octombrie 1963)”. Ideea a fost cu deosebire susținută în Occident, după eșuarea mișcărilor revoluționare din 1848, de către Giuseppe Mazzini, șeful *Junei Italii*, revoluționare și republicane, în persoana cărora, ne spune Dan Berindei, Nicolae Bălcescu vedea pe „cel mai mare revoluționar din Europa”²⁾. Ni se precizează că au existat trei variante principale, „preconizate în epocă de unii revoluționari români, cea care cuprindea Polonia, Ungaria, slavii de sud din vestul Peninsulei balcanice și pe români, cea mai limitată din care lipsea Polonia, ori cea a lui Ioan Maiorescu privind o confederație monarhică germano-ungaro-română”³⁾. N. Bălcescu „a fost implicat în cele dintii variante”. Nici una din ele nu a putut fi realizată, din cauze ce nu intră în cadrul acestei recenzii. Să reținem însă că N. Bălcescu îi comunica lui Ion Ghica, în ianuarie 1850, formarea unui comitet în vederea constituirii confederației orientale. Intrau într-insul cîte trei „români, unguri, poloni, ruși, boheми și moravi, slavii sudului”.

Văzînd mai larg, N. Bălcescu se gîndea la încadrarea acestuia într-un comitet revoluționar, cuprinzînd toate partidele din vestul și centrul Europei, animate de aceleași țeluri înaintate. Optimismul se manifestă și în anul următor, cînd Dimitrie Brătianu afirma despre confederația dunăreană că va fi „opera epocii noastre”. N. Bălcescu se retrăsese din mișcarea politică, cu un an înaintea încetării sale din viață (1852) și cu regretul de a nu fi luptat cu arma în mină și a nu fi căzut în luptă pentru cauza cea dreaptă, cînd au pîlîit ultimele încercări de apropiere între revoluționarii români și cei maghiari.

STUDIUL lui Vasile Novac se subintitulează „Reflecții pe marginea corespondenței dintre ei” (Ion Ghica și N. Bălcescu). Aceasta a putut fi conservată și publicată de cel dintii, măcar parțial, intrucît, prin ultimele voințe ale defunctului, fusese lăsat legatarul universal al său. Tot avutul marelui patriot consta din manuscrisul istoriei lui Mihai Viteazul, neterminată, și dintr-o arhivă, luminînd aspecte ale luptelor politice din ajunul mișcării revoluționare și din anii următori. Cel doi se cunoscuseră ca elevi ai Colegiului Național Sfîntul Sava (denumit atunci Școala Centrală din București), cînd, lovit de un coleg brutal, cu numele Sotea, Bălcescu își ridica de la pămînt hirtile răvășite, printre care Ion Ghica, sărîndu-i în ajutor, citi însemnarea cronicilor ce fuseseră consultate de mai tînărul său conșcolar. Cînd, în urma „complotului” din 1840, al lui Mitică Filipescu, fuseseră închiși în închisoarea din Gorgani Grigore Alexandrescu

¹⁾ „XI—XII, Studii et acta Musei «Nicolae Bălcescu», Studii, articole, note despre Nicolae Bălcescu și epoca redeșteptării naționale a românilor. Așezămintul cultural «Nicolae Bălcescu», Rimnicul Vilcii 1936, Redactor Horia Nestorescu-Bălcești”; in-8°, 364 pagini, cu un pliant, ascendența maternă a lui Nicolae Bălcescu, arbore genealogic selectiv.

și N. Bălcescu, Ion Ghica îi vizită pe amîndoi, „la începutul anului 1841”. Grațierea și eliberarea celui de al doilea poartă data de 18 aprilie 1842. Boala neiertătoare ce avea să-i macine în zece ani plămîinii, a fost probabil contractată între zidurile umede ale închisorilor din Gorgani și Mărgineni. Legăturile dintre cei doi se strînsă cînd, dimpreună cu Christian Tell și un al patrulea, nenumit, au constituit sub jurămînt societatea revoluționară secretă, *Frăția*, „în toamna anului 1843”. Scopul ei era mintuirea țării, prin mijloace revoluționare.

Correspondențul cel mai fidel și mai amplu a fost Ion Ghica: din cele 183 de scrisori, memorii și adrese emanate de la N. Bălcescu și publicate de G. Zane în 1964, — 112 sint scrisori trimise lui de Ion Ghica. Celelalte-s „memorii și adrese [...] trimise celorlalți prieteni, membrilor familiei și diferitelor oficialități și personalități ale vieții politice și culturale românești și străine cu care [N. Bălcescu] a fost în legătură”.

PUȚINE au fost divergențele dintre vederile celor doi mari prieteni, ca de pildă, prea marea încredere a lui Ion Ghica în bunele intenții ale Turciei. Bun psiholog, N. Bălcescu străpunsese din firea ambițioasă a lui Ion Ghica, intenția secretă de a fi domn, — al zecelea din neamul Ghiculeștilor, — și într-un rînd, în glumă, îl amenință că nu-l va susține. Absolut dezinteresat, N. Bălcescu luptă pe viață și pe moarte pentru libertatea patriei lui, nesinchisîndu-se de onoruri sau avantaje materiale. Aceasta îi deosebește pe cei doi mari prieteni. Într-un cadru mai larg, Bălcescu militază în 1843 pentru organizarea *Societății literare* și îl anunță, la începutul lui ianuarie 1844, lui Ion Ghica, aflător atunci la Iasi ca profesor de economie politică la Academia Mihăileană, înființarea ei, cu „Tell, Voinescu, 2 Golești, 2 Bălcești”⁴⁾, Boliac, Laurian, prof. de filosofie⁵⁾, Eliad, Bălășescu, Urianu, Neguțici, Anagnosti, Predescu, Filitis, Bolintineanu și alții⁶⁾.

Înființarea acestei societăți, numai în aparență pur literară, a fost întîmpinată festiv în Moldova și Transilvania. Unitatea culturală dintre cele trei mari ramuri ale românismului era de pe atunci o realitate spirituală netăgăduită.

Tot în 1844, Ion Ghica îngrijea de publicarea lucrării „*Puterea armată și arta militară*” de la Intemeierea principatului Valahiei și pînă acum”, de N. Bălcescu, la Iasi, la Cantora Foioci Sătești, cu un motto de Radu Greceanu (1707). În rîndurile introductive, autorul întvedea ceasul cînd „Țara românilor de își va lua vrodată rangul ce i se cuvine între popoarele Europei” și cînd „aceasta o va fi ea datoare mai mult răgenerației vechilor ei instituții ostășești”. Noi vedem în aceste rînduri, cu numai 33 de ani înaintea cuceririi Independenței, profetica ei întrezărire.

În anul următor, la 14 februarie, N. Bălcescu, lărgînd cadrul organizației, înființează *Asociația pentru înaintarea literaturii românești* cuprinzînd „cărțurari din Transilvania și Moldova”; actul constituirii a fost scris de cel de mai sus și contrasemnat de „I. Ghica, A.G. Goleșcu, I. Voinescu II, Șt. Goleșcu, C.A. Rosetti, C. Boliac și D. Brătianu”, adică de „membrii marcanți ai Frăției și viitorii conducători ai revoluției de la 1848”.

Aceștia, dimpreună cu omologii lor din Moldova, poate din inițiativa lui Ion Ghica, aveau să se întîlnească în mai 1845, la mica moșie a lui Costache Negri de la Minjina, din județul Covurlui, la confinele celor două principate surori. Muntenii din *Asociația literară* își completează în iunie comitetul cu cîte trei membri din Moldova și din Transilvania, anume C. Negruzzi, V. Alecsandri și C. Negri, și G. Barițiu, dr. Pavel Vasici și Timotei Cipariu.

„Centrul revoluționar cel mai important al românilor” se strămută în 1846 la Paris. Ion Ghica ia președinția studenților români din capitala Franței, iar N. Bălcescu, prin excelență cărturarul grupării, preia conducerea bibliotecii. Cel dintii se întoarce în țară în același an, dar prietenul lui, cum se știe, se afla la Paris în 1848, smulgînd ca un trofeu, o bucatică din catifeaua tronului lui Ludovic-Filip.

În timpul revoluției din Țara Românească, Bălcescu și Ghica merg mină în mină, și cu ei Arăpila, dar la stînga se plasează cel dintii, entuziasmat, afirmînd despre poporul Capitalei că a „întrecut toate popoarele Europei, chiar și pe pariziieni”. Ion Ghica apără interesele țării la Constantinopol, dar nu poa'e prevedea și nici opri acțiunea lui Fuad pașa, de înabuşire a revoluției, deși precniza rezistența armată, preferînd restaurării Regulamentului organic, moartea.

Oprim aici urmărirea studiului exhaustiv al lui Vasile Novac, în parte inspirat de vederile lui V. Maciu.

²⁾ Costache, viitor ministru; în acel an, serdar și „șeful mesii” la Secția I a Departamentului Finanțelor și Nicolae Barbu, mezinul, deși minor, figurează la aceeași secție ca „scriitor” (copist). cf. *Almanah al Statului pe anul 1844*, tipărit cu slobozenia înalte stăpîniri, în al 8-lea an, București. Tipărit de Z. Karkaleki Tipografur Curții(i), 1844, p. 132—133.

³⁾ August Treboniu Laurian, lingvistul latinist.

Trapez

(CLXXV)

773. A dispărut cometa ? Nu, dar și-a făcut coada coc.

774. Biografia lui Balzac puțin interesează, dar biografia lui Malraux este o valoare morală a acestui secol.

775. Multe lucruri bune, mărturisirea gestionarului, am învățat de la tatăl meu. El m-a învățat să fiu mai mult cinstit decît necinștii.

776. Sint ploieștean și nimic din ceea ce e caragialesc nu mi-e străin.

777. Nu știu ce suport mai greu : frigul, căldura sau prostia.

778. Visez o umanitate care să aibă drept model al coloanei vertebrale Coloana infinită.

779. Cum se poate ca atîția pictori, din atitea școli și epoci, să nu-și fi imaginat altfel ingerii decît ca pe niște copilași cu aripi, dolofani și bucălași ?

780. Lungi perioade vād viața în negru. Dar știu că nu va dura, că va veni o reacție. Atunci, mă rog cerului să nu o vād în roz.

Geo Bogza

tiv al lui Vasile Novac, în parte inspirat de vederile lui V. Maciu.

URMĂRIND în continuare cercetările despre ascendența lui Nicolae Bălcescu, Paul Cernovodeanu se ocupă de ramura maternă, a Zîncăi Bălcescu⁴⁾. Splendidul arbore genealogic selectiv, pe care-l prezintă, nu urcă prea sus. Intemeitorul neamului este Mihai Băbeanu, mort în 1777, postelnic (de fapt postelnicul !). Din el s-a tras un fiu, Ioniță, mort în 1808, stolnic în 1806, din Ioniță, Pană, succesiv sluger, clucer și agă. Neamul proliferă în Oltenia, cu o ramură în Mchedinti, nouă cunoscută în adolescență. Al doilea copil al lui Mihai Băbeanu, Bălășa, căsătorită cu Stoian Pavel, logofăt de visterie, dă naștere la patru fete : Sanda, fără urmași, Elena, căsătorită cu notoriul medic Constantin Darvari, Maria, căsătorită cu trefilografatul Constantin Predescu, și Ecaterina, căsătorită cu Tănase Bălcescu, postelnic, mort în anul 1794. Neamul Bălcescu s-a stîns în linie bărbătească cu acest Tănase, dar cel de al patrulea copil, Zîncă (c. 1788—1862), femeie de o mare energie, avea să-și lase numele patronimic celor trei fii ai ei, din care Costache, cel dintii, longeviv, avea să fie ministru, iar mezinul, Barbu, primar al Craiovei.

O fiică a d-rului Constantin Darvari, Ana, s-a căsătorit cu celebrul doctor Apostol Arsachi (1789—1874), prim-ministru efemer după asasinarea lui Barbu Cărgău (8 iunie 1862). Fratele acestuia, căminarul Mihail (1792—1854) cătorește schitul Darvari, unde se odihnesc oasele lui, dimpreună cu acelea ale Olimpiadei și Elena Arsachi⁵⁾. Elena este probabil fiica Mariei, a treia fiică a Bălășei, dacă nu a surorii acesteia Elena Darvari, ambele fiind îngropate, după tabelul genealogic, la Schitul Darvari, al familiei. A patra fiică, Păuna, se căsătorește cu Alexandru Lămotescu, logofăt de visterie. Din ultima fiică a Bălășei, Ecaterina, se naște Zîncă Bălcescu. Sora ei mai mare, Maria (Uța), întemeiază cu paharnicul Tătaranu, o numeroasă familie : din cei nouă copii, fetele se vor numi prin căsă-

⁴⁾ Tatăl, Barbu Petrescu sau Barbu sin (fiul lui) Petre căpitanul logofăt de visterie 1806, pitar, 1819, murise lăsînd pe N. Bălcescu și pe Barbu Bălcescu minor, sub îngrijirea mamei lor, al cărei nume l-au adoptat, ei și fratele lor mai mare, Costache.

⁵⁾ N. Iorga, *Serisori de boieri și negustori olteni și munteni* către Casa de negoț sibiană Hagi Pop, publicate cu note genealogice asupra mai multor familii, vol. VIII, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, București, 1900, XVI. Darvari, pag. XXXV—XXXVI.

torie Lespezeanu, Exarhu, Lăceanu, Estiotu, Arion, Buescu și Constantin. Cei doi fii, Nicolae, succesiv pitar, serdar și paharnic, și Gheorghe, pitar, au lăsat urmași. A doua soră mai mare a Zîncăi, Safta, căsătorită cu medelnicerul Grigore Argintoianu, a avut trei fiice, căsătorite Paciurea, Izvoranu și Ieronim, colonel (1810—1876).

Studiul lui Paul Cernovodeanu (pag. 117—242) dă și 181 de acte de proprietate, vînzare, cumpărare, proces. Unele din acestea sint referitoare la proprietățile din București ale lui Iancu Bălcescu, pitarul (c. 1778—1851), fără urmași. Se vede că tatăl Zîncăi, care și-a măritat, înzestrîndu-le, cele trei fiice, lăsîndu-i și fiului său, Iancu, case și locuri de case în București, a fost un om înstărit.

Numele familiilor înrudite, recapitulîndu-le, sint Băbeanu, Arsachi, Darvari, Lămotescu, Tătaranu, Lespezeanu, Exarhu⁶⁾, Lăceanu, Estiotu⁷⁾ și Arion⁸⁾. Primii lor membri au figurat printre boierii de rangul al doilea, dar urmașii s-au ridicat în marea burghezie a regatului. Dacă Argintoianu face parte din familia ce-și zicea și Argetoianu, aceasta a dat, prin ultimul ei reprezentant, Constantin, un ministru, consilier regal și șef de partid. Ministru al lui Alexandru Ioan Cuza a fost Constantin Bălcescu, într-unul din numeroasele cabinete ce s-au prîndat înaintea loviturii domnești de stat. Curios însă ! Dintre verii Bălceștilor, nici unul nu s-a alipit mișcării revoluționare, al cărei cel mai tipic și înaintat reprezentant a fost Nicolae. Revoluția burgheză progresistă din 1848, în Muntenia ca și în Moldova, n-a mobilizat decît reprezentanți ai claselor sociale mijlocii, de micii proprietari urbani și rurali, ale căror titluri de boieri, conform Regulamentului Organic, erau tot atitea trepte în slujbele statului. Divanații, adică boierii ce constituiau divanul (consiliul de miniștri), s-au ținut cu prudentă de o parte, așteptînd înabuşirea generoasei mișcări populare, a cărei eventuală izbîndă i-ar fi lipsit de privilegiile unei arhondologii de tip anacronic feudal și de o bună parte din imensele lor moșii.

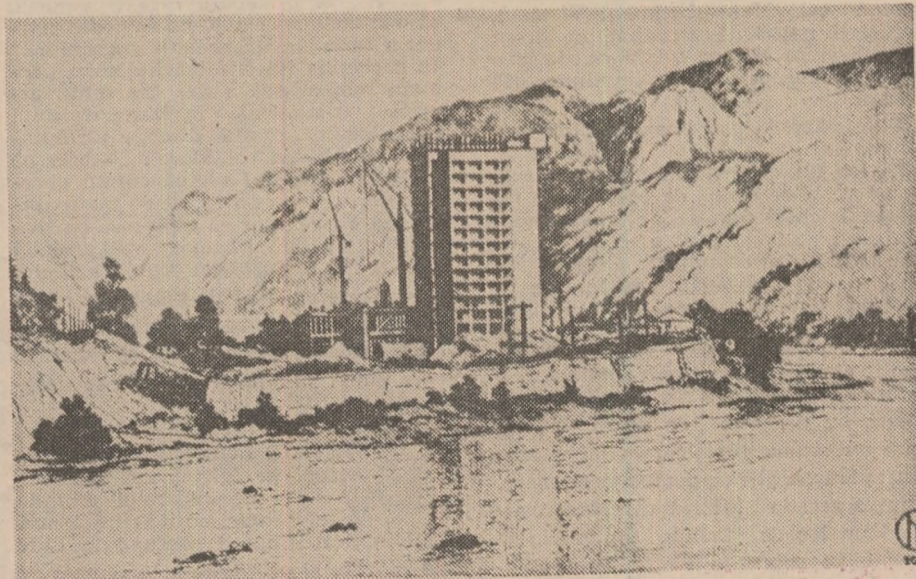
Caietul XI—XII, cu un bogat sumar, prin materialele inedite și studiile competente, luminează puternic premisele unității noastre naționale.

Șerban Cioculescu

⁶⁾ Poate din familia lui s-a ivit medicul Constantin Esarhu, citorul Ateneului Român, diplomat, ministru de externe.

⁷⁾ Medic șef al Capitalei.

⁸⁾ C.C. Arion, viitor ministru, fratele lui, Virgil, președinte al Ligii Culturale.

MIRCEA OLARIAN : Șantier

Mircea cel Mare în viziunea scriitorilor români

MIRCEA CEL MARE,
monument
de Ion Jalea

EPOCA redeşterii și afirmării naționale, inaugurată de revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821 și dinamizată de idealurile patriotice și democratice din perioada pregătirii și desfășurării revoluției din 1848, s-a răsfrânt plenitudinar în literatura română din acea vreme, aflând în ea o puternică pirghie de susținere și consolidare. Fundamentarea științei noastre istorice, în această epocă, începe prin contribuțiile lui Florian Aaron, Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu, ca o necesitate a amplei mișcări de redeschidere și afirmare națională, a avut consecințe salutare și în literatura română, aflată în faza constituirii ei moderne, orientându-o pe una din direcțiile ei esențiale, și anume inspirația istorică. Evocarea trecutului zburcumat și eroic al poporului român, a luptei sale pentru apărarea gliei strămoșești, pentru neatîrnare și libertate națională, a constituit pentru scriitorii noștri unul dintre cele mai eficiente mijloace de a revitaliza conștiința și energia contemporanilor lor, oferindu-le luminoase pilde vrednice de urmat, chemându-i să fie demni continuatori ai faptelor de vitejie și de jertfă patriotică săvârșite de străbuni și de bravii lor voievozi.

În efervescența creatoare de inspirație istorică, amplificată din ce în ce mai mult pe tot parcursul secolului al XIX-lea, un moment hotărâtor înscriindu-l Mihail Eminescu, și continuată apoi de scriitorii reprezentativi din secolul nostru, o preocupare dominantă a constituit-o reînvierea figurilor luminoase ale marilor conducători de oști și de țară, care au înscris pagini glorioase în istoria poporului român. Alături de cei mai de seamă voievozi, Ștefan cel Mare și Mihail Viteazul, scriitorii noștri l-au situat, pe drept cuvânt, și pe Mircea cel Mare, de la a cărui urcare pe tron se împlinesc 600 de ani.

Sub influența preromantismului, poezii români de la începutul secolului al XIX-lea au cultivat intens tema ruinelor vechilor cetăți de scaun, dar nu cu sentimentul dezolării, al zădărniciilor, ci într-un sens activ, mobilizator, ca mărturiile ale eroismului și gloriei strămoșești, care trebuiau perpetuate în epoca renașterii naționale. Poezii muntene, începând cu Vasile Cârlova, au cîntat, cu predilecție, ruinele Tirgoviștii, evocările lor fiind dominate de figurile impunătoare ale bravilor domnitori, cu dragoste de neam și țară, care au condus luptele românilor pentru apărarea gliei, pentru neatîrnare, printre aceștia Mircea cel Mare ocupând un loc de frunte. În poezia **O noapte pe ruinurile Tirgoviștii**, apărută în *Culegerea* sa din 1836, Ion Heliade

Rădulescu rechemă umbrele nemuritoare ale acestor domnitori, avea viziunea reală a biruințelor lor, în fruntea oștilor românești, Mircea cel Mare intrându-se ca învingător al cotropitorilor: „În capul unei armii Mircea viteaz răcește, / Insuflă bărbăția românilor soldați; / A lui Murat trufie învingător smerește / Și locul este slobod din Istru la Carpați“. Apelând la o modalitate preromantică similară, aceea a poeziei noptii și a mormintelor, în *Umbra lui Mircea. La Cozia*, publicată în „Propășirea“ din 7 mai 1844, Grigore Alexandrescu îl vede parcă aievea pe Mircea cel Mare ieșind din cripta sa de la mînăstirea Cozia, adresându-i cuvinte de profundă recunoștință: „Sărutare, umbră veche! priimește-nchinăciune / De la fiii României care tu o ai cinstit [...] / Rivna-ți fu neobosită, îndelung-a ta silință; / Pînă l-adînci bătrînețe pe români îmbărbătași [...] / Întreprinderea-ți fu dreaptă, a fost nobilă și mare, / De aceea al tău nume va fi scump și nepătat“. Un omagiu plin de simțire patriotică îi aducea și George Crețeanu, în poezia *Cîntarea barzilor la mormintul bătrînului Mircea*, inclusă în volumul *Melodii intime* din 1854.

În lucrarea sa *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*, publicată în 1844, reconstituind trecutul oștirii românești, sistemul ei de organizare din diverse etape, Nicolae Bălcescu pornea de la premisa că „românii, de la întemeierea principatului lor, au simțit trebuința ce are un stat de o armată permanentă, armată care să fie gata la orice minut a reîmpinge pe vrăjmaș din orice parte s-ar ivi. Ei priceperă încă și aceasta, că o asemenea armată nu se poate privi decît ca o avangardă a norocului...“ În concepția lui Nicolae Bălcescu, „armata românească a fost cea dintîi armată permanentă în Europa“, rolul hotărîtor în această direcție atribuindu-l lui Mircea cel Mare: „Istoria ne arată că Mircea I regulă corpul dorbanților, care era alcătuit de mai înainte. Lui Mircea dar să dăm mai cu seamă cîntecul de întemeietorului armatei românești. El înălță și regulă edificiul început de cei mai de-nainte de el. El fu cel dintîi care se înfățișă în Europa cu o armată permanentă și regulată, care sub următorii domni se desăvîrși și să mai mări“.

DIMITRIE BOLINTINEANU l-a evocat pe Mircea cel Mare în ipostaza domnitorului plin de înțelepciune, cu o iscusită artă diplomatică, gîndind profund la căile de apărare și propășire a țării, gata de sacrificiul suprem, dirz și neînduple-

cat în fața celor ce voiau să ne robească. În poezia *Mircea cel Mare și solii*, apărută în *Colecția* sa din 1847, înfruntarea dintre domnitorul român și solii Porții otomane nu se reduce la un schimb de replici, ci are loc într-o atmosferă încordată, relevînd și trăirile interioare ale celor ce participă sau sînt gata să participe prin acțiuni directe la consumarea conflictului. În fața insolenței solilor otomani, căpitanii lui Mircea reacționează prompt, își trag „spadele din teacă“, amenințător. Domnitorul îi calmează însă, autoritar, cu demnitatea celui ce știe să nu încalce regulile unor astfel de împrejurări: „Respectați solia, căpitanii mei!“ Domnitorul se adresează apoi solilor otomani, sentențios, dirz, cu sentimentul demnității naționale: „Mergeți la sultanul care v-a trimis, / Ș-orice drum de pace spuneți că e-nchis!“ Vorbindu-le din nou căpitanilor săi, cuvintele au gravitate solemnă, în ele pulsînd înțelepciunea și căldura părintească, spiritul jertfei patriotice pentru un viitor luminos și sublimul ideal al neatîrnării, al libertății, ca o condiție unică a dăinuirii ființei naționale: „Fericirea țării de la noi s-așteaptă. / De deșarte vise să nu ne-nșelăm, / Moarte în sclavie la străini aflăm. // Viitor de aur țara noastră are / Și prevăz prin secolii a ei înălțare // Însă mai nainte trebuie să știm / Pentru ea cu toții martiri să murim! / Căci fără aceasta lanțul ne va strînge / Și nu vom ști încă nici chiar a ne plînge!“.

Dimitrie Bolintineanu este autorul celei dintîi biografii istorice închinată ilustrului domnitor, apărută în volumul *Viața lui Vlad Țepeș-Vodă și Mircea-Vodă cel Bătrîn*, în 1863. La începutul lucrării sale, Dimitrie Bolintineanu scria lapidar: „Dacă Turcia avu pe Baiazid, surnumit fulgerul, România avu pe Mircea, această stîncă împotriva căreia se sparse fulgerile tiranului Baiazid. Mircea fuse unul din cei mai mari domni și eroi ai României.“ Bazat pe documente istorice autentice, Dimitrie Bolintineanu releva că alianțele lui Mircea cel Mare cu monarhii țărilor vecine erau încheiate de la egal la egal, combătînd astfel afirmția eronată a cronicarului maghiar Engel care pretindea că domnitorul român ar fi fost vasalul lui Sigismund, regele Ungariei. „România — sublinia clar scriitorul nostru — nu a fost vasala Ungariei. Nu înțelegem dar pretenția lui Engel cînd zice că Mircea a fost vasalul coroanei ungurești. Nimic nu poate să dărmie mai bine această rătăcită opinie a lui Engel după care s-au luat mulți istorieni streini, în urmă și chiar și francezi, decît hrisovul lui Mircea, însemnat de Vegner și prin care arată lămurit în contra zîșelor lui Engel. Acest hrisov ne arată o alianță a lui Mircea cu Sigismund în 1395, ce vestește un război mare în contra lui Baiazid. Mircea se îndatorează a merge în persoană contra turcilor de va merge și Sigismund. De va trimite numai un general, Mircea va trimite asemenea un general; cît Sigismund va sta la război, va sta și Mircea, care se îndatorează a ocupa cu oastea sa cetățile biruite. Cînd Sigismund ar voi să meargă în Bulgaria, Mircea trebuie să-l găsească provizii pe bani. Această legătură nu era făcută de la un vasal la suzeran, ci de la un domn suveran ce se unește cu altul. Un vasal nu dă provizii pe bani“.

IN CONȘTIINȚA literară românească, cea mai impresionantă și impunătoare imagine a lui Mircea cel Mare, ca domnitor patriot, integrat indestructibil în destinul neamului și al țării, a fost fixată de Mihail Eminescu în *Scrisoarea III*. Măreția lui Mircea izvorăște din profunda și nestăvilita sa „iubire de

moșie“, de pămîntul străbun, în fața căreia se spulberară și cele mai puternice oștiri cotropitoare. Sublimele cuvinte pe care Mircea le rostește în fața lui Baiazid nu sînt ale unui modest bătrîn, ci reflectă calmul cu care românul a știut întotdeauna să înfrunte cele mai mari primejdii, curajul insuflat de conștiința că apără o cauză dreaptă, seninătatea bărbăției cu care a privit sacrificiul suprem pentru neatîrnarea patriei. Mircea cel Mare se identifică cu însuși poporul român, cu întreaga fire a țării, nu năzuiește decît să aibă pace și liniște pentru a putea lucra la fericirea neamului său. Prin glasul lui Mircea, în viziunea lui Eminescu, se exprima, peste veacuri, sentimentele și voința urmașilor săi, aspirațiile românilor de a-și apăra ființa națională și neatîrnarea patriei: „Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vreun pod, / De-au trecut cu spalma lumii și mulțime de norod; / Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă, / Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă — / Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt, / Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt. / Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai val-vîrtej / Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji? / Tu te lauzi că Apusul înainte și-a pus?... / Ce-i mina pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus? / Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier, / A credinții biruință căta orice cavalier. / Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este, / Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!“ În concepția lui Eminescu, curată cu claritate și în publicistica sa, Mircea cel Mare simboliza idealul neatîrnării naționale, pentru împlinirea căruia mînuia cu destoinicie și spada și cuvîntul. De pildă, în articolul *Independența română*, publicat în „*Timpul*“ din 19 februarie 1880, sublinia: „Mircea I, acest prototip luminos și al artei războinice, și al celei diplomatice la români, n-a gîndit toată viața lui decît la mîntinirea neatîrnării“.

Prin *Fragment epic*, publicat în „*Semănătorul*“ din 2 decembrie 1901, G. Coșbuc ne-a dăruit unul dintre cele mai tulburătoare poeme de inspirație istorică. Evocînd o seamă de momente hotărîtoare din istoria românilor și amintirea neștearsă a voievozilor care s-au contopit cu țara și neamul, conducîndu-l la biruință, G. Coșbuc dădea drept pildă gloria străbună, pentru a menține mereu treze curajul și bărbăția, eroismul și spiritul jertfei patriotice, exclamînd: „Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșnicei poartă / Am intrat și noi; și-ntr-insul zei fără de moarte-avem!“ Din panteonul eroilor nemuritori ai poporului român, G. Coșbuc îl rechemă și pe Mircea cel Mare, pentru a resuscita gloria străbună în inima și conștiința contemporanilor săi: „Trăsnete-al miniei noastre, Mircea, tu luștește-ți pașii, / Adă-ți gloatele ce-n clipa bine-potrivatei vremi / Prins-au fulgerul cu palma! Braț, ce pustind vrăjmașii, / Dunărea ca soț de luptă, munții te-ai trudit să-i chemi. / Ce vei fi gîndit tu, Mircea, cînd vedeai pornit cum vine / peste munți și peste ape, ca furtuna, Ilderim? / Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine, / Mai avem simțire-n inimi ca-ndea ajuns să te slăvim?“.

Mircea cel Mare a rămas nemuritor în inima și conștiința românilor, luminîndu-ne, prin pilda luptei sale, sublima noastră năzuință de a ne apăra și consolida independența și suveranitatea națională.

Teodor Vărgolici

Odă la Cozia pentru Mircea

De cite ori pe Olt, fidel, ajung
Mă-ndemn spre secularul tău mormint.
Te reîntîlesc întotdeauna sfînt,
Etern veghind cu apele ce curg.

Un neam întreg și-a confruntat în veac
Neînfrînt, forța lui ocrotitoare.
Și-oricum veneau migrații răpitoare
Cu munții drepți, noi nu ne-am fost plecat!

Ei, Eminescu, ne-a slăvit prin tine.
Și-n vers eternităților merit
Ne-ncîntă: „De din vale de Rovine“...

La Cozia, tot semeț și neclintit,
De pază stai, cu pacea-n vezi stăpînă,
Fraged nucet cu bronz de foi răsună.

Al. Jebeleanu

Permanența clasicilor: Proza lui Ion Ghica

PROZA lui Ion Ghica s-a tipărit de cîteva ori, mai ales în ultimele două decenii, dacă ne gîndim la **Scrierile către V. Alecsandri**. Din cele șase ediții ale acestora, trei au ca autor pe Ion Roman (1967, 1976 și 1986), premergîndu-le una de Scrieri alese a lui C. Măciucă în 1963, și succedîndu-le alte două, cu postfața lui G. Dimisianu (1972) și respectiv prefața lui Marin Bucur (1973). **Convorbirile economice** au fost republicate, în acest timp, doar de două ori, tot de către Ion Roman. Numele scriitorului nu lipsește, deobicei, din istoriile literaturii române, vechi (T. Vianu, G. Călinescu) sau noi (G. Ivașcu, Ion Rotaru, Al. Piru). În 1975, Dimitrie Păcurariu i-a consacrat o monografie iar de curînd Dana Dumitriu i-a făcut eroul unui roman (**Printul Ghica**). O ediție completă rămîne totuși un deziderat și puținii l-au citit în întregime pe I. Ghica, ceea ce facilitează unele sovăleli de situare critică. **Scrierile către V. Alecsandri** reprezintă opera tirzie (de după 1880) a unui pașoptist: contemporane cu proza lui Creangă, Caragiale și Slavici, ele sînt produsul unor alte vremuri și au alte modele literare. Critica fiind unanimă în privința valorii și însușirilor lor, nu e și categorică în privința locului unde trebuie așezate. Răsfoind antologia de pagini critice pe care Ion Roman a alcătuit-o în actuala ediție din seria „Patrimoniu” a Editurii Minerva, remarcăm că, deși s-a bucurat de oarecare atenție la începutul secolului nostru, I. Ghica a trebuit să aștepte generația de critici a lui G. Călinescu spre a fi, dacă pot spune așa, „reconsiderat” și privit ca un mare artist. N-a fost însă niciodată inclus în rîndul marilor clasici iar comparația cu Creangă, schițată mai de mult de către P. V. Haneș, n-a mai fost reluată. Manualele de literatură reflectă această ezitare. Cea mai simplă explicație pe care o putem da faptului (și avînd în vedere nu numai pe Ghica) este că nimeni n-a scris încă o istorie a prozelor românești în secolul XIX, așa cum ne-ar apărea ca prin prisma modalităților și

mijloacelor specifice. Odată cu triumful romanului, în secolul XX, s-a petrecut un fenomen de marginalizare a speciilor neromanești și s-a creat impresia nemărturisită că proza anterioară este un fel de anticameră a noului gen, cînd, în realitate, ea și-a avut nu doar deplina originalitate, dar și o valoare incontestabilă, care merită să fie examinată în ea însăși.

Singurul critic care a încercat s-o descrie este Tudor Vianu, în **Arta prozatorilor români**, distingînd șapte categorii: scriitorii retorici (Heliade, Bălcescu, Russo), începuturile realismului (Negruzzi, Filimon, Ghica), călătorii romantice (Alecsandri, Alexandrescu, Căldaru-Drăgușanu, Bolintineanu), prozatorii „Junimei” (Măiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale), scriitorii savanți (Hasdeu, Odobescu, Anghel Demetrescu, N. Iorga), realismul artistic și liric (Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Vlahuță, Brătescu-Voinești, Sadoveanu) și intelectualității și esteții (Macedonski, Petică etc.). Cu aceasta pășim foarte puțin peste pragul secolului XX. Să notăm două lucruri. Întîi că, exceptînd pe Bolintineanu, Filimon, Slavici și Duiliu Zamfirescu, ceilalți n-au scris romane, așadar că, înaintea războiului mondial, proza era dominată de alte specii; și, apoi, că, dacă procedăm la o sistematizare mai strînsă, avem, pînă la izbînda romancierilor, o proză romantică și una clasică, elementele realiste, abia înmugurite, fiind de regulă subordonate. Din ce se compunea proza secolului trecut? Din scrieri, memorii (și de călătorie), eseuri (mai mult ori mai puțin savante), nuvele (și istorice), povestiri, schițe (la început, sub forma „fiziologilor” și a portretelor) ș.a. Ea este, cum se vede lesne, de o mare diversitate; în lumina preferințelor noastre de azi, pare oarecum nefixată în cadrele unor anumite modalități, puțin amestecată ficțiunea cu autobiograficul, invenția cea mai romanzioasă cu purul documentar. Interesant este că o parte a speciilor acestei proze se regăsesc în secolul nostru, dar ia mărșăla tabloului literaturii ori, chiar, în afara lui. Eseul a fost confiscat de critică și și-a modificat statutul. Corespondența și memorialistica au devenit un fel de auxiliu ale literaturii propriu-zise. În fine, schița, nuvela, povestirea au conti-

nuat să fie cultivate, dar eclipsate de roman, care le-a impus treptat exigențele lui particulare. Din punct de vedere istoric, proza românească se împarte vizibil în două (linia de demarcație trecînd prin epoca războiului din 1916—1918): aș numi-o pe cea veche **proză fără intrigă** și pe cea nouă **proză de intrigă**. În cea dintîi se cuprind toate formele prozastice care, impletind subiectivitatea cu obiectivitatea și invenția epică cu documentul personal ori istoric, nu urmăresc să realizeze o construcție ordonată și stabilă a materialului, desfășurîndu-se aparent liber, după talentul, gustul ori capriciul autorilor; cea de a doua este o proză esențialmente romanescă (nuvela modernă fiind tot un roman, miniatural), construită conform unor reguli și unor stereotipii destul de riguroase. Altfel spus, dacă proza fără intrigă se dezvoltă mai cu seamă în spațiu, avînd structura unui mozaic sau a unui tablou și profitînd de fantezia asociativă și divagantă a autorilor, proza de intrigă, romanul și substitutele sale, se orientează după un principiu temporal, conducînd firele acțiunii și personajele prin succesiunea unor momente bine determinate. Aceste două tipuri diferă radical. Eseul în roman al scriitorilor pașoptiști (Kogălniceanu, Ghica însuși și alții) se datorează dificultății de a duce pînă la capăt o structură de proză care nu le era familiară.

Scrierile către V. Alecsandri se numără printre cele mai caracteristice opere ale prozei fără intrigă, oricîte nuclee narative și chiar fragmente epic constituite ar conține. Ion Ghica era conștient de această însușire și o nota bunăoară la Filimon, comentîndu-i nuvela **Slujnicării** și romanul **Ciocoi vechi și noi**: „Aceste două opere ale lui Filimon — scria el în **Școala acum 50 de ani** — nu sînt niște narațiuni în cari să se desfășoare peripecțiile unei intrigi; ele sînt mai mult o colecțiune de tablouri adevărate și vii ale obiceiurilor și moravurilor noastre din epoca de tranzițiune”. Și se definea, ironic, pe sine, în **Căpitanul Laurent**, drept un scriitor incapabil să urmărească un fir narativ, prea tentat de digresiuni și ocoluri: „Eu cînd citesc ceva scris de mine, îmi pare că aud pe repauzatul Isailof, pe bunul

român, în casa căruia am fost de mai multe ori ospătați împreună cînd eram la Constantinopol. Acest bun român a început de o sută de ori să-mi istorisească cum din sadea Isaia s-a pomenit deodată goșgoșea Isailof. Am ascultat cu toată atențiunea, nopți întregi, povestirea acelei metamorfoze; dar din digresiune în digresiune, atîta a lungit-o, încît l-a ajuns sfîrșitul vieții, fără de-a apuca să-mi spuie cum accea codiță s-a agățat ca scaielele de numele său.” În sfîrșit, în extraordinarul portret făcut dascălilor români de la școalele de la Udricani, Sfîntul Gheorghe și Colțea din anii 30 ani veacului trecut (**Școala acum 50 de ani**), Ghica surprinde cu mare finețe originea îndepărtată a stilului său de proză (care era un mod mai general de exprimare): el, dascălul său, „scria cum vorbeau, și scria il numeau iconă, crezînd că el trebuie să fie reproducțiunea esactă a vorbei”. Și Ghica se întrebă cu umor: „Unde să le dea lor prin gînd că avem două limbi, una în gură și alta pe hirtie, și că trebuie să vorbim într-un fel și să scriem într-altfel; vorbeau toți aceeași limbă.” Aici este o metaforă foarte potrivită pentru limbajul prozelor lui Ghica însuși, dar și pentru proza secolului XIX în general, în care predomina oralitatea. Nu este vorba doar de o preeminență stilistică a formelor vorbite, ci și de un fel de a structura narațiunea. Romanul va fi produsul unei ordini scrise în limbaj (rezervînd oralității un loc în dialoguri), temporalitatea lui fundamentală reflectînd-o pe aceea a scrisului. Toată proza anterioară este însă de factură vorbită atît în stilul ei de suprafată, cit și în structurile de adîncime.

Despre proza lui Ghica, G. Călinescu a spus că este „Muzeul Carnavalet al nostru, organizat de un bun artist”. Cînd am vizitat prima (și ultima!) oară celebrul muzeu parizian din **rue de Sévigné**, am făcut-o cu gîndul la fraza călinesciană. Ce decepție! Fără umorul, culoarea și pitorescul **Scrierilor** lui Ghica, acest muzeu mi s-a părut pe cit de sec, pe atît de pompos, în înșurirea saloanelor lui care găzduiau (sau dorcau să găzduiască) spirîtul epocilor succesive din istoria Franței. Nimic nu poate ține locul, într-o asemenea expunere de tablouri de epocă, vervei lingvistice și farmecului de povestitor oral al autorului **Scrierilor**. De la atmosfera vremii lui Mavrogheni (1786—1788), evocată în **Băltărețu**, la aceea a mersului trenului prin 1882, cu care se deschide **O călătorie de la București la Iași înainte de 1848**, aproape un secol de obiceiuri, mobilier, vestimente, rețete culinare, sulimanuri femeiești, întâmplări istorice, anecdote și oameni mari ori mici trece prin limba prozei lui Ghica. Chiar dacă memoria nu-i este infalibilă (dar cit de prodigioasă!), nimeni n-a dat un document mai profund și mai antrenant al acestui secol de tranzițiune între fanarioți și România modernă. Ghica e ajutat și de clasicismul structural al prozei sale. Memorialist, el nu iubește confesiunea, cum a remarcat pe drept cuvînt G. Dimisianu, preferînd obiectivitatea amintirii, „colecția”, descrierea pitorescă și anecdota morală. Nu mai este doar un autor de „fiziologii”, ca Negruzzi, observînd pe om în mișcare și în biografie, cu multe detalii realiste, dar rămîne la fel de clasic ca și autorul epistolelor din **Negru și alb**, ca și Russo din **Amintiri** sau Alecsandri din **Balta Albă** și din celelalte proze. E călăuzit de adevăr, după cum spune, ca un naturalist (ecou al formației sale de inginer de mine), ceea ce nu-l împiedică să umple pagina de vigoarea culorii personale. Raportul acesta între obiectivitatea clasică și subiectivitatea povestitorului trebuie privit prin prisma tipului vechi de proză și este altul decît în cazul romancierului modern; subiectivitatea lui Ghica este o formă a oralității epistolare. Mai trebuie precizat că scrișoarea era în proza veche o specie deosebită de cea actuală. Astăzi scrierile au exclusiv o intenție privată. În timpul lui Ghica și Alecsandri, deși se schimbau și asemenea epistole particulare (Ghica însuși a scris o mulțime) și paralterare, scrișoarea era și un gen clasic, practicat de către toți marii scriitori, de la Montesquieu și Voltaire pînă la Merimé, o formă literară așadar ca oricare alta, de la început publică. Cine le citește pe ale lui Ghica, descoperă în ele și o latură savantă și erudită, care va prevala la Odobescu, Hasdeu sau Măiorescu, ceea ce dovedește încă o dată cit de neprecise erau în secolul XIX granițele dintre literar și științific. Un studiu consacrat prozei de dinainte de roman va găsi în opera lui Ghica nu numai numeroase argumente de caracterizare, dar și unul din monumentele artistice ale literaturii noastre clasice.

Chipul sufletului

● LA 50 de ani, împlinîți acum la 19 iulie, și după două decenii de la intruziul său debut (iulie 1966, în „Povestea Vorbii”, prezentat de Miron Radu Paraschivescu), timp în care a publicat nouă cărți — patru romane, trei volume de povestiri și două de eseuri și confesiuni —, Norman Manea pare definitiv instalat în acea categorie de scriitori asupra căreia reflectările notorii publicitare nu se opresc nici măcar prin accident, ei bucurîndu-se în schimb, parcă în virtutea unui schematic proces compensatoriu, de respectul constant și deopotrivă consistent, inflexibil menținut la o cotă foarte înaltă, al celor pentru care literatura rămîne „o unică și poate anacronică iubire”.

Expresia aceasta, vibrant orgolioasă și totodată sfidător mîhnită, aparține lui Norman Manea însuși, prozator și eseist deloc totuși sedus de ispită facilă a reduziunii în discreția și în penumbra unei arte ce s-ar scrie neapărat cu majusculă și s-ar dori, cu o puerilă vanitate, pură și purificată. El este, dimpotrivă, prin literatura ca și prin comentariile și intervențiile lui eseistice, totdeauna insuflete de accentul confesiv al implicării, un spirit febril și neliniștit, patetic angajat în investigarea și deslușirea rosturilor

individului în lume, în această lume a secolului XX, ale cărei tensiuni specifice, probe, vulnerabilități, rezistențe, labirinturi și drașe solicită vocația creatoare și și asume riscul de „a spune ceva nou, profund, inconfundabil”, și nu de dragul noutății, ci pentru a descifra și recompuie chipul de astăzi al omului și al lumii. Angajamentul artistic nu este o formulă de circumstanță, declinată și declamată mecanic, printr-o vidare a cuvîntelor de viață și realitatea cărora ar trebui să le corespundă: este o condiție asumată în deplină cunoștință de cauză. Norman Manea vorbește, de aceea, despre „tragismul artei”, dar și despre „destinul ei miraculos”, despre condiționarea dramatică a vieții artistului, ca „slujitor chinuit al unei intangibile aspirații”, dar și despre bucuria de a crea, „adevărată izbăvire și umanizare a efemerului”, despre „curajul de a fi artist, asumînd cu adevărat toate riscurile ce decurg din această funciar incomodă condiție”, dar și despre funcția salvatoare a artei, fiindcă „arta recuperează omenescul”.

Orientarea, către o literatură născută din nevoia unei reînnoiri a viziunii asupra lumii este dominantă în eseiistica lui Norman Manea și constituie totodată dimensiunea esențială a prozei lui, pe care nu întîmplător, cunoscînd-o prin cîteva povestiri traduse în limba germană, Heinrich Böll o prețuia în termeni superlativi. Este o proză profund inovatoare, dar care, exprimînd și indirect aversiunea autorului său pentru frivolitate, refuză cochetăria cu avangardismele de consum: în romane, ca și în povestirile lui, Norman Manea practică o veritabilă imersiune în realitățile meandrice ale sufletului și existenței, distingînd sau încercînd să distingă zonele în care incoerența impulsurilor și a senzațiilor se organizează, turbionar, într-o ordine a sensurilor ce poate deveni, în fazele maligne, la fel de nocivă ca și haosul primar din care s-a ivit. El este un portretist al sufletului omenesc, obsedat deopotrivă de idealul prospețimii și de primejdiile maculării, și poate de aceea în proza sa există întotdeauna un larg spațiu al percepției adolescentine, infrigurată de

contractul, nuanțat pînă la delicate filigrane, cu lumea și realul. Personajele lui Norman Manea sînt de obicei copii, femei, adolescenți și bătrîni, adică ființe posedînd oarecum în chip natural o disponibilitate învecinată măcar, dacă nu asemănătoare, cu disponibilitatea artistică: o preferință ce trădează interesul scriitorului pentru viața adevărată, aflată dincolo de canoanele rutinei, ale obișnuinței, ale gestului depersonalizant. Aceeași direcție o indică de altfel și statornică prezența a iubirii ca factor de vitalizare a ființei, ca forță îngăduind recuperarea emoțiilor și victoria asupra banalității. Fără a reduce iubirea la intrigă, chiar evitînd capcanele sumare ale epicului de factură jurnalistică, romanele lui Norman Manea fac însă din acest sentiment, analizat în variate ipostaze, o cale de acces către surprinderea interiorității umane, în linia unei tradiții ilustrate a epicii naționale. Este o situație în același timp naturală și conștientă, fiindcă Norman Manea aparține, tipologic, familiei spirituale a hiperlucizilor, apartenență pe care și-a descoperit-o de timpuriu prin frecventarea insistență a literaturii lui Camil Petrescu, autor care, cerînd o „liminară sinceritate”, preciza totuși că „prostia e sinceră, numai inteligența e autentică”.

Și poate că din sentimentul și conștiința acestei apartenențe s-a coagulat convingerea lui Norman Manea că „prețuind și preluînd omul de astăzi, semenul și contemporanul nostru, ca erou demn de centrul operii, înfățișîndu-l prin mijloacele pătrunzătoare și subtile ale artei, cu speranțele și nevoia sa de ideal și afețiune, cu însingurarea, oboseala, visele, obsesiile, lasitatea, hărnicia și egoismul său, cu cinstea și cruzimea sa, învingînd, sau, dimpotrivă, surpat [...] aspirăm, desigur, fiecare nu numai la confirmarea imediată”: este profesiunea de credință a unui creator preocupat de a înfățișa integral, în deplina sa realitate, chipul sufletului omenesc de azi.

Mircea Iorgulescu

Nicolae Manolescu

„S

„S

*) Al. Săndulescu, *Duiliu Zamfirescu și marele său roman epistolar*, Editura Minerva, 1986.

elaborare, prin ființa ei încă fragilă, transparentă, ce lasă vederii tulpina cu toate rădăcinile ei delicate”. Scrisorile ne aduc în față „pe tinarul magistrat de la Hirsova, suspinând romantic pentru o mare dragoste pierdută, pe avocatul fără procese de la Focșani, observind cu acuitate atmosfera și tipologia tirgului de odinioară, pe secretarul și consilierul de legăție, neîncetând să admire comorile de artă ale Italiei, cu un ochi de artist rafinat, pe generosul și statornicul prieten, pe poetul meditativ, bintuit de melancolie, și, mai presus de toate, pe autorul acestei noi opere, necunoscute de contemporani”, adică — în speță — al corespondenței, în care unii critici ai veacului nostru vor afla suprema împlinire a scriitorului.

Unitatea ciclului (căci e legitim, cum s-a văzut, să vorbim de un ciclu de romane, cu o originală structură în mozaic) o dă revenirea citorva „teme”, relevată cu finețe de Al. Săndulescu: tema ambiției sociale, tema reflecției filosofice și a melancoliei, tema iubirii (în care „instabilul Don Juan face pereche cu insul capabil de intense aprinderi sentimentale”), tema paternității, tema solitudinii, tema prieteniei, tema creației... Totul ne îndreptățește să atribuim aici termenului „temă”, peste înțelesul comun, pe acela cunoscut din muzică, de recurență melodică, suport și liant al variațiilor. „Când mă cobor citeodată în suflet — scrie Duiliu în 1896 —, văd că aitea lucruri s-au schimbat în mine incit îmi pare că m-am reînnoit de mai multe ori. Și cu toate astea, totul se prefăce pe același fond. Instrumentul rămâne acordat în nota în care a fost tăiat”. Ceea ce nu exclude, trebuie spus numaidecât, apariția între „teme” a unor confruntări acute, sporind pe măsura lor interesul lecturii romanului; în dialogul epistolar cu Titu Maiorescu, tema prieteniei, observă autorul cărții, se întretaie dramatic cu aceea a ambiției.

Dominanță, firește, rămâne tema creației. Corespondența lui D. Zamfirescu este un „jurnal de bord” al operei, un breviar de idei estetice, o meditație susținută asupra artei literare în genere și, cu precădere, asupra romanului. Proza-torului se simte fericit „când arcul închipirii se întinde și coarda vibrează”, dar știe totodată că emoția nu devine artă decât printr-o operație reflexivă, „de aceeași natură cu comparațiunea în matematică”, și respinge părerea unor contemporani că „trebuie să suferi ca să exprimi ceva pasional”. Prin multe din ideile profese, crezul scriitorului se deschide spre noi. „Înfrunt în destule bătaii, autorul Poporanismului în literatură cîștigă războrul în posteritate”.

Că e vorba, în esență, de corespondența unui scriitor ne-o spun și formele ei de expresie, care intră deopotrivă, cum subliniază Al. Săndulescu, în arsenalul romanului modern: schițe de tipologie și de atmosferă, portrete, evocări, dialoguri, confesiuni, peisaje etc. Un spațiu larg revine emoțiilor arheologice și istorice, spectacolului naturii și aceluia al străzii. Unele scrisori din Italia „devin adevărate reportaje lirice”. În Belgia, scriitorul

reține „atmosfera de vechime și solitudine, de gravitate reflexivă și melancolică”; în Olanda, beția mută a bărbaților și chipurile de caș ale femeilor... Variabil în funcție de adresant, stilul dovedește o remarcabilă suplețe și parcurge o gamă intensă de atitudini, de la eloga supravegheată a scrisorilor către Maiorescu, pînă la dezinvoltură cordială a celor trimise unor colegi de generație. Destinul în posteritate al corespondenței lui D. Zamfirescu, iată încă un subiect de roman (poate chiar de serial T.V.). Scrisorile adresate lui Maiorescu, păstrate cu grijă de fiica acestuia la reședința ei din Polonia, sint readuse în țară în 1922 și încredințate lui Ștefan Nenițescu, care le transferă lui Emanoil Bucuța, primul lor editor. În acest timp, scrisorile lui Maiorescu către Duiliu fac, în 1917, obiectul atenției speciale a agenților spionajului german, care le ridică din conacul de la Faraone și le duc într-o direcție necunoscută. Regăsirea lor, spunea Em. Bucuța în 1937, „n-ar fi chiar de neînchipuit”. La fel putem zice și astăzi...

Acestui roman al păstrării scrisorilor i se adaugă romanul receptării lor, schițat de Al. Săndulescu în capitolul final al cărții. Șerban Cioculescu vorbește, în 1936, despre *O față nouă a lui Duiliu Zamfirescu*, Mihail Sebastian vede în el „un prozator cu autentică vocație epistolară”, E. Lovinescu scrie că „adevăratul lui destin nu e de ordin poetic, epic sau dramatic, ci epistolar”. O singură voce se separă, aceea a lui G. Călinescu: „În stilul corespondențului e adeseori un ce silit, o încercare de a fi distins sau de a avea humor”. Să remarcăm în treacăt că ideea romanului epistolar n-ar avea prin asta nimic de pierdut: un personaj rigid și convențional își păstrează totuși dreptul la existență. Putem admite, la limită, că firescul lui stă în lipsa de firesc, iar meritul scrisorilor — în dezvoltarea acestei carențe.

Ultima pagină a romanului receptării poartă semnătura lui Al. Săndulescu, istoric literar care, de-a lungul a două decenii, s-a dedicat, cu stăruință și competență, completării, editării și interpretării critice a corespondenței lui D. Zamfirescu. Îi datorăm ediția de *Scrisori inedite*, cu studiul introductiv *O corespondență de tip flaubertian* (1967), capitolul consacrat lui D. Zamfirescu în teza de doctorat *Literatură epistolară* (1972), ediția selectivă *Cele mai frumoase scrisori* („Biblioteca pentru toți”, 1975), în sfârșit cele două volume masive din seria de *Opere de la „Minerva”* (7-8, *Corespondență*, 1984-1985), prevăzute cu aparatul critic de rigoare. Iar acum, drept înlocuire a întregului, această carte delectabilă și instructivă. Poate și ușor melancolică... Vremea romanelor epistolare a trecut. Oamenii nu mai cultivă arta scrisorilor; ei practică arta conversației, ale cărei produse se pot conserva prin mijloace fonice și video. Urmașii noștri se vor delecta cu acest gen nou de romane. Prototipul deja există: „Aface-rea Watergate”.

Ștefan Cazimir

Sunetul gravității

● PRIN redacțiile unor publicații literare poate fi întâlnit relativ frecvent un bărbat mai degrabă scund, bine legat, a cărui prezență emană, cel puțin la prima vedere, un aer de ireductibilă sau, mai nimerit spus, de iremediabilă gravitate. Deși solicitările sale, formulate pe un ton jumătate imperativ, jumătate conspirativ, sint firești, așadar lumești (fiind un poet, se interesează și el, ca alții alții, cînd urmează să îi apară un grupaj), cînd se va scrie, dacă se va scrie despre o carte a lui, etc. etc.), impresia de bază, de se ver, de inflexibil pastor se păstrează, ajutată nu doar de fizionomia alcătuită din trăsături de o duritate de neîmuiat (chiar cînd omul se străduie să zîmbească) dar și de vestimentația cu tonalități exclusiv închise pe care Dumitru Udrea, despre el e vorba, o arborează.

Gustul conservării permanente a unui ceremonial al gravității se regăsește imediat și în poezia lui Dumitru Udrea. După o plachetă de debut, ne semnificativ, el a publicat volumul *Statul* (1982) unde interesează artisticele pasaje în care „poza” gravității (ce include respectarea fără greș a unui anume tipic în construirea „cadrelor” lirice) se remarcă imediat. În zăstrăvirea poetului nefiind uluitoare, patima conservării ceremonialului nu se remarcă adesea din pricina locurilor comune care macerează stihurile. Ele „cad” în pagină aidoma meteoritilor pe o planetă lipsită de forță de gravitație. În ultimă instanță însă, calitățile și defectele poeziei autorului izvorăsc din aceeași pricină: este vorba de o structură nu știu dacă atât de sigură și sine, cit crispată în a-și demonstra siguranța de sine, neșovăielnică aparent în afișarea propriilor gusturi pentru elementul oarecum desuet (în mai multe înțelesuri ale cuvîntului).

Cînd *atitudinea lirică* (mereu aceeași!) se transformă în *substanță lirică*, muza este darnică cu poetul (ca să încerc și eu să mă adaptez stilistic unui tip de poezie formal anacronic, la care aderă Dumitru Udrea), rezultatele îndreptătesc caracterizarea ce i-o face Leonid Dimov pe coperta ultimului volum al autorului: „Poetul nu ocolește elementul mitic și nici nu se sfieste a adăugi un sens aproape metafizic faptului natural desfășurat cu încetinitorul”, îndreptătesc în parte căci, chiar dacă poetul nu se sfieste „a adăugi un sens aproape metafizic faptului natural” aceasta nu are vreo consecință pe plan estetic, desfășurarea cu „încetinitorul” a imaginilor conferindu-le în schimb un „nume interes și atracțiozitate, grație „îmbibării” lor cu o indiscutabilă boare a solemnității. Iată un fragment în acest sens din *Sunetul ierbii*: „Acolo sus, / În grota rotită / Proptit pe creștet / De fata morgana, / În somn neumbat / Visează poetul / A lumii oglindă”; „Prăbusită, / Mina dragostei / Va mingia creionul”; „Am adormit / Cu noapte în piept / Și am visat, / Că-n ochi / Îmi crescuseră brazi”; „Aici, / Soldații bătrini / Ruginesc baionete / Cu aduceri aminte”; „În singele meu / Cerbiu își pierd coarnele, / Mugind a dragoste”; „Nimeni nu simte / Trezirea soldaților / Prin ungherele copilăriei”; „Întinde-ți mina iubito / Peste trupul meu / Crescut în muguri de piatră”; „Prea rece e luna aceasta / De toamnă pierdută / Și ploaia arădinc / În privirile mele”.

Un întreg ciclu al cărții, *Arsuri de rouă*, este structurat de bine știutul procedeu al simetriilor cu funcție incantatorie. Poezia *Adincimi rotunde* are ca prim vers „Leagăn din adincimi rotunde”, și ca ultim vers „Leagăn de adincimi rotunde”. Poezia *Bate clopot* are ca prim vers „Bate clopot din luceferi” și ca ultim vers „Bate clopot din luceferi” s.a.m.d.

Orice s-ar spune, Dumitru Udrea are curajul (meritul) de a rămâne ei însuși.

Victor Atanasiu

*) Dumitru Udrea, *Sunetul ierbii*, Editura Albatros.

Cultură și limbaj

PROFESORUL Gh. Bulgăr*) reunește sub acest titlu o serie de comunicări susținute la sesiunile științifice din țară și străinătate, precum și câteva studii și articole, în intenția de a evidenția „interferențele dintre cultură și limbaj în procesul «creșterii limbii românești» de la Școala Ardeleană pînă în epoca noastră”. Articolele sint dispuse cronologic, pe etape din evoluția limbii și culturii noastre, constituindu-se astfel în „momente” dintr-un proces firesc, amendînd — la o lectură atentă — impresia de eterogenitate pe care o poate lăsa simpla parcurgere a „cuprinsului”. Ne vom opri aici asupra celor ce ni se par mai relevante, atît pentru problematica în chestiune, cit și pentru contribuția autorului. Comentînd reeditări ori studii consacrate Școlii Ardelene, autorul pune accentul pe *rolul de forță politică, socială, de ferment al progresului pe care l-au avut învățății afiliați acestui curent*. Aici nu era vorba — așa cum sublinia N. Iorga, de cîțiva boieri luminați „ci de corectori de cărți, învățători, slujbași, medici, toată inteligența nației participă la mișcare, se încălzește de la dinsă”. Operele comentate sînt în special *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, antologia în două volume Școala Ardeleană, întocmită de Florea Fugaru, Petru Maior, *Scrisori și documente inedite* publicate de N. Albu etc. sint analizate atît pentru aportul lor în cadrul disciplinelor de specialitate, cit și ca ele-

mente ale unei construcții ideologice, patriotice, iar odată cu introducerea unor idei noi, a unor noțiuni noi se realizează și o modernizare a limbajului orientată, evident, spre latinitate și romanitate. Alte etape decisive pentru modernizarea limbii literare sint, după autor, cea „De la Gramatica lui Heliade, 1828, la momentul revoluționar 1848”, apariția revistei „România literară”, 1855, și contribuția lui V. Alecsandri. Ajuns aici Gh. Bulgăr consacră aproximativ 100 de pagini „momentului Eminescu”. Retin atenția indeosebi contribuțiile despre variantele eminesciene, „evoluția stilului artistic de la cuvînt la metaforă”, dat fiind că variantele oglindesc „etapele succesive ale condensării ideilor și imaginilor căutate febril de poet”. Paginile consacrate *Sensurilor lui «adine» în poezia lui Eminescu* urmăresc denotațiile și conotațiile acestui cuvînt polisemantic de-a lungul anilor în diverse contexte, pentru a demonstra cum un cuvînt obișnuit „se poate încărcă în vecinătăți imprevizibile de semnificații aparte” realizînd ceea ce Călinescu numea o „complexitate simplă”. Autor a trei volume despre Eminescu și colaborator la *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, 1968, Gh. Bulgăr face un istoric al edițiilor eminesciene, socotindu-se îndreptățit — fără a diminua meritele lui Perpessicius, D. Murărașu, I. Croșu — la câteva corecții (circa 50) și propuneri în legătură cu noua ediție a Poeziilor. În esență, observațiile lui Gh. Bulgăr pleacă de la constatarea că *desi Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu* (DEM.) oferă date asupra frecvenței fiecărui cuvînt utilizat de poet, indică ordinea cro-

nologică a utilizării lui și, în consecință, puteau fi urmărite „tendențele estetice ale scriului eminescian”. *editorii nu s-au orientat după această statistică riguroasă a formelor din DEM*. Două exemple: DEM arată în tabelul IV că poetul a utilizat forma *umple* și nu *imple* în *Lucaferul*, *Revedere* etc, dar editorii nu respectă forma din scrierile sale de maturitate, preferînd forma arhaizantă *imple*; sint uniformizate la ii toate genitivele feminine care erau în ei și îl desu în Epigonii Eminescu scria *gindirei, iubirei, durerei, victiei*, forme mai aproape de etimologia latină și mai sonore. În continuare autorul comentează noua ediție a *Dicționarului lui Hasdeu*, „complexitatea simplă” la Bacovia, erudiția și arta literară a lui Mircea Eliade etc. Una din preocupările sale constante este determinarea raporturilor dintre „tradiție și inovație”, începînd din zorile modernității pînă astăzi, pe baza corelațiilor „istoric-cultură” și „cultură-limbaj”. Interferența — în cazul unor scriitori cunoscuți de autor — a unor discuții și amintiri în legătură cu procesul creației și concepția literar filozofică (e vorba de Argehezi, Sadoveanu, Vianu, Eliade) conferă cărții și o valență memorialistică. Credem că această incursiune în cîteva etape din istoria limbii și culturii noastre, în eminescologie, stilistică, fără subsoluri abundente (citatele și trimiterile se fac în interiorul textului), fără ostentație terminologică, o recomandăm unui cerc mai larg decît cel al specialiștilor.

Gabriel Țepelea

*) Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, Editura Eminescu, 1986

Tema utopiei în roman

gurar trăiesc, în felul lor, în astfel de utopii sfișiate de istorie. Naratorul are și el utopia lui care, în esență, se bazează pe convingerea că nu ne putem muta în utopii și că tot ce putem face este să medităm la ele. Înțelepciunea lui se bizuie (asta citim printre rânduri) pe filosoful care a zis că merită să căutăm adevărul, chiar dacă nu putem ajunge la el. Iată, în finalul romanului, fișa morală a personajului: «Adevărul e că nu știu cine sint. Nu știu încă dacă sint un invins sau un învingător. Poate că n-am să știu niciodată.

Știu că nu sint motanul Willy și nici alți motani sau motanași infumurați. Știu că nu sint yoghinul nemuritor Mărkandeya și nici nu m-am născut niciodată, agale, pe buza zimbătoare a lui Vishnu.

Poate că nu sint acel monstru înflorător a cărui imagine am văzut-o pentru câteva clipe în ochii înspăimântați ai celui ce consideră că a-ți privi mama în timp ce alții îi despică abdomenul cu bisturiul reprezintă dovada absolut convingătoare a unui suflător de Cain. Poate sint încăpăținatul care, cind aude chemarea disperată: „Hai să ne mutăm de-aici! Mi-e frică!”, e tentat să răspundă invariabil: „Și cu asta ce-am rezolvat?” Asta-i viața, nu ne putem muta mereu din ea în altă parte.

Poate sint un naiv care își inchipule că, în ciuda multor argumente potrivnice, cuvintele știință și conștiință au o rădăcină comună. Poate că nu sint un visător ironic și prudent, care încearcă să scrie despre hippomyrmei în așa fel încît să nu se compromită.

Nu știu prea bine ce sint, dar știu ce caut.

Utopistul din *Cina cea mai lungă* nu trăiește pe insula Toprobana, în *Cetatea Soarelui*, iar șefii săi locali au altă înțelepciune și alt comportament moral decît Pon, Sin și Mor. Locuiește, cum am zis, într-un oraș din Transilvania, în zilele noastre, lucrează într-o redacție și stă într-un bloc periferic, în imediata vecinătate a tinerei mame Muscan și a gunoierului infractor Rudi Lingurar.

Soția îl trimite la piață și cumnatul Ion îi semnaleză o agitație suspectă la măcelăria din cartierul său. Expediție nereușită. Redactorul cumpără flori și pere de la badea Pavel filosoful și ia aminte

de aforismele lui. Șeful de la revistă, Romi Burian, îi cere să scrie repede un articol pe o temă științifică și, sicut de nevestă și copii, utopistul n-are stare să-l scrie. Copiază, atunci, din carnetele sale un mic eseu despre *Utopia* și dreptul proștilor de a locui în ea. Șeful se supără și utopistul fuge din calea miniei. Ghinionul îl urmărește însă. Dă peste fostul lui coleg Victor Gozaru și mavisă lui soție, Marilena, proprietari de dată recentă ai vilei Scortșoara. Bărbatul se laudă cu călătoriile în străinătate, iar femeia, patologic de avară, îl ține aprig din scurt. Pictura socială este remarcabilă și analiza caracterelor arată finețe. Finețea înseamnă, în acest caz și puțină maliție. Utopistul îi stă mereu în drum pictorul amator Macarie care vrea să-și plaseze operele nesărate. Redactorul se ferește cît poate, însă artistul e insistent și, în cele din urmă, donează o pinză redacției. Pictura este lamentabilă și redactorii nu știu cum să scape de ea. Ovidiu Marcel de Saragosa, zis Adevărul Absolut, apare în redacție cu un manuscris voluminos și, temător să nu-l fie prădate ideile, cere imperios o lecitură imediată. Gusti Dejeu, manipulator la un cinematograf, citește un articol despre hrana rațională scris de un doctor și vrea să facă o anchetă sociologică pe tema: ce mănîncă oamenii la cină. Gusti nu are studii superioare și soția lui, ambițioasa Veturia, este neconsolată din această pricină. Sociologul amator are neplăceri și, după o vreme, zelul lui de anchetator social scade. Certăreala Veturia îl traduce, în chipul eroinei lui I.L. Caragiale, cu un actor din Turda, și blajinul, greoiul Gusti nu știe sau se face că nu știe.

Naratorul se plînge mereu că nu se întîmplă nimic, punînd totul pe seama Prudenției tradiționale: „E uimitor cît de puține lucruri ieșite din comun mi se întîmplă! Treaba asta e în strînsă legătură cu acea venerabilă Prudenția care mi s-a strecurat în neam pe parcursul istoriei anonime a familiei mele ardelenesti și, de la distanță de câteva secole, mă amenință din cînd în cînd pîrîntește cu degetul.

Thomas Morus n-a cunoscut pe Prudenția, și uite cît de rău l-a mers în cele din urmă! Dacă ar fi cunoscut-o, și-ar fi păstrat capul pe umeri, dar atunci poate că n-ar mai fi fost un utopist clasic, ci un utopist modern. E drept că în felul acesta

s-ar fi cunoscut pe sine mult mai puțin decît din perspectiva condiției lui clasice. Prudenția nu face decît să încurce lucrurile. Din cauza ei îmi e destul de greu să răspund la întrebarea: cine sint eu? Utopistul de la Cluj i se întîmplă, totuși, destule: se bate cu niște derbedei (banda lui Simpetru), descurajează un negustor anticar care nu vrea să-i vîndă o carte decît însoțită de o bibliografie în mai multe volume, vizitează familia lui Nicolae Persecă, rudă prin alianță, și află aici o teorie socială interesantă. Zidarul Persecă e de părere că lumea ar merge mai bine fără intelectualii: „Voi,ăștia cu teoriile, ne puneți numai bețe în roate”, „Bă, voi,ăștia, care nu faceți nimic, ne sugeți ca căpușele! Uite-aici, deja am un semn!” El se consideră un învingător („eu sint cel mai deștept om din lume! Mai deștept decît Lenin”) și visează o lume fără „neisprăviți”, adică fără oameni care gîndesc...

S-AR PUTEA ca una din ideile romanului să fie aici, în această utopie (să-l spunem astfel, deși zidarul nu-și imaginează altă lume în afară de aceea în care poate să cîștige mult și să cheltuiască lung), utopia unei societăți fără teorii și, mai ales, fără oameni care pun societatea în discuție și meditează la forma ei ideală de existență. Niculăe Persecă și prietenii săi n-au intrat încă bine în oraș și vor să-i dărim statuile, zice naratorul care are altă idee despre progresul social. El este revoltat și pe „Mustăcioșii Istoriei” (cel dintîi fiind Hitler) care, îndată ce au pus mîna pe putere, reprimă intelectualii. „De ce pe noi — întrebăm utopistul pe prietenul său, doctorul Bîlculescu, dacă avem spînzurarea atît de flexibilă? Ia să vedem: unde-i logica?”

Logica stă într-o mentalitate primară, agresivă, conservatoare. O lume fără intelectuali e o lume fără idei. Prozatorul ia în ris această utopie neagră în spațiile căreia stau, îmbrățișate, supraprostita (cum scrie eseistul în articolul refuzat) și ranchiuna. În *Cina cea mai lungă* se amestecă într-un mod ingenios epicul pur cu reflecția socială și morală (inclusiv notațiile despre modelele utopiei). Este un roman remarcabil, acut în observații, compus într-un stil direct, nervos, ironic.

Eugen Simion

UN PROZATOR care merită mai mare atenție din partea criticii literare este clujeanul Mircea Opriță. Valeriu Cristea (în *Domeniul criticii*) și Mircea Iorgulescu (*Scriitori tineri contemporani*) au semnalat povestirile S.F. de început și „evocarea rapsodică” din romanul *Păsărea de lăut* (1976). *Cina cea mai lungă* (1983) este un roman de observație realistă, inteligent gîndit și bine scris, cu mult, ca valoare, peste media cărților lăudate îndeobște de recenzenții literari. O proză de actualitate, plasată într-un oraș ardelenesc (probabil Clujul) cu reviste culturale, colaboratori agresivi, circumi vestite și poezi elegiaci, cu blocuri marginase, locuite de o lume pestriță și agitată. Naratorul (al cărui nume nu-l aflăm) este un utopist care, în circumstanțele dure ale vieții, continuă să spună că „dracul nu-l așa de negru” și să caute linia care separă binele de rău, adevărul de minciună. El a citit pe Morus și pe Campanella (asta se vede din text) și imaginează o lume ideală care, bineînțeles, se izbește de viața obișnuită. Nu-l, totuși, un visător naiv, leșit din cărți, inadapabil și, deci, infrînt, ca personajele consacrate. Naratorul (și personajul central) din romanul lui Mircea Opriță este un spirit ironic, revoltat, convins că individul, bun sau rău, inteligent sau cu mîntea dură, își construiește o utopie în care vrea să evadeze. Göring și gunoierul Rudi Lin-

„Viața Românească”

DIN secțiunea „Sub semnul glorioasei aniversări a Partidului Comunist Român”, cu care se deschide numărul 3-4/1986 al „Vieții Românești”, se remarcă o consistentă antologie (partea I) intitulată *Prezența în istorie sau Scris și realitate*, cuprinzînd, potrivit notei redacționale, „cîteva din cele mai strălucite pagini scrise de scriitorii noștri, în ani de gravă confruntare cu evenimente care au marcat profund secolul acesta și care ne-au angajat întreaga ființă în lupta pentru o lume mai dreaptă și mai bună”. Sint antologate poeme, articole, tablete aparținînd unui număr de douăzeci și opt de autori de ieri și de azi, de la Ibrăileanu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Rebreanu, Călinescu la Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, George Ivașcu, Zaharia Stancu. O serie de *Dimensiuni ale literaturii contemporane* sint explorate de Damian Necula. Cornel Regman se ocupă de *Literatura în dezvoltare* oprindu-se la *Cartea simptomatică*.

Voluminos (căci dublu), numărul „Vieții Românești” adună multe alte colaborări interesante, alcătuiind un bogat sumar de revistă. Un portret Eugen Jebeleanu (*Timpul rămas singur pe cal*) publică Dumitru Radu Popescu. Constantin Noica semnează un eseu (de fapt, textul unei conferințe) despre *Sistemul lui Lucian Blaga în lumina secolului XX*. E omagiat poetul Radu Boureanu cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani. Revenit în ultima vreme la eseistică, Mircea Malița abordează de astă dată *Teatrul* ca metaforă a istoriei culturii, cu fine disocieri și bune referințe (unele, de ultimă oră) din filosofie, psihologie, sociologie, politologie, mergînd pînă la științele bazate pe limbaje formalizate. Dana Dumitriu oferă tiparului un nou fragment (*Plecarea lui Kogălniceanu*) din *Printul Ghica*. Un grupaj amplu de versuri (unsprezece poeme) semnează Ștefan Aug. Doinaș. Alexandru Paleologu așterne o serie de note *La centenarul lui G. Topîrcău*. Un eseu de amploare este textul lui Andrei Pleșu, *Minima morală*, publicat în episoade (apare acum VI, *Judecata morală și problema destinului*).

În buna tradiție a „Vieții Românești” sectorul critic e și el consistent (aproape cîncezeci de pagini de revistă). Cronicile literare sint susținute de Gheorghe Grigurocu (încrîntat, despre *Confort Procut* de Laurențiu Ulici și *Coridoare de oglinzi* de Ana Blandiana) și Cristian Moraru (comprehensiv, despre *Intrare liberă* de Maria Mailat). Sumar bogat, deci, onorînd un prestigiu.

Mircea Vasilescu

R. N.

Proza

Creație și realitate

NOUL roman al lui Paul Eugen Banciu *) — acreditat, după *Sărbătorile și Zigguratul*, drept un romanier de certă valoare — pare a ilustra întru totul teza conform căreia romanul trăiește, în primul rînd, prin personajele sale. Construită în jurul lui Miron Olaru, scriitor consacrat, deținătorul unei rubrici la o revistă culturală, cartea speculează cu inteligență problemele creației, psihologia avînd rolul de a conferi substanță discursului, dar și de a-l deschide spre social. Eroi principali se situează în jurul vârstei de patruzeci de ani și, pînă la un punct, autorul lasă impresia că l-au preocupat în primul rînd complicațiile interioare ale acestei vârste. Așadar, cititorul dornic de a inscrie romanul într-o tipologie uzuală are de ales între romanul psihologic și cel despre condiția creatorului. Dacă încadrarea în prima categorie — destul de cuprinzătoare, de altfel — este puțin riscantă, căci nu oferă cheia de lectură cea mai adecvată, considerarea cărții drept o dezbateră a problemelor creației este mai aproape de adevăr. Spun aproape de adevăr și nu adevărul însuși deoarece *Mufionul* este și mai mult, dar și mai puțin decît un roman al condiției creatorului. Tensiunea interioară a lecturii, menținută la un nivel constant de la prima pînă la ultima pagină, refuză o asemenea perspectivă (totuși) univocă.

Alături de Miron Olaru, scriitor de succes și care și-a cîștigat o anumită notorietate, apar și alte personaje care au, într-un fel sau altul, de-a face cu creația. Astfel, Zenovian, prietenul scriitorului, este un pictor în al cărui atelier „se retrage” eroul atunci cînd neliniștile sale încep să nu-l mai dea pace. Prin acest personaj, autorul construiește o replică, un punct de referință în explicarea eroului principal. Pictorul exprimă ipostaza artistului a cărui viață este însăși creația, care nu trăiește decît prin și pentru tablourile sale. La celălalt pol se află Victor, alt prieten al scriitorului, profesor

*) Paul Eugen Banciu, *Mufionul*, Ed. Facla, 1986.

de filosofie, care n-a scris un rînd, dar care are o permanentă apetență pentru meditație, pentru descoperirea unei semnificații în cel mai mărunț fapt cotidian: pasiv în ordinea creației, îi oferă lui Miron Olaru garanția că în lume pot fi descoperite și așezate în diferite relații anumite semnificații, această descoperire reprezentînd, deja, un prim pas spre creație. Raportat la aceștia doi, Miron Olaru este punctul de echilibru, artistul care, practic, duce o existență dublă: una în lumea proiectelor sale, a veșniciei căutării a „temelor” și personajelor, a neliniștii generate de însăși menirea sa, alta în concretul cotidian, alături (alături?) de soția sa Amalia, asistentă la Politehnică, de cele două fetițe, de vecinii de cartier, de oraș și de lumea întreagă, cu probleme din care scriitorul trebuie să le selecteze pe acelea capabile să formeze substanța cărților sale. Bazată pe această existență concretă, dezbateră asupra condiției creatorului nu atinge, în cartea lui Paul Eugen Banciu, abisul metafizic, nici nu este purtată la nivelul celor mai nepătrunse abstracțiuni filosofice. Miron Olaru este un creator înscris pînă în cele mai intime trăiri ale sale în realul imediat, care îl determină, pas cu pas, existența. Turnul de fildeş nu are ce (și cum) căuta în biografia acestui artist cu socri, mașină verde și un frate șofer, pe care nu l-a văzut de cîțiva ani. Prin toate acestea, *Mufionul* este mai puțin decît un roman al condiției creatorului, autorul optînd pentru un caz particular, ilustrînd unul dintre infinitele aspecte ale acestei teme. Inscrisu-și însă personajul într-o lume cît se poate de complexă în determinările ei concrete, autorul depășește granițele temei de bază: dincolo de problemele creatorului, oamenii cu care acesta vine în contact prind contur distinct, extinzînd substanța romanului la o imagine amplă a dimensiunii sociale a existenței. Fiecare personaj este analizat pînă în cele mai mici detalii, iar Paul Eugen Banciu se dovedește pe deplin stăpîn pe arta de a edifica un erou, o situație, o atmosferă din cîteva asemenea detalii tipice. Determinismul social care acționează asu-

pra personajelor este surprins și prelucrat cu mare rafinament, relevînd o vocație certă. Nu mai puțin, situațiile reale oferă și punctul de plecare în crearea unui substrat de idei, fiecare scenă comportînd și un plan al meditației.

Pentru a reveni însă la preocuparea centrală a romanului, trebuie arătat că Miron Olaru crede a fi descoperit, într-una din corespondențele rubricii sale, Dorina Alexa (ale cărei texte trimise spre publicare sint reproduse în roman), un personaj pentru viitoarea sa carte. Încercarea de a-i da chip acestei ipoteze eroine coincide cu dorința lui Olaru de a-și regăsi, la un nivel nou, identitatea artistică. Prin faptul că Miron Olaru își alege drept personaj o scriitoare, Paul Eugen Banciu realizează, dacă nu o „mise en abyme”, cel puțin o aprofundare a problemei creatorului. În același timp, prezentînd-o pe Dorina Alexa, în alt plan al narațiunii, cu întîmplările ei reale, dimensiunea concretă a existenței capătă, și ea, o extensiune. În acest fel, complexitatea și armonia romanului devin evidente articulațiile construcției relevînd profesionalismul de netăgăduit al romancierului.

ARC PESTE UN TIMP ISTORIC

CAIETELE cărora li se încredințează și aceste rânduri păstrează în cimpul lor alb inscripționat policrom al unor momente deosebite. Între metaforă și cuadrații de plumb, ai tiparului, statura distinsă a timpului așază momente și citorii fără scamă, sufletul însuși al istoriei căreia i-am fost, cu neîntrerupere, martori și cronicari.

Trăim, în acest iulie 1986, momentul de aleasă rememorare cînd peste arcada timpului trăim în statornicie și adevăr, în unanima sărbătoare trăită de suflarea plaiurilor românești, împlinirea a 21 de ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Pe scara cetezătoare a mileniilor destinului său, poporul nostru păstrează inscripționat de atunci ca pe un moment izvoritor. Izvor de timp nou, de afirmare a resurselor creatoare ale națiunii, sub însemnul clar al revoluției, al iubirii de om, al încrederei în prevestitul, **mare viitor**, al Bălcescului sau al murei finărilor Lucașfâr, ca pe o treaptă eroică, adinc iniuriitoare asupra evoluției ulterioare a societății românești.

Născut din nevoia de progres, de afirmare a istoriei naționale, din rădăcinile luptei neînfriccate pentru o lume mereu mai bună, a clasei muncitoare, împlinitor al unui consens social și spiritual, citorie a abnegației și dăruirii, a activității revoluționare desfășurate de întregul nostru popor, noua împlinire de cuget și faptă a însemnat, atunci, o amplă deschidere de orizonturi.

Gîndul care ne poartă, împede și evocator, către Congresul din iulie, desfășurat în plină ascensiune spre noi orizonturi a României, este gînd de încredere, gînd de mîndrie patriotică pentru tot ce își are izvorul în programul economic și spiritual adoptat atunci. Din ampla îngemănare a rodnicei orelor, gîndită atunci, se descenează cu lumină mereu tinăra și iniuriitoare efigia — inscripționată cu glorie în marea galerie a eroilor neamului — a celui investit, atunci, cu marile răspunderi ale prezentului și viitorului acestui partid, acestei națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu, citorul — împreună cu oamenii, pentru oameni, împreună cu poporul, pentru popor, al unei țări puternice, demne, suverane, care întinpină milenial al III-lea sub raza clară a certitudinii.

Din înălțimea acestui iulie 1986, drumul străbătut apare în întreaga sa măreție, cu asprimea și greutatea, cu încercările, cu nevoia de nou, de calitate și eficiență, care niciodată nu au pus în cumpănă forța partidului, puterea sa de luptă.

Ochii noștri păstrează imaginea istoriei noastre contemporane, efortului de gîndire și faptă, pilda înțitului său Fiu și Erou. Păstrează puterea partidului — redată sicși prin istoricul Congres al IX-lea — de a fi al acestui popor — și a servi acestui popor! — de a înfrunta severe moșteniri ale trecutului și de a face ca, în situații concrete, într-o strategie de amplă deschidere patriotică-revoluționară, în vibrantă unitate cu întregul popor să asigure un nou curs istoriei.

Voința partidului s-a rostit prin toate acele memorabile momente care au urmat și care au însemnat treaptă cu treaptă împliniri ale crezului politic, ale puterii de anticipare a celor care în 1965 au pus piatra de temelie a unui mare destin. Arcul peste timp, înțelesurile acestor decenii de istorie trăită se suprapun în biografiile fiilor acestui pămînt, cu infinite constelații de gînd și faptă, cu victoriile plene sau anonime, individuale, în care, într-un fel sau altul, s-a aflat implicat fiecare fiu al patriei.

PAȘIM spre a 22-a treaptă a epocii de rodnice și demnitate deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, însoțind cu bătaie inimii o multitudine de momente, chipuri și înțelesuri care ne vin din istoria mai îndepărtată sau mai apropiată, toate împlinindu-se în moștenirea pe care ne-a redat-o și ne-o încredințează continuu puterea întemeietoare a aceluia iulie 1965, gîndirea clar-văzătoare a secretarului general al partidului, fierbîntea sa devoțiune pentru patrie și socialism.

În iulie 1986, gîndurile noastre află drum de cinstire, deopotrivă, spre un tezar deschis, intruchipat de milioanele și milioanele de inimi și minți tinere care, născuți în cei mai frumoși ani ai acestei țări, cresc odată cu țara, afirmîndu-se prin cunoaștere, prin pasiune pentru nou, prin cetezanță și spirit revoluționar. Pentru ei climatul acesta firese, de pace și frumusețe, de creație și demnitate este tezarul moștenit prin voința și iubirea de om și de țară a neuitatului iulie 1965. Prin ceea ce a izbîndit momentul întemeietor de atunci vine către ei rapsodia vibrantă a timpului românesc: cinstim 2500 de ani de la primele lupte de apărare ale străbunilor getodaci, 600 de ani de la urcarea pe tron a

domnitorului Mircea cel Mare, 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, 42 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională.

Este tonic să vezi, în constelația de impresionante citorii contemporane, cum „veteranii” lui August 1944, ai lui Iulie 1965, ai atitor și atitor eroice desfășurări se bucură din plin, alături de cei mai tineri, de împlinirea idealurilor și a faptelor lor.

Către sfîrșitul acestui mileniu, România se va arăta cu o și mai frumoasă cunună de valori, în măreția, demnitatea și înflorirea ce izvorăsc din gîndirea și faptele exemplare dăruite acestui popor cauzel socialismului și comunismului de către întiul fiu al patriei.

La Dunăre vin vești de pe toate riurile țării. Și toate riurile țării aduc — în rostirea valului lor — impresionante mărturii. Oltul și Argeșul, Someșul și Lotrul au graiul tulburător al electricității. Puternice citadele ale industriei moderne — Brașov, Galați, Iași, Pitești, Timișoara, Craiova, Hunedoara, Baia Mare, Tîrgu Mureș, Ploiești — au surori tinere cărora epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului le-a conferit condiția unui destin exemplar: Slatina, Călărași, Buzău, Botoșani, Bistrița, Zalău... Armonioasa și dreapta întrepătrundere a industriei, a civilizației, a culturii — în întreg spațiul românesc constituie de bună seamă citoria-alfa menită să confere identitatea cea mai expresivă a unei Epoci noi — întruchipare a abnegației, capacității creatoare a poporului român, a Partidului Comunist Român în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Desigur, nu îți este ușor să alegi dintre numeroasele efigii și momente — desfășurate în peisajul puternic înnoit al patriei milenare, întipărite pentru totdeauna în cartea de aur a țării, imaginea-cheie menită să lumineze dimensiunile unei epoci, capacitatea creatoare și valoarea umană ale dialogului neobosit cu oamenii, cu țara, cu istoria, desfășurat de tovarășul Nicolae Ceaușescu de-a lungul acestui timp al creației. Încă în vara anului 1965 am avut bucuria să fiu martor al unui asemenea dialog plin de învățăminte desfășurat pe plaiuri din inima Transilvaniei. De la cotele celor 21 de ani, trecuți de atunci, împlinirile aceluiași plaiuri, ale întregii țări au o rezonanță impresionantă.

Sau, iată, cițiva ani mai tîrziu, în 1971, am cules — pe înaltul scut izvoritor de energie, așezat eroic, în amonte de milenarul pod al Drobetei — mărturia unei puteri noi a țării însăși, a constructorilor ei. A unui timp hotărît să se măsoare cu noi obiective, cu noi dimensiuni. Momentul inaugural, trăit acolo, în prezența marelui citor al acestui timp, avea — în fiecare dintre noi, cei de față — rezonanța unei confirmări și a unui legămint.

Regăsesc, în acest triumf al luminii, la Porțile de Fier, peisajul peregrinării, marea și dificile, de odinioară. Clocotul

străvechi al Cazanelor, semeția stăvini-toare a Porților s-au transfigurată în operă impresionantă, poartă către milenii.

Marile turbine iclurice ale Cazanelor Mari și Mici au făcut loc unor palete puternice, de o splendidă agerime. Aripa metalice preiau din energia uriașă a apelor stăvilite faptul dinamic, vibrant al mișcării. Al eternității lor neodihnite.

Între Carpați și Balcani, peisajul ridică înaintea ochilor un larg spațiu al frumuseții, al armoniei, menit să echilibreze, în dimensionări și reflexe pe verticală, frumusețile și armoniile înfrățite cu orizonturile, ale Deltei. Iar ca vibrantă realitate a construcției ochilor și minții noastre se deschide făptura majestuoasă a Magistralei Albastre.

Modelat, el însuși, pe cuprinsul pămîntului românesc, arcul cel mare al Dunării ne aduce în memorie momente definitorii, trăite de suflarea întregii țări, cînd — în prezența Președintelui țării — a prins viață impresionanta citorie pentru prezent și pentru milenii care vin: Canalul Dunăre-Marea Neagră.

În îmbrățișarea podișului dobrogean apele trăiesc o istorie vie. Din vechiul zbucium care pornea încă la Cozla, Svinia și Iuși — printre stînci submerse și cataracte, Dunărea aduce mării mărturii ale prezentului creator. De la poalele muntelui Șucaru Mare — încomat cu liliac sălbatic și eucalipt, — la podișul dobrogean vîndecat de sete și pustietate, colosul de ape poartă o adevărată salbă a înnoirii.

În geometria riguroasă trasată de eroismul constructorilor apele devin dintr-o dată netede, învîrtind numai areorei oglinzile apelor, la ecluze. Ceva de măreț fiord al viitorului domină peisajul...

Ca și la Porțile de Fier I, pe zece kilometri, în Podișul Dobrogean, înaintarea firului apei celei noi a fost o luptă plină de înclăstări cu natura. Stîncă a fost cucerită centimetru cu centimetru. Pe unde trec azi apele, au lucrat fierăstraie telurice, trupul podișului s-a lăsat sfîrtecat pînă la mare adîncime și strămutat cu gigantice excavatoare și autobasculante.

Dar peisajul este numai suportul pe care se ridică puterea acestui timp, mărturiile acestei creativități, ale acestei bărbății colective — fără egal în istoria de milenii a acestui popor. Puteri nebănuite altădată, vocație și patos al construcției, toate avîndu-și izvorul în zilele istorice ale Congresului din iulie 1965.

Citiorul acestui destin, al acestui timp împlinitor, bărbatul din fruntea Partidului, a poporului și a țării este cel care ne-a luminat în conștiință un adevăr primordial. Uniți în împlinirea unui înalt ideal patriotic revoluționar, ne-am simțit chemați a fi părtași — cu gîndul, cu fapta, cu întreaga ființă — unui eroic proiect istoric și social. Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism a devenit ac-

tul nostru colectiv de identitate. Destinul suprem al fiecăruia dintre noi.

MENIȚI unui viitor împlinitor de jertfă și crez, am înțeles totodată, că am venit pe acest pămînt, din străbuni harnici, mîndri și bravi. Aripă străveche și demnă a continentului, geto-dacii și apoi daco-românii au luat asupra lor un azur de istorie, o fascinație stenică a permanențelor.

Pe aripa aceasta, nicidecum obosită ne-am lăsat în voie — într-un nou climat spiritual — fantezia, sufletul, reveriile. Îngemănate în aerul proaspăt și clar al iubirii de patrie.

Anii de istorie veche, anii de istorie nouă, într-o răbdare și dănuire de veacuri, într-o perpetuă înnoire de resurse și aspirații lăsuau aici brazda adîncă și rodnică de neuitare și înclăst. Fascinația merelor roșii din livezile nesfîrșite, fascinația lingurilor galben-roșcate legănate în flăcări, cu patimă surdă de generațiile de aurari și otelari, pu pe cadranul cel mai mare al țării, laolaltă, pecețile gloriei.

Nesfîrșit așezat înaintea ochilor noștri ca o linie suplă, ordonatoare a peisajului, asfaltul bătut zilnic de neodihnitele miilor de pneuri, asfaltul sclipind la orizont de licărul fantastic al unei luminii relicvă a dogorilor, pare la ora aceasta de zi, la ora aceasta de noapte, oriunde se adună și se desfășoară drumurile noastre zilnice sau de sfîrșit de săptămîni, o axă fascinatoare a însăși mișcării în vremuri și adevări către care aflăm implicați prin adevărul și demnitatea acestui timp eroic.

Colind peisajele țării, însoțindu-mă contemplația cu tăcerea, cu deschiderea tuturor simțurilor, cu deschiderea retrospectiei și așteptării deopotrivă către frumuseți și bogății prin care se constituie, mereu înnoită, în fața viitorului identitatea de creație, energie și inimă străbunului nostru pămînt românesc. A plaiului constelat eroic de citoriile acestor 21 de ani.

Pretutindeni civilizația contemporană expansiunea urbană și industrială își spun cu putere cuvîntul. Moldova, de exemplu, își etalează astăzi una dintre cele mai impresionante schimbări la fața ale țării. Industria prelucrătoare a Sucevei, Iașul universitar și industrial, salbele de hidrocentrale ale Bistriței, cetățile noi ale chimiei de pe Trotuș, marile Combinat siderurgic al Galaților — iată numai cîteva stele-alfa într-un cosmos iniuriit puternic de epoca înnoirilor prezente. Pretutindeni saltul economic iniuriit nivelul de viață al oamenilor gradul de confort și civilizație al fiecărei așezări.

Ținutul Bărăganului, de asemenea, și întreaga Cîmpie a Dunării cunosc brilitatea mecanizării, industrializării, urbanizării. Frumuseților și bogățiilor Prahovei li se adaugă acum cele ale dețelor Buzău, Dimbovița și mai ales cele cu impresionanta zidire a hidrocentralei

Tineri ca patria

E tinerețea noastră Partidului datoare
Cu floarea virstei limpezi adusă ca prinos;
Șuvoi e bucuria, în vremi cutezătoare
Și drumul tinereții, albastru și frumos,

Vibrează-n noi lumina în torțe de iubire
Și herghelii de stele în zborul nostru ard;
Simbol de veșnicie e patria-n cinstire,
Insemnele-i solemne triumfă pe stindard.

Dăituroi de faptă și ziditori de vise
Sint tinerii-emblemă a timpului prezent
Și viitorul însuși cu inimi scriu, aprinse
În noul Ev al țării eroic și ardent.

În epopeea muncii suim prin azi spre miine,
Ca primăvara vieții în ramuri și în riu,
În pace ne rodește iubirea pentru piine
Și dragostea de țară — fintină e de griu.

Urmind Conducătorul — chezaș al Țării faur,
E pur destinul tinăr, rotund e și senin.
Spre zarea comunistă a epocii de aur
Un neam, un dor, o țară, noi liberi făurim.

Povară de petale și tril de ciocirle,
Împodobim cunună pe-al țării chip măreț,
Slăvindu-i graiul dulce și neperechea ie.
Comori fără de seamăn și daruri fără preț.

Constantin Ciocan

E pace peste țară

E pace peste țară peste tricolor
Bucuria-n firea noastră cîntă
Ne-ntoarcem ora de simbol
Către izvoarele adinci care cuvîntă

Eroilor le este somnul cugetat și lin
Sub stele albe-n pace-adîncă
Nu i-am uitat și le stropim cu vin
Casa din liniștea de stîncă

Le dăruim vechi obicei sublim
Le fie liniștea eternă și curată
Nimic în țară nu mai e străin
Iubirea lor e-n eră minunată

E pace peste țară peste tricolor
Bucuria-n firea noastră cîntă
Ne-ntoarcem ora de simbol
Izvoarelor ce sint lumină sfîntă!

Gheorghe Daragiu

Lumina v

Drumul spre casă. Sfir
de muncă. Simte inrud
lumina din jur cu-ac

să iasă în aerul clar, c

O mare de oameni. Și
în lanul de maci. Roșu
un cîntec tăcut spre ac
miinile-și caută perech

Iși amintește uzina. Cu
cu ritmul ei neîntrerup
Acolo ochii săi blînde
marea albie-a visului.

Se lasă cuprins, ca ac
— și, cum se revarsă,

într-o spumă ca albuș
a apelor de-a înfrunta

VIZITA DE LUCRU — pictură de Vintilă Mihăescu

de Argeș și cu renumitele sale uzine
automobile — ținutul legendar al
șerului Manole. Reflectând și fiind el
și etalonul unei țări angajate vibrant
drumul progresului și bunăstării,
măreștiul e astăzi centrul cultural și
industrială de prim rang a unui
meritat renume.

nde ctitorul României de azi
cează șantiere, platforme indus-
universități, acolo unde gândește
poporul, pentru popor — noi îm-
au loc și noi fapte construc-
o nouă etapă a muncii și creației

se naște, pământul dobîndește noi în-
floriri.

Pământul înflorește deopotrivă de
amintirea eroilor. Slava lor ne aureolează
sufletul. Inima lor bate în inima cod-
rilor, geana lor se deschide în florile
ce înconjoară obeliscurile și monumen-
tele. Pe urmele lui Bălcescu și ale lui
Tudor te întimpină combinatele chimice
și petrochimice, zbuciumul-geneză al
termocentralelor, fabricile de locomotive
electrice, amfiteatrele producției și ale
culturii. Pe amplul cadran al istoriei
contemporane, Slatina, Motru, Reșița,
Valea Jiului, Hunedoara, Oradea sint tot
atâtea ore de vîrf ale efortului construc-
tiv, ale tehnologiei moderne. Mii de
așezări omenești peste care valuri mari
au trecut, dar cu nimic nu le-au clătî-
nat din credința întru acest pământ, din
solema lor contopire cu ființa de pia-
tră a Apusenilor. Aur curat, aur de
Zlatna, de Brad sau de Roșia Montană.
Și această semeție agrară, intrînd pen-
tru prima dată sub o zodie de cultură
și certitudine socială.

Dincolo de munți, infinite nuclee spi-
rituale ale acestui pământ fac să plu-
tească în istoria țării aceeași lumină a
schimbării la față, aceeași întinsă și
conținută adevătură. Orele țării se succed
într-o limpede proliferare de energii.
Iernutul cu puternica sa inimă electro-
energetică, Brașovul — adevărat campion
al construcției de mașini —, Făgărașul,
Dejul sau Bistrița, Turda, Zalăul
sau Alba Iulia cu atât de revelatorii an-
core în istorie și în contemporaneitate...
Cu ochii iscoditori și atenți ai celor ce
întîi în familiile lor n-au mai îmbrăți-
șat meseriile tradiționale, laboranți și
operatori, ingineri și cercetători științi-
fici pot fi întîlniți astăzi cu miile acolo
unde silueta instalațiilor reclamă prezen-
ță umană. O umanitate anume, dăruiată
științelor și cercetării. Climate laborioa-
se, oamenii secolului, ai acestor dece-
nii, ai acestor ani și zile. Orele Româ-
niei, pe marele cadran al istoriei, își
măsoară pulsul cu noptile albe ale stu-
diului răbdător, cu aderența profundă la
nou, la tehnologii avansate, la suprema-
ția științelor în dirijarea producției. E o
creație de timp eroic în tot ceea ce fău-
rim.

CU OCHII DESCHIȘI către „tot
ce devine în patrie“, aducem
mărturia trecerii noastre prin-
tre colonne, a contopirii
cu adevărul și demnitătea
acestei lumi pe care o zidim
avînd lîngă noi, zi după zi, fuiorul
de aer proaspăt, primenit la cascadele

barajelor, aerul impregnat de ritmurile
șantierelor, aerul devenit spațiu în care
respiră egal orașele înnoite și pădurile
seculare, noua vâlurire a lanului nesfir-
șit.

Cu ochii avizi de cuprindere întîlnim
în gestul firesc al dialogului cu țara, al
omului care se află neîntrerupt printre
noi — gîndind cu națiunea, pentru na-
țiune, edificarea orei de azi și a orei
de mîine —, în gestul prin care istoria
vine lîngă noi și se sfătuieste cu noi,
puterea izvoritoare a acelor cuvinte-
legămint cuprinse în Raportul întîiului
bărbat al țării la Congresul din iulie
1965. Rostirile de atunci au astăzi aco-
perirea de seamă a faptei alevea. Con-
diția umană spre care am fost chemați
se adevărește în fundamentarea nouă a
științelor, a artelor — a întregii creații
umane.

Fascinați de derularea continuă a nou-
lul, afirmat de urbanism și arhitectură,
în noua revoluție agrară ori în puternica
desfășurare a energiei și industriilor
constructoare, receptăm întîlnirile firești
dintre noi, ca țară, și cel menit să cu-
noască, să îngemăneze și să exprime
gîndurile țării, dreptul nostru la istorie,
la creație și la adevăr, sint razele fără
amurg ale aceluiași iulie izvoritor. Cu
condeiul încercat parcă de ceva din su-
flet de cronicar, bucușii de a ne fi
aflat de față la momente care aparțin
de acum cărții de istorie a acestui
neam, rememorăm acum — sub arcada
verii lui 1986 — impactul pe care l-au
avut întotdeauna ideile noi, concepția
profund științifică, vizionară, prin care
partidul, conducătorul său ne-au trans-
mis fluxul dinamie, fascinantul cîmp
magnetic al spiritului revoluționar, al
devoțiunii pentru țară și oamenii ei.

Am regăsit întreagă, doplină, această
îngemănare de istorie trăită în ultimii
21 de ani cu prilejul unui eveniment
mai aparte, menit să rămînă puternic
întipărit în memoria celor care sint
sortiți să respire, să muncească și să-și
împlinească visele sub bolta larg deschi-
să a mileniului al treilea. Martor parcă
la izvoare, acolo, în clipele inaugurale
ale noului Palat al Pionierilor și Șoimi-
lor Patriei din București, am simțit cum
— ridicată la tîmpla unui tînar stejar,
plantat simbolic de Președintele Româ-
niei, în 1979, în Anul Internațional al
Copilului — a prins viață o adevărată
Cetate a Viitorului, viguros simbol al
deschiderii, a statorniceii dăruii a ace-
stui popor, a conducătorului său către
întîia noastră dragoste — copiii —, către

întîia noastră răspundere: ziua de mîine
a patriei.

Am întîlnit atunci, în marele buchet
de lumină, de fețe imbușorate în emoție,
de eșarfe multicolor fluturînd exuberant,
ceva din răspunsul pe care, prin acești
copii, îl dă peste decenii izvoarelor ace-
stui timp eroic, timp în care s-au născut
și cresc copiii de lîngă noi, copiii noștri.
Însemnul de dragoste al copiilor, ova-
țiile, cîntecul, căldura de pe chipurile și
din inima lor îmbrăcau tînața Cetate a
Frumuseții — atunci, în pragul acestui
iulie aniversar — cu un imens buchet
al bucuriei de a fi copii, de a te naște
și a-ți așeza fapta și visele pe plaiul și
în destinul acestei neasemuite patrii a
păcii, a adevărului, a demnității.

Ca în atitea momente similare, istoria
noului Palat deschide întîia sa filă cu
momentul în care tovarășul Nicolae
Ceaușescu, tovarăsa Elena Ceaușescu au
consfințit, simbolic, deschiderea porților
frumoasei Cetăți a Soarelui către toți
copiii patriei.

Străbătînd în acea zi, și adesea în
zilele care au urmat, constelația de
spații și activități a noii ctitorii bucu-
reștene am simțit cum vin către mine și,
deopotrivă, către copiii patriei — ca o
minunată lecție de istorie vie — mo-
mentele, zidurile, înfăptuirile social-uma-
ne prin care epoca inaugurată de Con-
gresul al IX-lea așează temeinice
temelii României de azi, României de mîi-
ne — țară fără seamăn a urmașilor noș-
tri, a urmașilor urmașilor noștri. În
luminoasă arhitectură, în interioarele
purtătoare ale inele ale dovezilor ace-
stei eroice moșteniri, cit și a atelierelor
în care se conturează invenții, se afirmă
pasionați informaticieni, se învață dan-
suri și cîntece, se preiau generoase iz-
voare ale folclorului, se scrutează fir-
mamentul sau se dă glas de lumină cu-
lorilor, am regăsit într-o imagine sinte-
tică cele mai fragede și mai pline de
făgăduinți izvoare ale faptei și timpului
romănesc.

Și mi-am amintit încă o dată glasul
timpului nostru rostînd, prin întîiul fiu
al acestor plaiuri: „...Oriunde m-am
aflat, întîiul meu gînd a fost către copiii
țării... către minunatul nostru popor...“

21 DE ANI, într-o proteică dezlănțuire
de energie a peisajului. 21 de ani eru-
pînd, aici, la Dunăre și Carpați, într-o
fierbinte amiază de luciditate și senti-
ment — a națiunii române în drumul tot
mai larg deschis spre viitorul de aur
atit de îndelung visat.

Mihai Negulescu

unei zile

îngele său izbînd
în pupile

oșel.

lorînd

malță

u jînd

eață.

ei uriașe,

oveste.

este.

ei revărsare

ferestrele fastuoaselor

blocuri

încercare

focuri.

Ion Popescu

Nae și femeia de cozonac

NAE ieșise totuși deasupra. Stătea nehotărât, într-un timp incert. Ii repugna tot ceea ce i se întâmpla-se până atunci și dorea să se întoarcă înapoi într-un loc mai așezat. Regăsindu-se într-o amintire, de pe cînd era mic, Nae și-a dat seama că-i mai bine acolo. Era plăcut, cald, dulce, mai cuminte decît oriunde altundeva pe cuprinsul planetei sau în alt timp, acolo mirosea a piine și-a toropeală de cuptor. Era bine.

De Cișlegi, cînd mahalagiile primeau dezlegare de frupt, nea Tache făcea mizeri dulci, din aluat și din zaharicale, le cocea și le minca singur. Făcea și cocoonne, cu foi multe și miez de nucă la mijloc. Cînd băiețelul a venit pe lingă el, i-a dat și lui. „Vezi să nu i se-apele!” i-a strigat nașa, vîzîndu-l cum se îndoaie copilul cu prăjituri. Din lăcomie, Nae mai mult le strica. „Las’ că nu i se-apele!” Dacă le strică, face nașa altele. Naș Tache făcea și cadine din aluat, arăboalce, turcoalce, persiene, iar bătrîna urla: „— Isprăvește cu păgînele astea în casa mea!” și atunci el făcea călugărițe, pe care le pune la uscat, ca apoi să le sfărîme-n degete și să le dea la vrăbii. Făcea și părți de mizeri — guri, urechuse, țite; dar nici bătrîna, vîzîndu-l și înfuriindu-se, nu se lăsa, făcea puțisoare de mucenici și tăiețel. „— Dacă-ți place, mîncă-le!” striga el. Lui nu-i plăceau mucenicii cu zeamă, nici tăiețelii în bors. Iși gătea singur borsul, cu zdrente din gălbenus de ou. Lui Nae îi da zeama-n gură cu lingura. Pînă cînd, într-o zi, Naș Tache a tras una gogonată: „— Hai să facem o miere mare” a zis el și s-a și pus pe treabă.

Naș Tache a luat întii făină piclă de griu, a pus-o într-o căpistere, răscolind-o bine cu mina, a opărit-o cu uncrop de lapte, a pus drojdie și, opintindu-se, a prins în brațe coeamitea nava, ridîcînd-o pînă la piept, pînă la umeri, așezînd-o pe cuptor la adăpost. „— Mă, da grea-i!” a zis el, apoi a acoperit-o cu un lăicăr curat, de lînă, vristat cu roșu, ca să nu se deoahe aluatul. Avea și-un descințec pentru cazul cînd aluatul dădea înapoi, se chircea, un descințec pe care-l bolborosea la căpătîl căpisterei, min-gîind pielea piinii cu mina.

Nea Tache sau Nașu ținea brutărie și făcea cu minile lui piini mari, lipii, colaci, covrigi și acadole, ba și colici pentru ovrei. Aici ardea cuptorul ca-n iad, și-n nări se simțea un iz de transpirație și de aluat crud, dar și copt. Mirosea a făinuri de toate felurile, a drojdiei dospite, a mirodeniilor exotice. Peste grunții de zahăr, piper, scortîșoară și sare, băiatul călca cu tălpi desculțe. Cînd s-a julit, o dată, i-a intrat sare-n rană și-n ochi o pulbere de vanilie și de piper. A urlat: „— Stai să te-mpace nașul! Stai să-ți dau o miere pe gust!” Și nașul i-a virit în gură o acadole, pe care băiețelul a înghițit-o numaidecît. După care a tăcut milc, așteptînd să se julească iar. Dar nașul i-a zis: „— De-acu pune-ți pofta-n cui! Iți mai dau de Cișlegi, cînd e dezlegare la dulce.” Și băiețelul aștepta Cișlegile, cum aștepta acum să vadă ce-o ieși din căpistere. „Arde-te-ar focul iadului, focul iadului să te arză!” îl probotea Nașa, căci bătrînul se și im-băta cît creștea aluatul.

„— N-o legănam? a întrebat copilul.
— Nu, a răspuns Naș Tache, o lăsăm așa, să doarmă, pînă pe sub seară, apoi după chindie o luăm la frîmîntat.”

S-a canonicat singur cu ea, jumătate de noapte, cît copilul dormea, dar nu prea, voia să vadă ce face Nașu, Bătrîna, blestemînd, se mutase de-acasă, la o fină din altă mahala: „— Arză-te-ar focu! Crezi că ăl de sus nu vede ce faci?” Apoi s-a întors, în crucea nopții, să vadă și ea ce-a ieșit. Iși făcea de treabă prin jur și boscorodea: „— Strici copilul. Te tii și noaptea de prostii!” „— Stai, fa, că numai mine i-o ară! Copilul trebuie învățat de mic cu toate.” În zori, cînd se-ngina ziua cu noaptea, Naș Tache a întins pe masa goală femeia din aluat și a început s-o potrivească, pornind de la tălpi în sus.

„— Cap nu-i facem?” a întrebat băiatul, care se deșteptase. „— De cap n-are nevoie, pînă cînd îmbătrînește, i-a răspuns Nașul, iar după aia nici atît. Frumoasă să fie. La cap nu se uită bărbatul decît hăt mal încolo.” I-a făcut apoi solduri și țite, în gurgule i-a pus două migdale și-n buric o vișină, luată cu lingura dintr-un gavanos de dulceată, căci stafi-de nu mai avea. Apoi, ostenit, după ce-a uns-o cu gălbenus: „După ce-o coacem, o mîncăm. Nu mai dăm la nimeni. E mizeria noastră.” Bătrîna iar l-a probotit: „— Fuși d-ai cu impietăta asta. Ce-ai sulemenit-o atîta? Ți-e și silă!” Împlețite erau numai drăcoșicele, dar femeia de aluat avea acum și pielîță. La subțiori și între stîngiile de jos, Naș

Tache a împrăștiat semințe de mac, sprin-cenele i le-a făcut din praf de scortîșoară, iar gura din ardei. „Să n-o săruți că frige!” a mai spus el.

Între timp, cuptorul duduia. Cuptorul îl speria pe copil prin mărimea lui neobișnuită. Băiețelul de mult se tot întreba cum izbutise să intre namila aceea, în casă, cînd nimeni n-avea loc pe lingă el. Pe lingă cuptor abia se strecura bătrîna, care era mică, abia de încăpea Nașu, care-l tot ghiontea cu fiarele și-l hrănea cu lemne mari, loazbe de fag, de stejar și de brad, pe care tot el le crăpa cu toporul. „— Vezi că răcește!” striga bătrînul, aruncînd lemne cu brațul în gura de flăcări. Apoi îl lăsa să dumice lemnele și mai apoi să le mistuie, astupîndu-i gura cu un capac de fier. Prisosul de jăratec și cenușa îl scotea afară cu țagla. Apoi îl grebla în pintece și-l mătura, virîndu-l pe git, pînă în fund, un măturol cu coadă lungă, care leșea afară aprins. Cît făcea trebile acestea, Nașul era dezbrăcat pînă la briu. Apoi astupa din nou gura cuptorului, pentru ca fierbințeala să se coacă mai departe singură. Apoi iar îl destupa, ca să răsuflie. Cînd namila se răcorea suficient de bine, Naș Tache, în cămășoi alb, introducea cu lopata întîiul rînd de piini. Piinile grele din orz și secară, care leșeau rumene, dar cu coaja tare și neagră. Apoi piinile împletite, din făină bună, mai mici și mai aromate la gust. Apoi piinșoarele din făina prima, și, la urmă de tot, patiseriile și zaharicalele în tăvi. Pentru cozonac era cu totul alt dichis. Cuptorul trebuia aerisit și descințat.

Cuptorul făcea nazuri, după vreme: la moină scotea fum pe gură, la ger trăgea harnic, cîntînd pe naș, o dată însă, namila s-a supărat și-a chircit coca. Naș Tache, furios, a hotărît să dărîme Cuptorul și să facă altul. Bătrîna s-a împotrivit. „— De ce să sfărîmi, mă, bunătate de cuptor, mai bine n-ai mai bea?” „— Nu, nu, îl stric!” urla el, amenințînd Cuptorul cu un tîrnăcop. „— Dacă-l stric, te pun la blesteme, amenința nănașa, iar pe el îl pun la pomelnic sub numele Iulică și-l țin toate pomenile, ca la un om. Ție nu, ticătosule!” Băiatul a aflat atunci că pe cuptor îl cheamă Iulică, dar pînă la urmă cuptorul tot s-a stricat, dintr-o altă întimplare.

La brutărie, a venit într-o zi Sile Carman-giu, cu un berbec de zece ocale. „— Nea Tache, tare-aș frige berbecule ăsta, dar știi cum? hoțeste!” „— Dă-l încoa să-ți frig hoțeste!” a zis Nașul. „— Cum să bagi hoit în Sfîntul Cuptor!” a strigat nașa. Cuptorului numai pentru sfîntele piini, nu pentru carne!” „— Și ce are carnea! a ris Nașu. Dă-l încoa să-ți l rînduiesc eu, după rostul lui!” S-au pus amîndoi, el și Sile, să grijească

berbecul după legea hoțescă. În mahala mai era un Sile. Sile Spărgătorul, și încă un Sile, Sile Bărbieru. Cu acești doi Sile, Naș Tache nu vorbea. Au griji berbecule, l-au pus la cuptor, în pintecele fierbinte, dar după un ceas, nici două, s-a auzit o detunătură și un uruit de că-rămizi „Na! a strigat nașa fericită. Așa să pleznească și rinza-n voi!” Cuptorul se stricase, Naș Tache se scărpină în cap, cu necaz, în timp ce Sile Carman-giu îl căina chipurile. „— Las’ nea Tache, nici cuptorul nu merge de multe ori la apă.” A așteptat o zi să se răcească, apoi nașul a intrat în cuptor, cu sculele lui de zidar, ducînd cu el înăuntru nisip, lutisor, galben, var moale și cărămizi nol. O zi a lucrat, iar cînd a ieșit, s-a trezit față-n față cu popa. „— Cu mneata, pă-rinte, ce-i?” a întrebat el. „— L-am chemat eu, să-l sfîntim pe Iulică!” a spus nașa, și într-adevăr s-a făcut slujbă, cuptorul a fost tîmîiat și stropit cu aghiazmă, după ce mai înainte fusese plîns cu lacrimi. Dar nenorocirea se întimplase, fiindcă Naș Tache cocea în cuptor feluri de feluri de porcării. Relația dintre Naș Tache și cuptor, dintre cuptor și babă, era pentru copil de neînțeles. „— Nu te uita în gura ei, i-a spus Naș Tache băie-țelului, habar n-are ce-i un Cuptor. Un Cuptor este ca și un bărbat. Se mai și strică!” Deși, după cum a observat băiatul, și Cuptorul și Naș Tache se lă-sau păcăliți.

În ziua în care Naș Tache urma să bage-n cuptor mizeria de cozonac, Năna-șa i-a luat-o înainte și cît el dichisea zina, ea a și introdus în adîncul vetrei un rînd de colaci pentru morți. Apoi a pus capacul și a ris. El n-a ris, s-a încrunțat: „— Scoate, fa, colacii, că se încruzește mizeria!” „— Ei na, nu mai pot eu de mizeriile tale!” Naș Tache avea și niște țavi cu mizeri mai mici, pe care dorea să le coacă înainte, ca să încerce cuptorul. A răbdat să se coacă colacii, iar între timp a acoperit zina cu o plapumă, să nu răcească. Cînd bătrîna a scos colacii, el a dat-o la o parte și-a băgat în cuptor mizeruștele acelea. Le-a copt, le-a scos, le-a șters de cenușă, le-a aruncat într-un coș de rafie, apoi a aprins focul din nou. Nu-i plăcea cum ieșise întiiul copt. Ca să vadă cum sint, le tot încerca. Acum, cei doi mincau pe brînci mormanul de femei, la gura cuptorului. „— Asta-i arșă, asta-i crudă, asta-i scur-ță de-o-nghițit dintr-o dată, asta-i mălai-mare, mai bine n-o făceam, asta-i uscată rău, asta-i prea grasă, asta-i ațoasă și lute de n-o poți da nici la cîini, pe asta o aruncăm și facem alta...”

„— Porcilor, striga nașa, mincați ca porcii!”
„— Ce să mîncăm, că nici n-avem ce-alege”. Apoi filosofic, spre fin: „Mizeria,

cum ți-o faci așa o ai, tu o potrivești din toate, tu o frîmîți, tu o coci. E mai bine s-o brodești bună de la început. Dacă nu-ți iese, ce să faci, mai încerci”. Și către brutărie. „Tu-mi ieșiși cam strîmbă!” „— Eu?! Tu m-al strîmbat, diavole!”
Bînd și rachiul, Naș Tache se cam chiurluise. A băgat mizeria de cozonac în cuptor, a pus capacul, apoi s-a urcat deasupra și-a adormit. Nănașa l-a acoperit cu plapuma sub care se răsăfășe femeia. Băiețelul moțăla.

Cînd cei doi bărbați s-au trezit, femeia nu mai era. Naș Tache răgea ca un taur. Nănașa o împărțise fierbinte, la săraci.

NAE a izbutit cu mare greu să scape din ghearele Didinei, dar între timp, tot în vis, îl năpădiseră animalele. Acestea erau absolut inconștiente, cum și sint animalele, care înaintea spre lume fatal. Fatale erau și numele acestor animale care-l cîmpoșeră: tigrul Pingalaka, taurul Samjivakz, o maimuță Onoca, jucăușă și foarte căță-rătoare, care-i arăta mereu posteriorul dizgrațios, o hienă posomorită, Yakla pe nume, aflată totdeauna în poala lui, așin-tindu-l cu ochi neîncercetători și tot miro-sind ceva pe jos, căutîndu-l urma pașilor, prin gunoaie. Leul lipsea. La urmă de tot venea rinocerul, o fiară fără nume, care ara pămîntul cu cornul lui infernal. Nae făcuse imprudența să cumpere din Asia o cupă antică din corn de rinocer — cu virtuți afrodisiace, pe care o vînduse la soșirea în București, din lipsă de bani, unul domn Alexandru Odobescu, mare amator de rarități arheologice. De aici, pasămite, l se trăgea.

Ca să scape, Nae se refugia de fiecare dată în pat, dar tresărea îngrozit: în lo-cul lui, înlocuind sub cearșaf, șarpele Kapla. „— Madam Theodorescu, striga el despre șarpe nu mi-ai spus nimic!” Ghicitoarea nu-l prevenise de existența șar-pelui: „— Nici ele nu știu tot!” a constat Nae cu nespuse mîhnire, știind că de aici încolo va trebui să conviețuiască cu imensa tiritoare, care mirosea înuspor-tabil.

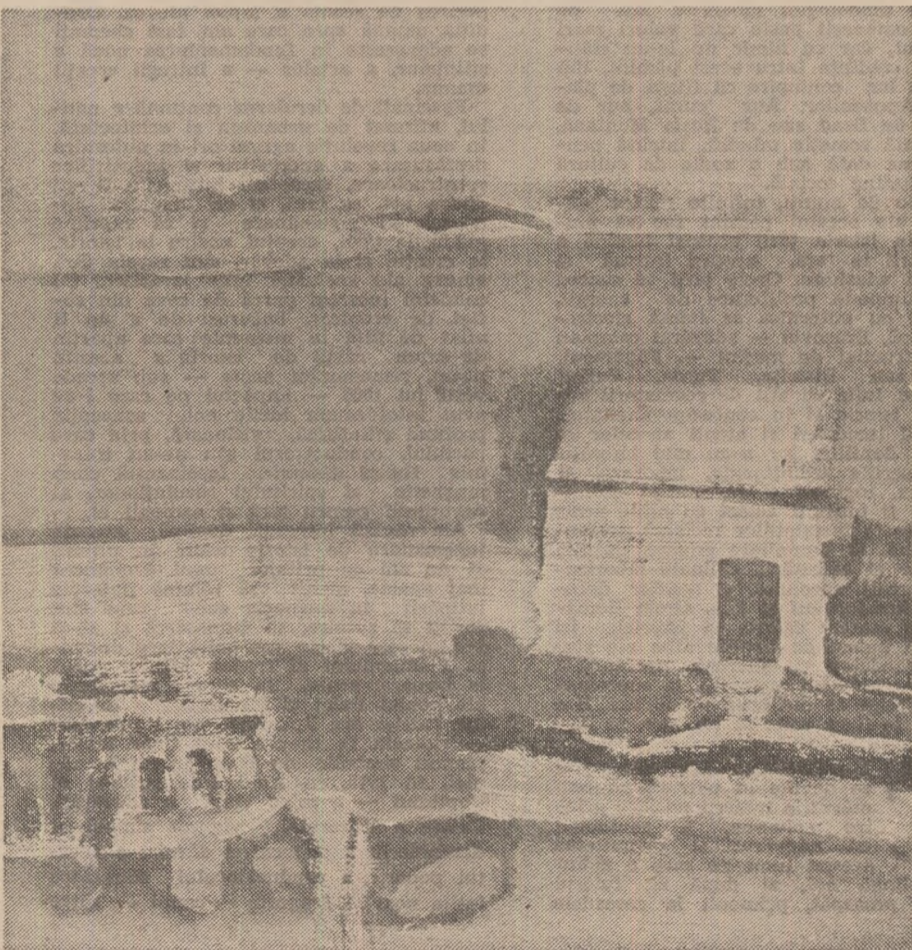
Dintre aceste fiare, Nae se înțelegea doar cu șoricelul Kiț-auriu, pe care-l gă-sea asupra-i cînd nu se aștepta: sub gu-lerul vestonului, în mincea galonată, la subțioară, sub cămașă, deși se temea să nu-l strivească. O dată a descoperit șo-ricelul în chipiu, iar auriul a început o cursă pe peretele interior al chipiului, ca la zidul morții. Nae privea de sus specta-colul, dar cu inima strînsă. Kiț-aurul mer-gea ca nebunul la risc. Un fahcir înțelept, Vișnusarman — alt nume fatal pe care ar fi trebuit să-l țină minte l, îi dăduse cîndva lui Nae niște formule de vrăji, menite să-l apere de aceste lightotne, po-menite toate, pe numele lor, într-o ve-che carte indiană. El însă le uitase nume-le și acum se chinuia, năpădit de fiare.

IN ALTA ZI, Naș Tache i-a spus băiețelului: „— Hai să tragem la mizeria!” A-nuciat brutăria, l-a luat de mină și au plecat împreună la Moși.

Au pornit întii pe Calea Moșilor, cu prăvălii deschise și cu imbulzeală mare. Naș Tache își dădea bînce cu telalii, marchetanii, bragagiții și salepigiții care și ei se grăbeau la Moși. „— Bre, da mocăit mai ești! i-a spus Naș Tache lui Mehmet bragagiul. Păi om ești tu? Dacă erai vrednic trebuia să te prînda ziua la Moși!” În schimb, domnul Feiber telalu se întorose de la Moși, ca să ia de la prăvălie al doilea rînd de marfă. „— Așa da! a aprobat Naș Tache. Asta om!”

Cînd au intrat pe Cîmpul Moșilor, prima spaimă a băiețelului a fost că se va pier-de. „Dacă nu cresc cît Naș Tache, mă pierd!” și-a zis el și a cerut nașului să-l ia în brațe. Naș Tache l-a luat sus, iar băiețelul l-a încălecat pe git, ca pe un cal. Calul și băiatul își rupeau anevoie drum prin imbulzeală, prin zarvă, prin larmă, prin zgomote. Poceaua tiribom-bele, piriiau moriștile, se învîrteau ame-țitor scrincioabile cu lanțuri. Toată ur-bea, toată lumea era la Moși. Nae se și întreba cum de mai există pe lume oa-meni care să stea acasă. „— Nu fi prost, i-a spus nașul, cei mai mulți sint gură cască, nu vînd, nu cumpără. Dar fără ei nu se poate. Așa-i la Moși.” „— Dar ăsta ce caută?” a întrebat copilul, arătînd cu mina un pitic care stătea la intrarea unei barăci de circ. „— Pe ăsta l-au adus să-l vază lumea. Hai să vezi și tu pi-ticul!” După pitic, au văzut femeia-peș-te, după femeia-pește au văzut omul cu coadă, după omul cu coadă au văzut cei doi gemeni cusuți unul de altul, spinare la spinare, unul care ridea și unul care plîngea, după cei doi gemeni au văzut șarpele cu pene. Băiatul intrase la spal-me și cam tremura. I se părea că-i sin-gur acolo sus, pe gitul lui Naș Tache; dar acesta l-a liniștit: „— Nu te speria, așa-i la Moși, vezi de toate.” Și mai în-colo: „— Decît să alergi după ele pe tot pămîntul, mai bine să le vezi pe toate aici, la Moși. Fără Moși, a mai spus el, bucurăstii ar rămîne prostii.”

O imbulzeală mare era la artistul foto-graf, care era un neamț. Neamțul mi-nuia o mașinărie mare și neagră, în care intra cu capul. Din capul lui, virit în cutie, ieșea un ochi de sticlă. În fața ochiu-lui de sticlă, la cîțiva pași, se afla o că-milă vie. Doritorii încălecau cămila și așteptau cîmîiți ca neamțul să scoată pe nara mașinării o vâpaie albă, cu miros uricios. Apoi clientul descăleca, aștep-tînd o zi întreagă fotografia. Mai încolo, dar nu departe, un american prîpionise

ION SĂLIȘTEANU: Peisaj

deasupra întregii omeniri un balon. În-treprinderea purta numele „La Willi americanul”, dar balonul nu zbură, era un balon doar de formă. Naș Tache l-a întrebat pe proprietar: „Cum merge, domnu'Niță?” „—Cum să mergă? a răspuns americanul. Prost, foarte prost.” Totuși cițiva gură cască se strinseseră și aici. Nici unul însă nu voia să-și dea gologanul și să urce în nacelă. Balonul ar fi urmat să-i ridice pe clienți deasupra Moșilor, într-un punct de unde se vedea tot pământul, adică întreg globul pământesc. Nici băiatul n-a vrut să urce; el voia într-o barcă cu pinze, care dădea ocol globului pământesc, pe apă. Pe firma bărcii scria „La ocolul globului pământesc pe apă”. Au intrat, băiatul a dat ocol globului, dar la leșire era amețit. „Păi vezi? i-a spus Naș Tache. Nu te grăbi. În viață, totul e să nu te grăbești. I-a-o încet, că ai timp.”

Băiatul era atit de sleit de osteneală încit a băut lacom limonadă, apoi și apă îndulcită cu miere, apoi și bragă oferită de același turc Mehmet. Se aflau între prieteni, turcul Mehmet l-a mîngîiat pe cap. La această mîngîiere, Naș Tache a adăugat cîteva din zicerile lui, adresate băiețelului dar și celor din jur: „Să mînci cînd-ți-e foame, să bei cînd-ți-e sete, să nu-ți necaz în suflet, să faci ce-ți place.” Turcul a oftat, altfel pasămite se spunea la cartea lor. Altfel se spunea și la cartea unui călugăr, care vindea alături cărții de rugăciuni, ico-nițe și tămîie. Naș Tache a mai aruncat una: „Să fugi de dureri ca dracul de tîmîie. Cînd te izbeste durerea, nu te lăsa în ea, mergi mai departe.” Au pornit mai departe.

La un pas de „antrepriza” turcului se afla „întreprinderea de ghicit” a lui Madam Theodorescu, o damă grasă, cit un balon sau cit o balenă, care-și ținea casa „pe baza unui papagal brazilian”. Papagalul motăia, toropit de căldură, iar la cerere scotea planete, în timp ce Madam Theodorescu împletea la un ciorap. Naș Tache n-a întrebat-o nimic despre papagal, nici despre mersul afacerii, a întrebat-o despre fete, Madam Theodorescu avea trei fete pentru care, după spusa ei, nu se întrezărea nici un viitor. „Alei mai mici, a spus ea, să zicem că-i las papagalul. Dar cu alelalte două ce fac?” Nae ar fi vrut ca papagalul să-i revină lui, dac-ar fi consimțit să se însoare cu a mai mică. Toți vorbeau de însurătoarea băiețelului, toți îl tachinau pe Naș Tache: „—El, cînd îl însori?”, iar băițelul se bosumfla, uneori scîncea. El ar fi vrut acum papagalul, fără să se însoare, căci din nou a fost vorba despre asta. Dar Madam Theodorescu a trecut peste voia lui, ba a și spus: „—Parcă-i pe voia lui? Cum i-o fi destinul. Ia să vedem ce destin are?” Naș Tache s-a opus, nu credea în destin. „—Ce destin! a zis el, destinul cum și-l face omul.” „—Nu-i așa, dom' Tache, l-a contrazis madama, căci există și destin, îți spun eu.” „—Pe dracu, a respins Naș Tache, cum îți as-terni, așa dormi. Ce n-ai făcut azi, nu mai faci miine, vrabia din mină nu se dă pe cioara din par, ce-i în gusă și-n căpușă, ce-am avut și ce-am pierdut”, dar Theodoresca nu se dădea bătută, ținea mortis la opinia ei că există destin, iar nașul a cedat. Lui Nae i se făcuse inima cit un purice. Urma ca papagalul să-i tragă planeta. Naș Tache a pus în palma madamei un ban, s-a strîns lume, băia-tul murea de frică, papagalul a ezitat, s-a întors, s-a rîsucit, a scos la sfîrșit un bi-letel. De obicei biletelul se citea cu toa-

tă lumea de față, astfel ar fi trebuit să facă și Naș Tache, ca să uluiască ome-nirea de ce fin are, dar el a desfăcut biletelul, l-a cetit în tăcere, ceva nu i-a convenit, fiindcă s-a posomorit, l-a lipit la loc, a pus hirtiuța la pălărie, a dat să plece. „—Nu mai stați?” a întrebat ma-dam Theodorescu, văzîndu-l gata de drum. „—Nu, că ne grăbim!” a rîspuns el, trăgînd băiatul de mină. „Călătorului îi stă bine cu drumul.” „—Crailor, i-a tachinat ea. Vă cunosc eu. Acum plecați să trageți la mireasă!” Naș Tache n-a auzit tachinarea, părea surd, îl trăgea pe copil după el, prin mulțime, dar pe jos. Nae înainta prin întineric, vedea numai picioare și burți de oameni, în sus ni-mic. Prin pădurea întunecoasă de picioare în mișcare a văzut totuși un cățel hol-nar. Cățelul, cu coada covrig, nu știa în-cotro s-o apuce și a întors ochii dispe-rați către copil. „—N-am ce-ți face, i-a spus Nae, și eu m-am rătăcit!” Apoi Naș Tache l-a sălțat în sus și l-a așezat pe o poliță, în plină lumină. Lui Nae i-a luat ochii o roată mare care se învîrtea ame-țitor. Ajunseseră la baraca unde se tră-gea la mireasă. Aici era într-adevăr ceva de văzut. Băiatului i s-au umplut ochii de bucurie, dar, în aceeași clipă, a auzit răgetul leului. A țipat și el, din rărunchi, cu spaimă, nu se știa cine rage mai tare, se clătina-se bagdadia cerului, curgea de sus pămînt albastru, iar din ochii băia-tului șiroaie de lacrimi. Dar a țipat și tigrul, după care s-a auzit glasul fachi-rului Vișnusarman, care urla peste lume dintr-o pilnie aurită: „—Tigrul Pinga-laka, taurul Samjivaka, maimuța Onoca, hiena Yakla!” Naș Tache a ris cu mare veselie, apoi l-a mîngîiat pe copil: „—Hai să te duc la animale!” l-a in-demnat el. Și minios „—Cum naiba de uitai? Uit de la mină pin'la gură, mîine miercuri ce postese joi, fac vara car și iarna sanie, dau cioara din mină pe vrabia din par, schimb mîia pe sută și sută pe a măruntă”, și multe ca acestea, pe care Naș Tache le-a aruncat asupră-și cu furii. El încercase rostul trebil, rînduiala Moșilor, căci întii și-ntii ar fi trebuit să-l ducă pe băiat la animale și hăt mai apoi la roata norocului. În sfîrșit, abia la în-cheiere s-ar fi convenit să tragă la mi-reasă.

Cei doi au intrat la animale, sub ochii de cărbuni aprinși ai fahirului Vișnusar-man.

„MARE-I grădina lui Dumnezeu!” a strigat Naș Tache, văzîndu-l pe August Prostu cum se dă de-a dura, cum cade-n nas în loc să cadă-n tur, cum nu-și nimereste nici mina, nici piciorul, iscînd hohote de ris. Dar au apărut și Haplea, cu căpăți-na-i cit dovleacul, apoi și Tindală, al lat și mare, iar veselia privitorilor a atins pragul de sus. De-acolo a și căzut — buf! — Haplea, într-un nou de praf. Tin-dală l-a prins de-un picior și l-a tras tî-ris prin fața lumii, răscolind tot rumegu-șul arenei. Naș Tache comenta toate aceste neghobii cu vorbe de-ale lui: „—Prostia din născare leac nu are. Cînd nu-i cap, vai de picioare. Cu prostu să nu-ți pui în plug. Mai bine cu deșteptul la pagubă, decit cu prostul la cistig. Cîtu-mi-i prostia, mică-i România!” Auzind această ultimă vorbă, o leliță s-a pus pe ris, dar ris nu glumă, de tremura carnea pe ea. Naș Tache s-a rîstît la muiere: „—Ce rizi, fa, ca proasta-n tîrg?” Nae nu văzu-se-n tîrg, pină atunci, nici o proastă, deși văzuse multe muieri, iar acum se uita aaurit de la proastă la Naș Tache. Nașul

s-a înfuriat și mai rău, la-nșfăcat pe băiat de mină și l-a tras după el, la ani-male. „—Ai să vezi că abia aici intrăm în grădina lui Dumnezeu, i-a spus el, căci oamenii sint mai răi decit fiarele, după ce că-s proști!”

Căci așa și era: tigrul Pingalaka tor-cea ca o pisică, mîngîiat pe blană de mina lui Vișnusarman. Băiatul a fost poftit să mîngîie tigrul pe pîntece, ca abia apoi Naș Tache să descopere că tigrul era de fapt tigroaică. „—Dacă-l înghitea pe bă-iat?” s-a făcut el a se răsti la fahir. „—Păi ce, a rîspuns fahirul, așa-i băiat să-l înghită o tigroaică?” Lui Nae i-a rămas în nări mirosul de tigroaică, iar în pielea palmei căldura blăni animale. „—Cînd n-ai încotro, i-a mai spus na-șul, o înghite tu pe ea!” Dar la hienă, nașul nu l-a lăsat, deși Vișnusarman i-a asigurat pe vizitatori că și hiena e blîndă. „—O cheamă Yakla!” a spus el, iar hiena i-a privit pe cei doi cu ochi gal-beni, neîncrăzători: „—De ce vă te-meți? i-a muștrat fahirul pe cei doi. Animalelor, ca și femeilor, nu trebuie să le dai decit iubire.” „—Să fie sănătoa-să!” a rîspuns Naș Tache, trăgîndu-l pe băiat mai departe, la marele bou tibetan, taurul Samjivaka, între coarnele cărui fahirul a și sărit sprinten, ca într-un leagăn. „—Dați și băiețelul!” a cerut el, dar Naș Tache n-a vrut să-l dea pe Nae. „—Dacă era fată, îl dădeam! a rîspuns nașul. Căci numai fetele se dau în leagăn din coarne de bou.” Erau foarte multe animale, nici nu știa la care să te uiti mai întii. Lui Nae îi bătea inima de fericiere, iar fahirul a luat act de tulbu-rarea băiatului: „—O să vedeți, a spus Vișnusarman, că nu peste mult timp va sosi la București Balena Albă. În pînte-cele ei, să știți, incape cam jumătate din populația acestui oraș european!” lucru nemaiînchipuit, care l-a uimit peste mă-sură pe Naș Tache. El a întors spre fa-chir niște ochi absolut ucigași, întrebîndu-l: „—Păi de cînd sintem noi, bucu-reștenii, europeni?” „—A, da! și-a re-cunoscut eroarea fahirul, după hărțile britanice faceți parte din Asia.” „—Păi vezi?! l-a repezit Naș Tache pe indian. Rămîneți dumneavoastră, cu Europa voastră, acolo unde-ați stat și pină acum, și nu dați buzna peste omenire!” Băia-tului i s-a fixat în minte acest cuvînt curios, omenire, ceva care oricum era mai mare decit Europa. Mai tîrziu, Nae, cînd pleca pe oceane, avea să lanseze chiar și o deviză pentru femeile rămase la țarm: „—Mă duc în omenire, mă-n-torc în Europa!” Înțoarcerea însemnînd revenirea în ceva mic, intim, infim, un fel de ciorap care ține de cald sau un fel de mînușă, a doua — pe care de obicei marinarii o poartă moartă, pe mină. „—Dar șarpele care-i?” a întrebat băiatul. „—Șarpele are ochii la spate”, a explicat fahirul, dar Naș Tache n-a mai apucat să-l ferească, nici să strige: „—Păzea!” că băiatul a și pus mina pe șarpe, care bruce i s-a înfășurat de git. „—Lăsați-l așa! a strigat fahirul la Naș Tache care aproape leșinase. Se desface imediat ce-i cînt”. Naș Tache a dat s-apuce șarpele cu mina, fahirul l-a împins violent la o parte, băiatul era îngrozit, cu ochii cit cepel și fără pic de suflare. „—Nu-l atingeți, e o cobră!” apoi calm, zîmbitor. Vișnusarman a dus un fluier la gură, a scos doar trei sunete și cobra s-a desfă-cut singură de pe gitul copilului, căzînd la pămînt, dar cu ochii falși în sus: „—Asta-i Asia!” a spus Naș Tache, făcîndu-și sfînta cruce.

Naș Tache n-a mai vrut să-l ducă pe

băiat la broasca Aorta, marea batraciană din insulele Galapagos, pe spinarea căreia copiii se urcau cu tîlpile goale, și, cul-mea, n-a mai vrut să-i arate nici leul, regele animalelor, care venea la rînd abia la urmă. „—Las' că leu ești și tu, ce-ți mai trebuie, ce să vezi?” „—Vreau la lei!” a cerut băiatul, aproape plîngînd. „—Domnule Tache, s-a milogit fa-chirul, duceți-l pe băiat la leul nostru, e un leu foarte amabil cu copiii!” „—Lasă, știu eu că nu face nici două parole!” s-a apărut nașul. „—Atunci nu vreți să ve-deți nici reînvierea? Nu doriți să vadă băiatul cum ard de viu?” „—Nu!” „—Nici pe Alizeea, femeia mării, n-o vreți?” „—Nici!” „—Broasca Aorta, să știți, poartă noroc!” „—Dar Alizeea, nu! a respins Nașul. Căci asta l-a smîn-tit pe Alexandru Machedon de s-a dus după ea pină la capătul lumii!” „—O fi, a convenit fahirul, dar să știți dum-neavoastră că sint la mijloc și multe le-gende”. Lui Nae i se refuzase Alizeea, pe care urma s-o caute mai tîrziu. Naș Tache nu l-a luat în seamă, atîta doar l-a spus: „—Hai să tragem la mireasă!” Deși el nu mai avea chef de mirese. Se blazase, între timp.

ERA de văzut mai întii de toate roata norocului, dar Naș Tache l-a prevenit: „—Mai bine să nu în-cerci, căci te prăjești. Cel mai bine-i să-ți încerci puterea”. Se aflau în baracă fel de fel de mașinării de încercat puterea — puterea brațului, a pieptului, a vîzului și a auzului! Naș Tache dispre-țuia însă aceste încercări, el era tare în una care le insuma pe toate; știa să tragă la mireasă. „—Hai să tragem la mi-reasă!” a spus el, foarte hotărît. A luat o pușcă, a îndopat-o cu gloanțe, a tras. Din-tr-un foc a căzut popa. Dintr-alt foc a căzut colonelul. Din alt foc a căzut tur-cul, apoi rusul, apoi neamțul. Turcul, ru-sul și neamțul au fost lichidați de Naș Tache cu furie. Ca recompensă, pentru aceste isprăvi, Naș Tache a primit cite o păpușă înfățișîndu-i pe cei decedați. Pă-pușile au fost puse lingă băiețel, pe a-ceeasi poliță pe care Naș Tache își sprji-nea coatele. Patronul, gros și chel, striga cit il ținea gura, ca să adune lumea: „—Exersați ochiul și mină, / pentru pa-tria română!” S-au și strîns niște gură-cască. Au apărut, ca din pămînt, și niște cunoscuți: Sile Carmangiu, Sile Spărgă-torul, Sile Bărbierul. Cu ultimii doi, Naș Tache nu vorbea. Prezenta lor l-a făcut să se încrunte. „—Acu să te văz, jupin Tache! l-a atîțat patronul pe naș. Nu știu de ce n-ai tras de la-nceput la mi-reasă, cum ț-e felul!” Au dat năvală și alți gură cască. Unul dintre ei l-a pri-vit cu admirație și a spus: „—Asta impuscă și musca-n zbor!” „—Da, a confirmat patronul, asta e dom' Tache, impuscă și musca”. Naș Tache era iritat de zarva din jur, voia liniste. A rupt pușca, a privit pe teavă, apoi a suflat. A pus un nou glonte. A sprînjit patul armei în umăr, a ochit îndelung — se făcu o liniște de gheată —, a tras, Mireasa n-a căzut.

Patronul își freca fericiț mîinile. „—Dom' Tache, nu mai încerci o dată?” l-a poftit el pe naș. Naș Tache a tusit cu necaz și a plătit. A lăsat apoi pușca pe poliță, l-a luat pe copil în brate și a ple-cat. „—Asta nu-i pușcă, a mai spus el, întorcîndu-se spre patron. Poti să te c... în ea”. Și către copil: „—Mă, cînd pui mina pe pușcă trebuie să vezi mai întii ce pușcă e. Cu mireasa la fel”. Apoi, una după alta, fel de fel de ziceri, dar cu fu-rie: „—Nu te lua după gura lumii: nu te-ncrede în reclamă: pină nu gusti, nu înghite; nu trage cu pușca altuia: nu băga mina-n foc pentru altul; nu încăleca pină nu stringi chinga: nu vorbești nîntrebat; nu te băga unde nu-ți fierbe oala: nu”. Pină neacă nu i-a mai tăcut gura, așa era el, la necaz.

Ajunși neacă, nasa iar i-a boscorodit. „—Unde l-ai dus? Vezi că strici băia-tul, îl înveți numai prostii”. „—Eu?” „—Dar cine?” „—Îl înveți destinul”. Dintr-o ochire, nasa a și văzut biletelul de la panglica pălăriei. „—Aha, va să zică acolo ați fost, la Theodoresca! a strigat ea. Slat să văz ce destin are băiatul!” „—Te iei după Theodoresca? ce să știe ea?” „—Da tu cum te iei după ea, afu-risitele, care-i cauți papagalul de ouă! Am să-i sucesc eu gitul papagalului ăla. Dă-neoa' biletul!” Nasa a buchisit bile-tul, pină noaptea tîrziu, cînd l-a învățat pe de rost. La culcare, l-a cetit și băia-tului, care n-a priceput mare lucru. „De-vei fi mare, nu vei fi tare, de vei fi tare, nu vei fi mare. Femeia care te va iubi, te va urma pină la moarte, dacă esti parte bărbătească și viceversa, ca parte feme-iască. Să nu crezi decit în ce vezi. Să nu crezi în ochii verzi. Vesel voi fi și te vei bucura de toate. Te vei duce te vei întor-ce nu vei muri!”

Nașul părea încîntat. „—Păi e de bine”, a spus ea. „Cum de bine, fă!” „—Păi nu vezi? Băiatul nu va muri. Iar femeia care-l va iubi îl va urma pină la moarte.” „—Aturea!” a spus Naș Tache, cătrănit. Iar băiatul a adormit sub aceeași plapumă cu nașul, pe cuptor, avîndu-l în sin pe Kiț-auriu, șoricelul dăruit de fahirul Vișnusarman.

(Fragmente din romanul Înțoarcerea mor-ților, Cartea a IX-a din ciclul Zăpezile de-acum un veac)

Ioana LIPOVANU

Fructul subversiv

O, portocală, aur torid,
Strecurat în camera mea,
Nu a știut maurul perfid
Ce toarnă în cupa cea grea:

O forță nouă, o forță rea,
Ostilă sclavelor sale,

O vrajă ce-l va insingura
În spațiul unei singure boale.

Cea care-a sorbit portocala
Pe viață stăpînă-i va deveni,
Sfidînd cu orgoliu cabalo,
Doar ea, doar ea-l va tîmădui.

O munți

O, munți, voi munți,
Cirezi de zimbrî
În calea sufletului meu!

C-o mină vă mîngii grumajii,
Pe cealaltă spre soare o-ntînd
Și suspendată în vid
Ca o cruce beteagă
Mă dăruie iezeralui
În care se scaldă
Steaua polară.

E-atîta tăcere și-atîto frig
În inima voastră,
Încît pe fiecare muche
M-aș rîstigni
Să-nghete și singele meu
În valea de jos, vineție.

E-atîta de bine cu voi,
Încît, fără nici o dorință,
Spre munții cei tulburi din lună
Să mă resfir aș putea.

Zadarnic

De mine zadarnic tot fugi,
De tine zadarnic m-ascund,
O forță-nghetată e-n fulgi,
O forță toridă în prund.

Deasupra destinul se cerne
Și sub călcîiele noastre,
Zadarnic ființa tot geme,
Otrava-i dinainte în glose.

Cit aur

O, suferință blindă,
Cit aur în tine se cerne,
Aerul se umple pesemne
De soarele nopții.

În tine se desferecă
Tăcute și zvelte iubiri,
Te biruiești și te miri
De încercările sorții.

„Iarna cînd au murit cangurii“

Năzuința spre valoare

TRECUTĂ prin filtrul timpului, orice imagine capătă nu numai patină, dar și o mai nuanțată claritate a conturilor; amănuntele se estompează, detaliile se aglutinează în jurul citorva puncte de forță și, ceea ce este cu adevărat esențial, se dezvăluie dintr-o dată. Simțeam cu atât mai mult nevoia unei atari distanțări față de o manifestare precum recenta „Săptămîna a teatrelor de păpuși“ de la Constanța, cu cit a IX-a sa ediție a fost atât de bogată în elemente contradictorii; extremele s-au întîlnit aici, nu o dată, fantezia și sensibilitatea, inventivitatea și cutezanța creatoare avînd, în replică nedorită, calofilia și suficiența, banalitatea și amatorismul pretențios. Nu e bine, desigur, cînd la o reuniune națională mai sînt, încă, instituții profesioniste de spectacol care se prezintă nemulțumitor, cu montări fără miză artistică, rațind astfel dialogul creator cu confrății, dialog ce s-ar conveni să fie implicit, cred, oricărui festival teatral. Căci, cel puțin teoretic, e de presupus că reuniunile de breaslă trebuie să pună în ecuație tot ce este mai reprezentativ în domeniul respectiv și în momentul ales, pentru a da posibilitatea configurării unor stiluri și drumuri novatoare. Or, te poți întreba pe bună dreptate, dacă spectacolele prezentate de teatrele de păpuși din Craiova (*Aventurile Alisei* în regia lui Mihai Manolescu și scenografia lui Eustațiu Gregorian), sau Galați (*Amnarul* în regia lui Dan Ganea și scenografia lui Mircea Nicolau) sînt cumva reprezentative pentru potențialul colectivelor în cauză? Și dacă nu, de ce au fost prezentate la cea mai importantă manifestare anuală de gen? Iar dacă da, cum vor fi fiind oare celelalte premiere ale stagiunii? Mai există, ce-i drept, și părerea că nereușitele sînt chiar necesare, ele reprezentînd, chipurile, exemple vii de „cum nu trebuie să se facă artă!“ Dar mai este, oare, nevoie după atîtea și atîtea ediții, după atîtea și atîtea spectacole de mare vibrație artistică, de asemenea exemple? Cum însă, din fericiție, cele mai multe dintre spectacolele ediției '86 ale „Săptămînilor...“ constănțene au avut o înfățișare onorabilă, cîteva fiind chiar remarcabil caligrafiate scenic, încerci, și retrospectiv, satisfacția întîlnirii cu profesioniști ai scenei, care caută să realizeze selecții repertoriale cit mai exigente, sincrone cu posibilitățile trupel, dorînd, totodată, să-și apropie și să cultive colaborarea cu regizori înzestrați, cu idei, dînd și un spațiu generos de afirmare măiestriei scenografilor și actorilor mînuitori.

Reușitele ediției '86 ale „Săptămînilor...“ constănțene s-au datorat tocmai împlinirii, în mare parte, a unor atari responsabilități și exigențe: *Micul prinț* (în regia și adaptarea lui Antal Pal; scenografia: Haller Josef, la Teatrul de păpuși din Tirgu Mureș), *Vrăjitoarele* (în regia și adaptarea lui Cristian Pepino; scenografia: Eugenia Tărășescu Jianu la Teatrul de păpuși din Constanța), *Drum de stele* (de Al. T. Popescu; regia: Cristian Pepino; scenografia: Irina Borovschi, la Teatrul de păpuși din Ploiești), *Făt frumos din lacrimă* (în imagini teatrale și regia Margaretei Niculescu), *Albă ca zăpada* (scenariul și regia: Ildiko Kovacs; scenografia: Febus Ștefănescu, la Teatrul de păpuși din Sibiu). Sint, cum se vede, în bună măsură, adaptări ale unor basme cunoscute, adaptări semnate de cele mai multe ori de regizori (ceea ce nu e rău atîta vreme cît regizorul are și talent literar, știînd, deci, să dea relief cuvîntului, sensibilizînd ideea și mesajul umanist al textului). Lumea basmelor a găsit însă, mai cu seamă în talentul și imaginația fertilă a scenografilor care au semnat aceste spectacole, artiști de fină sensibilitate.

Tradiționalizînd tematizarea edițiilor „Săptămînilor...“, anul acesta s-a propus spre dezbateră: „Pacea, permanent simbol al copilăriei în spectacolul pentru copii“. Un referat cu solide articulare teoretice, prezentat de esteticianul Victor Ernest Mășek a prilejuit participanților la colocviul final referiri directe la spectacolele văzute, la condiția și direcțiile teatrului nostru de păpuși. O dezbateră necesară și care, poate, ar cîștiga în acuitate dacă, efectiv, edițiile viitoare ar slui și prin spectacol temele propuse. Evident, într-un fel, ideea păcii a fost prezentată în toate montările de pe afiș, lupta dintre bine și rău, triumful adevărului, dreptății, al vieții pașnice, ca singură șansă de afirmare a umanității, traversînd ca un fir roșu basmul în genere, de la origini și pînă azi. Unde sînt însă piesele de actualitate pe această temă și de ce sînt ocolii dramaturgiei contemporani? Artă majoră, prin tot ce a dat și dă esențial, prin spectacole care să vișesc intrarea cugetului și inimii în fulgurante stări de grație, teatrul de păpuși nu se poate realiza ca atare fără împlinirea sa deplină, estetică și educativă deopotrivă, ajungînd să fie o școală a minții și sufletului spectatorului de toate vîrstele, o pledoarie pentru tot ce înseamnă mai bun și mai frumos în lumea și viața noastră.

Carmen Tudora

DUPĂ cum aflăm din programul de sală al Teatrului Giulești, Sorin Holban n-ar fi la prima sa încercare dramaturgică. După ce debutase în 1976, cu volumul de proze *Te urăse, iubita mea*, urmat în 1982 de volumul de versuri *Cu tango înainte* și apoi, în 1984, de romanul *Iarna cînd au murit cangurii*, autorul a scris — împreună cu Nicolae Holban — și o piesă de teatru, debutînd în dramaturgie: *Apă vie*, jucată la teatrele din Pitești și Bacău, de altfel fără nici un fel de ecou în viața noastră teatrală. Un motiv în plus pentru a considera că adevăratul debut scenic al lui Sorin Holban se produce în 1986, odată cu premiera giuleșteană a piesei *Iarna cînd au murit cangurii*, pe care autorul o semnează singur, dramatiszîndu-și în fapt propriul roman. Mai mult, din același caiet-program, aflăm — sub semnătura autorului — că inițiativa de a scrie această piesă a aparținut în exclusivitate Teatrului Giulești, fapt ce nu poate micșora, desigur, meritele autorului, dar îl poate absolvi, în parte, de „vină“.

Chestiunea ca atare merită puțină atenție. Căci, dacă Teatrului Giulești nu i se poate contesta un susținut efort de valorificare scenică a dramaturgiei originale, pe parcursul a peste trei decenii de activitate, efort întru totul meritoriu, nu e mai puțin adevărat că, în ultima vreme, locul dramaturgiei originale pare să fie concurat, la acest teatru, de dramatizările după diverse romane, inclusiv polițiste sau larmoaiente, dar cu fațadă angajată, asigurîndu-și succesul de public și de casă, cu salvarea tuturor aparențelor, inclusiv aceea că politica repertorială a teatrului s-ar afla în... plină actualitate! Pentru un teatru care a făcut, de-a lungul anilor, atât de mult pentru dramaturgia originală, e cazul s-o spunem că paleativul dramatizărilor de ultimă oră reprezintă cel puțin un regres. Cui ar mai fi nevoie să-i amintim că politica repertorială a unui teatru nu se poate afla în actualitate decît în măsura în care nu dramatizările, ci dramaturgia originală actuală, importantă și substanțială, se poate găsi și regăsi în repertoriul curent al teatrului?

În principiu, tentativa atragerii unui nou prozator spre dramaturgie nu poate fi decît laudabilă. În fapt, ea se produce,

cu romanul lui Sorin Holban, pe linia minimei rezistențe lacrimogene și a unor crochiuri comice revolote, fără ca autorul însăși să dramatice să dovedească — poate cu excepția replicilor copilului din piesă — o înzestrare deosebită pentru replica teatrală și pentru construcția destinată reprezentării scenice. Așa cum e, *Iarna...* lui Sorin Holban curge pîrînd că stă, sau chiar stă pîrînd că totuși curge, însă monoton și alene, previzibil și pauper ca invenție dramaturgică. E un spectacol prin care autorul piesei și realizatorii reprezentației (regia — chiar dacă este semnată de Cristian Munteanu, și scenografia de regretatul Mihai Tofan) nu se apropie, ci se îndepărtează de teatru și de esența lui; iar faptul că actorii reușesc să facă pînă și acest lucru cu o desăvîrșită bună credință mărturisim a ne fi deconcertat. Ce am putea să-i reproșăm Ilenei Cernat (Dana Rogoz) și lui Geo Costiniu (Ludvig Voicilă), cînd ei se străduiesc din răspuțeri să pară complecși în personaje exasperant de lineare, lipsite în fond de orice evoluție și orice surpriză comportamentală după consumarea pri-

melor replici, ce am putea să le reproșăm Agathe Nicolau (Bătrina doamnă) și lui Mihail Stan (Generalul). Decît că excelențele lor compoziții actoricești sînt localizabile în zona Kiritescu-Mușatescu-Mircea Ștefănescu, dar nu au, nu pot obiectiv să aibă nici o legătură cu zona de spiritualitate, atît de diferită în timp, la care a încercat să se oprească Sorin Holban? Maria Pătrașcu (mătușa Carolina), Athena Demetriad (mătușa Axinia), ca și Ana Trofin (Ioana Viziru), Nicolai Ivănescu (Xenofonte Viziru) și Sabin Făgărășanu (Dinu) sînt întru totul stimabili prin eforturile lor de a da consistență caracterologică unor contururi sumare, schematice, înviorate arar prin simțul umorului, ce nu-i lipsește în orice caz prozatorului. O mențiune specială — dacă nu de actorie, cel puțin de „popularitate“ — se cuvine adorabilului copil Valentin Ioan Stan, care, în micuțul Flavius, ne face de multe ori să uităm de neîmplinirile textului, atît de evidente sub specie dramatică.

Victor Parhon

Olelie de Fănuș Neagu, continuă să se reprezinte cu succes la Teatrul Nottara (împreună cu schița scenică *Vînătorii* de Ion Băieșu). Protagonisti: Horațiu Mălele și George Constantin

Evoluția unei biografii —
interview cu Mihai Gingulescu

— *Vă rog să punctați traiectoria începutului dumneavoastră în teatru.*

— Sînt bucureștean. Am terminat I.A.T.C. în 1962. Am avut șansa să fiu elevul maestrului Radu Beligan. Ca asistentă am avut-o pe Elena Negreanu. După absolvire am venit în Tirgu Mureș cu mai mulți colegi. Aici am înființat împreună secția română a Teatrului de Stat. Pe parcurs, unii au plecat, alții însă au rămas (Vasile Vasiliu, Valentina Iancu). Poate că din promoția mea nu s-au impus stele de primă mărime, dar, în orice caz, s-au remarcat actori buni. De altfel, cred că noțiunea de „vedetă“ nu acoperă, în privința calității, noțiunea de „actor“. În provincie sînt mulți actori de excepție, dar fără un nume foarte cunoscut. Desori, dacă nu se duc la București, nu se realizează. Dar asta nu e o regulă. Se mai întîmplă și invers. Talente reale care sînt atrase de Capitală dispar pur și simplu datorită faptului că nu sînt solicitate să joace.

— *Și totuși, fiind bucureștean, de ce nu v-ați întors acolo?*

— Nu m-am întors pentru că ani de zile m-am simțit foarte bine aici. Mi-a făcut plăcere să fiu pîrtaș la înființarea și apoi la edificarea acestui teatru. Pe parcurs m-am gîndit la plecarea, dar fără s-o iau în serios. Niciodată nu mi-a fost atît de rău aici încît să mă gîndesc să plec. Am avut mereu un rost, am jucat într-un ritm optim. N-am nutrit dorința de a ajunge vedetă în Capitală. Ceea ce a contat cel mai mult pentru mine a fost — și este — faptul că am jucat, m-am simțit util.

— *Ce roluri doriți să evocați în acest interviu?*

— Nu rolurile ci spectacolele și regizorii mă interesează. Pentru mine nu rolurile de succes sînt importante ci cele cu care m-am bătut și care au însemnat ceva în evoluția mea de actor. Sînt roluri cu care te chinui, duci adevărate bătălii ca să ți le apropie, să le îmblinzești. Uneori reușești, alteori nu. Dar nu

victoria contează ci lupta în sine. Aceste roluri nu aparțin întotdeauna spectacolelor cu succes la public. Desori ceea ce pe noi, actorii, ne bucură nu-i bucură pe spectatori. Există o diferență de receptare între public și specialiști. Plăcerea mea este să am în față o dificultate cit mai mare, să fiu pus în situația de a lupta cu un rol, cu un regizor. Am avut succes de public, dar fericit m-au făcut rolurile care m-au chinuit, m-au solicitat, pentru care am muncit din greu. Am avut astfel de întîlniri ferice...
— *De pildă?*

— În Institut am fost pus să joc roluri serioase, pozitive. În prima premieră din Tirgu Mureș cu *Dacă vei fi întrebare*, de Dorel Dorian, am jucat tot un rol pozitiv. La repetiții a ieșit un rol bun. Harag a venit și ne-a ajutat. Însă, după premieră (și maestrul Beligan a fost prezent), mi s-a spus: „A fost foarte bine, dar nu s-a auzit nimic“. A urmat *Oceanul* de A. Stein cu două distribuții: una formată în mare parte din „veterani“ și o distribuție mai tinăra (Diplan, Arșinel, Mihai Dobre). Țin minte că puncam în jocul nostru atîta patimă încît era să ne sfîșiem pe scenă. Aveam impresia că noi jucăm mai adevărat. Dar, am observat cu uimire că publicul a fost mai impresionat de jocul „veteranilor“. Ne întrebam: de ce? Sinceritatea și adevărul erau, pentru noi, condiții sine-qua-non ale jocului actoricesc. Mai tirziu, am constatat o diferență — aproape imperceptibilă dar persistentă — între adevărul scenic și adevărul pur, gol-goluț. Nu întotdeauna adevărul meu ca om este identic cu adevărul scenic al personajului. Ne-am dat, treptat, seama că doar teoretic teatrul jucat este echivalent cu teatrul adevărat. Să ne înțelegem: actul artistic cere credință și adevăr. Dar există o graniță invizibilă între adevărul bunului simț comun și adevărul scenic.

— *Ce importanță au avut regizorii pentru dumneavoastră, cum ați lucrat cu ei?*

— Am întîlnit regizori buni în spectacole la care s-a muncit serios. Harag, Dan Micu, Dan Alecsandrescu, Kincses Elemér, tinărul Ioan Cristian sînt regizori cu care am avut sentimentul muncii. Dar întîlnirea cea mai importantă a fost cu Gheorghe Harag. Există și spectacole care mi-au jalonat calea. *Vedere de pe pod*, pus în scenă de Harag, m-a marcat profund. Nu pot uita apoi *Prințesa Turandot*, cu Dan Micu, *Moartea lui Tarel-*

kin, în regia lui Harag, *Florile unui geambaș*, lucrat cu Dan Alecsandrescu. Comedia a fost o școală foarte bună pentru mine. Mă gîndesc la *O scrisoare pierdută* regizată de N. Scarlat, ca și la recentul *D-ale carnavalului*, montat de Mircea Cornișteanu. Dan Micu în *Piticul din grădina de vară* mi-a oferit un rol de compoziție propice. Dorințele, aspirațiile de autodepășire sînt legate de roluri dificile.

— *Revin la rolul regizorului, la raporturile lui cu actorul în realizarea unui spectacol.*

— În teatrul secolului nostru nu se poate nega rolul esențial al regizorului. Deși am orgoliul actorului, accept primatul regizorului. Dar nu cred că o armonie perfectă între actor și regizor sau supunerea totală a actorului față de regizor pot da rezultate deosebite. Trebuie să existe o continuă confruntare de argumente, păreri, viziuni. Nu cred în regizorul de tip feudal care anihilează capacitatea creatoare a actorului. Datoria regizorului este să aducă argumente care să convingă actorul, dar să fie destul de elastic pentru a-și modifica unele opinii pe parcursul repetițiilor. În acest sens, un eveniment a fost munca noastră cu Harag la *Livada cu vișini*. A fost o personalitate deosebită, un om rar.

— *Care sînt șansele de afirmare ale unui teatru din afara Capitalei?*

— Au fost și vor mai fi ani în care teatrele din țară devin nucleu semnificative, cu unele spectacole mai bune decît cele din București. Mă gîndesc la teatrul din Piatra Neamț și la teatrul din Tirgu Mureș. Mișcarea teatrală dintr-o țară nu se poate impune printr-un singur centru. Și în alte țări din Europa, chiar și din S.U.A., nu capitalele reprezintă totul în teatru. Dimpotrivă. Mi se pare nefiresc ca teatrul să se concentreze pe ideea de Capitală. Apoi, cum bine se știe, un teatru trăiește nu numai prin spectacole ci și prin ceea ce se investește în el, prin ceea ce se face ca să devină cunoscut, nu numai în orașul în care funcționează. În teatrul din Tirgu Mureș, ani în șir am avut o fluctuație optimă de forțe tinere care imprimă un ritm vieții teatrale. Îmi păstrez convingerea că și pe scenele din țară se poate face teatru la nivel național și internațional, convingere întărită și de spectacolul *Livada cu vișini*.

Interviul realizat de

Maria Mailat

Viziuni scenografice

Cinema

Flash-back

Filmul și sportul

● FILMUL cu subiect sportiv este un hibrid între transmisiunea directă, intrată ca o a doua natură în habitudinile omului modern, și viața din spatele competiției, cu aspectele ei necunoscute, nebănuibile și, ca tot ce se petrece în culise, pline de mister. Un ciclu al Cinemateciei, „Virtuțile sportive în film“, ne-a îngăduit o privire liberă asupra acestor incringături, care (pe nedrept?) ni se părea dintru început minoră. De unde această impresie? Pe ce teme prejudecata că stadionul e mai puțin stimulator pentru artă decît o sală de concert sau chiar decît arena unui circ?

Au fost trecute în revistă toate (sau aproape toate) ramurile sportive, de pre-dilectie boxul și baschetul (în filmele asiatiche, luptele, judo, jiu-jitsu), dar și inotul, patinajul, călăria, tenisul, fotbalul, hocheiul, automobilismul. În majoritate, filme didactice, despre formarea caracterului, despre reabilitarea conștiinței, despre discrepanța între scurta strălucire a concursului și lunga monotonie a antrenamentului. Titluri elocvente ca **Alergătorul**, **Luptătoarea**, **Campionul**, **Campioana mea**, **Invingătorul**, **Vis de glorie**, **Castele pe gheață**. Povești uneori direct biografice, altele schematice, fantaziste. Pretexte epice pentru încorporarea în subiect a unei echipe celebre sau a unui as faimos. Memoriile cutărei celebrități împinse spre autodistrugere de forța banului sau a ambiției. Tema spiritului sportiv ducind prin sacrificiu la eșecuri nobile și înălțătoare. Sportul, văzut ca armă pedepsitoare a răului, la limita aventurii. Momentul despărțirii de carieră, prin vîrstă sau uzură. Lupta între sport și boală (dăimotiv în câteva filme). În sfîrșit, comedia sportivului îndrăgostit, a echipei ghinioniste sau a medicului de pomină.

Fără îndoială, filme oneste, convingătoare, adesea distractive, dar cu un gust dinainte stîlut, și consumindu-se, ca și competițiile în cauză, a doua zi după reprezentare. Mi-e greu să spun de ce. Poate pentru că nu reuseser să treacă pragul evanescent dintre aparență și esență? Poate pentru că s-au condamnat singure la o rezervație departamentală, neglijind relația cu socialul, cu existențialul? Poate pentru că sportivul era văzut mai mult ca sportiv decît ca om? Mai mult ca o excepție decît ca un element comun?

Mi-ar fi plăcut să pot revedea acum **Viața sportivă** de Anderson sau **Singurătatea alergătorului de cursă lungă** de Richardson, pentru a verifica dacă se poate și sport și artă... Dar acelea, deși „cu subiect sportiv“, erau filme neeticeabile și n-au fost, deci, incluse în selecție...

Romulus Rusan

În nr. trecut: „Ning la cinematografe grave drame sociale“...

Cadre din filmele Ediție specială de Mircea Daneliuc (la care colaborează scenograful Filip Dumitriu) și Rideți ca-n viață de Andrei Blaier (decoruri: Mihai Ionescu)

ÎN PRIMĂVARA lui 1965, ecranizarea **Pădurea spinzuraților** se impunea ca un moment de excepție al cinematografului nostru și, imediat, dobîndea recunoașterea internațională. Premiul de regie, de la Cannes, era acordat lui Liviu Ciulei, creatorul „total“, actor (încă din 1951 — **În sat la noi**), scenograf (prima colaborare la filmul **Mitrea Cocor** — 1952) și realizator (cu remarcabil gust pentru filmul de actualitate, **Erupția** — 1958, și pentru cel de evocare a istoriei trăite, **Valurile Dunării** — 1959); era însă, implicit, și o distincție pentru cei șaiseci de membri ai echipei, formați ori consacrați ca profesioniști ai ecranului în epoca socialistă. Dintre ei, în special, operatorul Ovidiu Gologan și scenograful Giulio Tincu au avut misiuni deosebite în modelarea universului din opera lui Liviu Rebreanu, regîndu-l în formă „laconică și strictă“ de scenaristul Titus Popovici. În savantul și, de atunci, mereu clasicul echilibru al geografiei filmice se integrează volumele arhitecturale preexistente (castelul Bonțida, cu amestecul său de renaștere, baroc și gotic), cele special concepute și plen-air-urile (colina din zona Brașovului ori cîmpul de bătălie reimaginat între Pitești și Rimnicu Vilcea). Spațiul **Pădurii spinzuraților** cristălează stările de neliniște, indicînd în egală măsură și condiția morală, și pe cea socială a personajelor strivite de mecanismul necrutător al primei conflagrații mondiale. Notățiile de atmosferă, contururile obiectelor, tușele de lumină și umbră prevestec „îndoiala lui Klapka, umanitatea lui Cervenco sau scepticismul doctorului, aristocrația rece, militaristă a lui Karg, pe țaran (ordonanța Petre) sau pe antimilitaristul Johann Maria Muller“ — după cum mărturisea însuși Liviu Ciulei. Peisajele innegurate, magazia de bocanci cazoni, zidurile coșcovite ale comandamentului austro-ungar, caleașca vieneză, ogoarele din vecinătatea frontului rimează între ele, prin intima lor magie plastică și ideatică. Și, poate, nu-i o simplă coincidență că tot din reluarea peregrinărilor, în egală măsură inițiatice și realiste, peste țăminturile Europei brăzdate de aceleași tragice și absurde elanuri belice se iese un alt film românesc de referință, **Prin cenușa Imperiului** (1976, incitantă lectură a lui Andrei Blaier din cartea **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu fiind inspirat concretizat și prin decorurile lui Nicolae Edulescu); sau că, în această stagiune, metaforele existențiale, decupate tot din iniția conflagrație mondială, ordonează ecranizarea **Intunecare** (romanul lui Cezar Petrescu, restructurat de scenaristul Petre Sălcudeanu și de regizorul Alexandru Tatos), prilejuind și performanțele scenografice semnate de Dragoș Georgescu.

ÎN arcul de timp, simbolic delimitat astfel și de reușitele cinematografice, printre creatorii, care contribuie decisiv la evoluția școlii naționale, alături de importanții regi-zori, operatori sau actori, se impun continuu generații și generații de scenografi. Armoniosul proces de diversificată maturizare a celor experimentați se derulează în paralel cu infuzia de tinere talente. Linile de forță ale carierei lui Marcel Bogos (n. 1926), de pildă, pornesc din anii '60, cînd alcătuiește decorurile pentru fantezia „cosmică“ **Pași spre lună** de Ion Popescu Gopo, cînd „pictează“ caricaturale ambiante pentru transpunerea caragialiană **Politică și... delicatețe** (regia: Haralambie Boros), dar și recompose solid mediile pentru **Rășcoala ori Baltagul** (regizate de Mircea Mureșan). Activitatea sa rămîne bogată în deceniul următor (cu realizări, precum **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte**, în regia lui Sergiu Nicolaescu, ori **Întoarcerea lui Magellan**, filmul de debut al Cristiane Nicolae), se deschide în anii '80 către modernitate prin **Mircea din tren** (regia: Lucian Bratu), își consolidează vocația de „restaurator“ al trecutului prin **Pe malul stîng al Dunării albastre** (colaborînd cu Malvina Urșianu) și prin **Horea** (din nou, împreună cu Mircea Mureșan). La fel de importante pentru devenirea celei de a șaptea arte românești sînt operele prematur dispărutului Liviu Popa (1921—1977) pentru **Ciulinii Bărăganului** (1957), pentru **Setea** (1961) și **Procesul alb** (1966), pentru **Dacii** (1967) ori **Felix și Otilia** (sompțuoasa ecran-

nizare călinesciană, din 1972, putînd fi considerată, dincolo de celelalte calități, chiar un film de scenografie); precum și cele ale lui Giulio Tincu (1923—1978), „coautor“ al expresivității austeră din **Valurile Dunării** (1959), **Porto-Franco** (1961), **La patru pași de infinit** (1964), **Împuscături sub clar de lună** (1978) și, evident, din capodopera **Pădurea spinzuraților**. După cum, un alt maestru al scenografiei, Filip Dumitriu, participă la structurarea unor filme de anvergură (ca **Desfășurarea**, **Moara cu noroc**, **Viața nu lărtă**, **Tudor**), stabilește puntea de continuitate cu „tinerii“ cinești (cu toate că Premiul A.C.I.N. pe 1978, pentru **Ediție specială** de Mircea Daneliuc i se acordă post-mortem).

Creatorii de decoruri se formează direct în producția de filme; arhitecta Adriana Păun (n. 1940), de exemplu, reușește să se impună prin filmele **Malvinei Urșianu** (**Trecătoarele iubiri** — 1973 și, mai ales, prin **Întoarcerea lui Vodă Lăpuscanu** — 1980), prin ecranizările lui Adrian Petringenu (cu **Rug și flacără** — 1978) ori Constantin Vaeni (**Vacanță tragică** — 1978). Ei oferă peliculei reflexele volumelor reale, după o mai scurtă sau mai îndelungată activitate la televiziune — Vasile Rotaru (de la **Ilustrate cu flori de cîmp** — 1975 la **Secretul lui Bachus** — 1984) sau Dumitru Georgescu (de la **Cursa** — 1975 la **Promisiuni** — 1985). Ele își alternează proiectele între luminile rampei și cele ale marelui ecran, precum Dragoș Georgescu (în filmele **Fruete de pădure** — 1983 și **Intunecare** — 1986, dar și în montările teatrale **Karamazovii** ori **Cum vă place**).

Există asemănări între peliculele pe genericul cărora se află un alt reprezentant din eșalonul de mijloc, Virgil Moise („descoperit“ la cele dintîi comedii ale lui Geo Saizescu, consacrat prin filmele lui Manole Marcus, **Canarul și Viscolul** — 1970, **Actorul și sălbătici** — 1974, ori ale lui Dan Pița, **Filip cel bun** — 1975 și **Bietul Ioanide** — 1980). Iar destinele artistice ale tinerilor, foarte activilor, mobililor Magdalena Mărășescu (n. 1948) sau Călin Papură (n. 1950) își dezvăluie corespondențele interioare. Astfel, în anii '80, Magdalena Mărășescu transfigurează ritmurile frămîntate ale cotidianului (de la debutul său în **Vînătoarea de vulpi**, la **Croaziera**), apoi găsește acute cristalizări pentru **Glissando** (1984); ea amplasează adecvat în plen-air eroica întimplare autentică din timpul celui de al doilea război (în **Emisia continuă** — 1984) și, de asemenea, intră în atmosfera primei conflagrații (căci se află și pe așfulu peliculei **Bătălia din umbră**, ce va fi, în curînd, prezentată în premieră). Aceeași disponibilitate de a capta cu siguranță cele mai variate subiecte, de se adapta stilurilor regizorale și fiecărui gen de naratiune demonstrează și Călin Papură; el trăiește discret parabolele, intuite de Dan Pița și suprapuse peste diverse fapte contemporane (precum în **Concurs** — 1982) ori restituie „spectaculos“ miresmele tari de la începutul secolului nostru (în **Dreptate în lanțuri** — 1984). Își esențializează propriul ceremonial, în consonanță cu dinamica rafinată din meditațiile lui Mircea Verouiu, instaurată și de recitarea în 1984, a romanului **Adela** de G. Ibrăileanu.

ENUMERAREA valoroșilor autori de decoruri e departe de a fi completă, nu numai pentru că realizările mai vechi și mai recente sînt multe, ci și pentru că se anunță neîncetat alte adevărate evenimente, cel puțin pentru domeniul respectiv; se vorbește, de exemplu, despre „construcțiile“ ample, interbelic cartier Grivița, renăscînd pe platouri, pentru ecranizarea nulei lui Eugen Barbu, **Domnișoara Aurica**, ori despre descifrarea cadențelor spațiale necesare pentru lectura filmică a **Moromeților** de Marin Preda (ambele pelicule, în curs de finalizare, avînd scenografi cvasi-debutanți). Totuși, dincolo de personalitățile — de toate vîrstele —, reconfirmate, afirmate sau lansate de cinematografia noastră, se cuvine a fi remarcat nivelul de profesionalitate atins tocmai în ultimele decenii, o măiestrie care o egalează pe aceea din studiourile de prestigiu ale lumii. Căci, dacă, în 1966, scenograful nostru și colaboratorii lor învățau încă, împreună cu

Georges Wakhevitch, venit să ridice pe malurile lacului Buftea castelul celor din urmă **Serbări galante**, imaginate și turnate de René Clair (o destul de lungă perioadă, impunătoare și multifuncțională „plantație“ fiind transformată, completată și ornamentată după necesitățile producției autohtone), astăzi televiziunea franceză încredințează unor creatori români realizarea unui serial consacrat lui François Villon (producător și regizor — Sergiu Nicolaescu, decoruri — Adriana Păun).

Mai impresionante, însă, decît virtuozitățile în sine, devin implicările tandre, cu verosimilitate lesne controlabilă de publicul nostru, în mediile cunoscute. Scenograful prezentului izbutesc să confere orașelor, uzinelor, instituțiilor, noii geografii a țării, aură inedită, dar potrivită rostirii convingătoare de mărturisiri — **E atît de aproape** fericirea se întitulează chiar filmul din 1978 al regizorului Andrei Cătălin Băleanu și al scenografului Nicolae Edulescu — și de directe îndemnuri către contemporani (**Rideți ca-n viață** — 1985, de Andrei Blaier și de scenograful Mihai Ionescu, același care debuta strălucit, mergînd împreună cu regizorul Dinu Tănase pînă la **capătul liniei** — 1983). Iar după parțiala deschidere a poliierului **Viraj periculos** (1983) către Canalul Dunăre-Marea Neagră, urmează firesc **Salutări de la Agigea** (1984, regia: Cornel Diaconu), special compuse spre a aduce în prim-plan „documentele“ muncii și pe oamenii Magistralei albastre. Ori, dacă în 1984, într-o scurtă sevență din **Buletin de București** (regia: Virgil Calotescu), pentru iniția oară camera de luat vederi pătrunde în elegantele subterane ale metroului, acum se turnează — în regia lui Nicu Stan — lung-metrajul cu acțiunea în întregime desfășurată pe șantierul modernelor artere de comunicație citadină (și, probabil, nu întîmplător Cristian Niculescu, tînărul scenograf al **Salutărilor de la Agigea**, lucrează și la **Vlitoarea Cale liberă**).

Ioana Creangă

Radio-T.V.

● Citim vechi sau recente reviste literare și dacă număr de număr freamătul ardent al noutății imediate irumpe dincolo de rubrici și coloane, colecția unui an sau a unui deceniu impune destul de limpede o perspectivă integratoare, trainică și cu putere de sinteză asupra direcțiilor de evoluție ale domeniului investigat. Tot astfel, varietatea imbucrătoare a radioemisiunilor transmise de cîteva ori pe săptămînă se sprijină pe o concepție coerentă și de mare stabilitate ce-i dezvăluie tocmai prin varietate unitatea sa structurală. Să ne gîndim în acest sens la faptul că rubricile de istorie și critică literară sînt mereu alternate cu cele ce difuzează literatura națională prin lecturi din marile cărți de poezie, teatru, eseu și proză. Eficiența acestor complementare inițiative, neabătut călăuzite de respectul valorilor autentice și al calității actului cultural, este indiscutabilă, ea aflîndu-se în linia de prim plan a redacțiilor încă de la înfiin-

Literare

țarea Institutiei și contribuind, în consecință, la formarea și informarea cititorilor generații. Ascultam duminică dimineața, în emisiunea realizată la cererea ascultătorilor, grupajul de poezie patriotică în lectura autorilor (Zaharia Stancu, Emil Botta, Nichita Stănescu), urmat de edificatoarea selecție din opera lui Vasile Alecsandri, operă indestructibil legată de aspirațiile revoluționare și democratice ale timpului său, după cum, în acest context, cu un plus de semnificație ne-a apărut momentul Labiș ce a adus mărturia unei conștiințe artistice și cetățenești definitive pentru întreaga noastră poezie actuală.

● La Revista literară radio, Mihai Beniuc, Ion Dodu Bălan, Virgil Teodorescu, Ion Brad, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Frunteletă, A.I. Zăinescu, Bokor Katalin, Teofil Bălaj, Maria Pongratz, Ion Hobana, Anghel Dumbrăveanu au trasat un tablou al actualității literare. Tradi-

ția poeziei noastre preocupă alte transmisiuni ale săptămînii, precum **Carte frumoasă**, **cinstei cui te-a scris** și **Fonoteca de aur**, dedicate lui Ion Barbu și Al. Philippide.

● O veche sugestie, în a cărei valabilitate credem în continuare, pare a deveni realitate sau cel puțin așa ne îndeamnă să credem ediția de azi după-amiază a ciclului școlar **Sint suflet în sufletul neamului meu**. Este vorba de un mult dorit de tineri, dar nu numai de ei, radio-dicționar de personaje pe fila de început a cărui citim numele Vitoriei Lipan. Față de încercările similare ale diferitelor edituri, radioul beneficiază de zestrea unor importante înregistrări care, adecvat folosite, pot da culoare și pregnantă comentariului propriu-zis, contribuind, cu atît mai mult, la concentrarea interesului general în jurul unui aspect deloc neglijabil al literaturii române.

Ioana Mălin

Valoare și diversitate

CORNELIU BABA : Muncitor

INCERCIND o retrospectivă cuprinzătoare în spațiul atât de complex al artelor plastice românești din perioada postbelică, interval suficient de semnificativ pentru a acoperi mai mult de patru decenii, vom avea revelația unui prag clar și distinct sub raportul condiției de a fi a domeniului, un punct care ne permite să vorbim despre și să analizăm două etape evidente diferite. Și nu este vorba despre nuanțe sau subtilități greu descifrabile pentru marele public, ci despre o evidență, cu atât mai pregnantă în momentul în care punem în paralel cele două etape, utilizând singurul argument valabil și semnificativ pentru judecata timpului: lucrările realizate, cu întregul teritoriu al motivațiilor ideatice și de limbaj. Imaginea unei mutații devine limpede și ea conține, lucru esențial pentru orice proces socio-cultural, elementele unei metamorfoze operate la nivelul conștiinței artistului și a spectatorului, a celui ce reformulează, îmbogățind, și a celui care, avid de cunoaștere complexă și nealterată, receptivă. Procesul se dovedește legic și irepresibil din unghiul dialecticii devenirii, efectele sale sînt astăzi certitudinile care conțin și obligația perspectivei, iar punctul resurrecției are un nume: **Congresul al IX-lea al partidului.**

Mai mult decât un prag simbolic, acest moment marchează concretizări ulterioare, dezvoltări și fructificări pe care, cei ce au creat în prima parte a intervalului postbelic, le consideră drept un reviriment fundamental, un eveniment determinant și eliberator de energii, latențe expresive și diversificări problematice, în timp ce pentru generațiile tinere ele par un dat firesc, asemeni tuturor realităților din spațiul civilizației materiale și spirituale. Dar nu această diferență de perspectivă, explicabilă și firească formează suportul disocierilor pe care le operăm atunci cînd discutăm despre noile orizonturi deschise creației în urmă cu 21 de ani, ci faptul că repunerea în drepturi a diversității de atitudini, perspective și formule expresive a marcat un nou timp în destinul artei în sine, în cel al culturii pe ansamblu. Probabil că fenomenul cel mai spectaculos și mai accesibil prin contact cu ansamblul creației se dovedește cel al invitațiilor de a dialoga cu noi situații plastice, cu noi propuneri conceptuale și stilistice. Dar esența mișcării ideilor, perspectivei și concepțiilor care au eliberat partea vizibilă a demersului artistic, asumarea unei noi responsabilități în raport cu timpul nostru și cu solicitările societății, reprezintă de fapt realitatea ce se cere înregistrată, analizată și amplificată ca un factor de istorie și nu doar de conjunctură sau aparență. Este, fără îndoială, cîștigul cel mai important și semnificativ, deplasînd implacabil sensul și destinul artei românești contemporane către un nou orizont, practic nelimitat sub raportul deschiderilor către cîmpuri operaționale nuanțate. Este, firește, rezultatul modului în care atunci, la Congresul al IX-lea, au fost formulate orientările ideologice, culturale, activității creatoare, din perspectiva punerii în valoare a tuturor forțelor existente în toate domeniile, de relansare a fertilelor resurse menținute pînă atunci într-o monocordă stare de latență.

ASIST și particip adeseori la discuții în jurul fenomenului acesta, mulți interlocutori referindu-se, în absența experienței proprii, la argumentul muzeului. Firește, acolo sînt expuse opere care, în afara criteriului cronologic, de ilustrare a unui anumit interval, răspund imperativului valorii artistice în ansamblu, ceea ce

presupune și mesaj, și implicare în existență, și raportare la timpul trăit dar, nu în ultimul rînd, racordarea la calitățile estetice ineluctabile. Vom descoperi lucrări de reală și constantă tinută artistică, nume de referință pentru orice perspectivă am aplica, și nici nu se poate altfel cînd artiștii se numeau Pallady, Rossu, Anghel, Catargi, Steriadi, Dărăscu, Ghiață, Ciucurencu. Dar ei formează nucleul unui detașament mai larg, cuprinzînd generații diferite și, fără îndoială, personalități și viziuni diferite. Însă valoarea unor opere ca acestea constituia un argument împotriva alinierii monocorde și sufocante la o singură metodă de creație, la o singură concepție despre modalitatea de existență și acțiune a imaginii. Căci realismul în sine se face vinovat de sterilitatea și ineficiența procedurilor intrucit realismul nu se rezumă la o dogmă sau rețetă univocă, el însemnă în primul rînd o anumită calitate a mesajului și nu doar a formei comunicative, capabilă de infinite ipostaze expresive. Și nici dorința de a transcrie și impune noi realități, noi adevăruri filosofice, ideologice, umane, ci intenția de a omogeniza artificial ceea ce, prin chiar condiția creației, trebuia să fie divers, viu, în mișcare și polemic. Procesul creației în sine nu poate fi rupt, apoi transplantat „in vitro”, de întregul existenței sociale, de evoluția civilizației socialiste în toate domeniile, căci dialectica fenomenelor în devenire impune sincronizarea tuturor mișcărilor care compun complexul dezvoltării unei structuri.

Această realitate obiectivă a constituit, de fapt, esența programului elaborat de Congresul al IX-lea în domeniul culturii, dar și în cel al acțiunii pe orizontala sistemului nostru în toată complexitatea sa, din această condiționare obiectivă s-a născut diversitatea și valoarea artei românești contemporane.

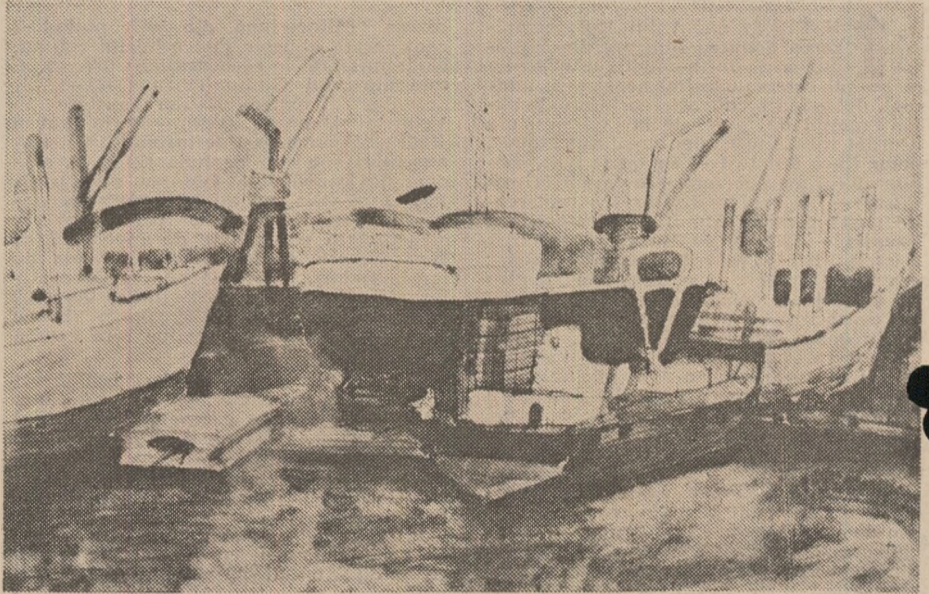
APELÎND iarăși la concretul faptului artistic vom constata că, valorificînd tradiția și reconsiderînd ansamblul solicitărilor pe care o nouă etapă le formula cu claritate și pregnanță programelor de perspectivă largă, arta noastră contemporană și-a propus, în consens cu obiectivitatea legică evoluției societății, o largire a sferei de mijloace utilizate, în ra-

port cu multitudinea de funcții care îi revin și cu diversitatea nuanțată a temelor oferite de noua existență. Este lucrul despre care ne conving toate expozițiile colective sau personale, realitatea atelierelor ca reflex al unei conștiințe a locului și rolului artei în contextul civilizației românești de astăzi. Și tocmai din această confruntare fertilă prin diversitate, centripetată în planul superior al ideilor în jurul principiilor fundamentale promovate de societate în ansamblu, de politica partidului și a statului, se naște și valoarea, criteriul eficienței și viabilității oricărei creații umane. Ceea ce, de fapt, reprezintă fondul problemei acordate acum și aici, esența și motivația mutației petrecute în urmă cu 21 de ani.

De aceea va fi totdeauna necesar să ne raportăm la evenimentul reprezentat de

Congresul al IX-lea ca la un prag semnificativ și determinant în devenirea artei noastre moderne, ca la momentul unui program de acțiune ideologică și cu efecte în planul expresivității propriu-zise, al viitorului culturii ca parte componentă a întregului societății noastre socialiste. Iar argumentul faptului concret de artă reprezintă, din această perspectivă, nu numai explicația ecloziunii provocate la toate nivelele și pentru toate generațiile care se dezvoltă în climatul instaurat acum două decenii, ci și imaginea simbolică a sensului profund, istoric, pe care îl are și astăzi Congresul al IX-lea, amplificată prin fiecare împlinire la care participă țara întreagă, într-un revoluționar consens.

Virgil Mocanu

ION SALIȘTEANU Vapoare

MUZICĂ

Două decenii de creație și interpretare corală

ÎN CÎTEVA RÎNDURI, pe parcursul ultimilor ani, am avut bucuria să constat, în discuțiile pe care le-am realizat cu Dumitru D. Botez, decanul artei corale contemporane, că evenimentele petrecute sub egida Festivalului național „Cîntarea României” demonstrează marea putere emoțională și educativă a muzicii de acest gen. Înaintașii n-au încetat să lupte pentru impunerea valorilor, clasicii, la rîndul lor, și-au adus contribuțiile pline de rezonanță pînă în zilele noastre, în timp ce astăzi putem aprecia că nivelul atins, în creație și interpretare, este de excepție, privind, desigur, toate sectoarele. Aproape că nu există manifestare artistică de anvergură în care corurile, ansamblurile vocale de cîntăreți amatori și profesioniști, uneori îndolăți, să nu participe cu lucrări reprezentative, reflectînd gîndirea și preocupările noastre cele mai recente. Este vorba, cu alte cuvinte, de emanciparea acestui mod de comunicare, alături de limbajul vorbit, de poezie, ca un important mijloc de intruchipare artistică a realității.

Pătrunzînd în intimitatea creației corale recente, vom întîlni, mai întîi, imnuri, care au fost scrise cu gîndul de a glorifica mărețele noastre sărbători naționale, pe de o parte, precum și exemplarele fapte din lupta pentru eliberare națională și socială, sau pentru întregire, din trecut. Compozitorii noștri, la fel cu ceilalți oameni de artă, se poate observa că participă cu exemplară ritmicitate la zugrăvirea, cu mijloace specifice, a tuturor evenimentelor de azi și de ieri, de cele mai multe ori strădania lor devenind operă de valoare. **Măreața zi de august**, de Liviu Ionescu, **Omagiu lui Burebista** de Doru Popovici (Dan Mutașcu), **Imn soarelui** de Remus Georgescu (Nina Cassian), **Plai străluminat** de Dumitru D. Botez, **Imn neatinării** de Alex. Pașcanu (Mircea Radina), **Slăviți măreața zi** de Radu Paladi (Eugen Frunză), **Noi construim România de miine** de Aurel Giroveanu și **Tineret, hai pe șantiere** de Gheorghe Bazavan sînt lucrări scrise cu acest scop. Au intrat în repertoriul permanent al majorității formațiilor noastre corale, devenind cîntece patriotice, adevărate cîntece sociale, oglinzi ale transformărilor și aspirațiilor pe care le trăim.

Patria și partidul nostru sînt devenite sfere tematice, în ultimii ani, interferate. Creația cu acest conținut, avînd forma miniaturii sau a poemului de largă respirație, reflectă puternicele sentimente patriotice și partinice, de angajare cu trup și suflet pe drumul luptei pentru mai bine, ce ne caracterizează. **Pămîntul de dor, România** de Radu Paladi (Corneliu Șerban), **Dulce Românie** de Laurențiu Profeta, **Imn țării mele** de Irina Odăgescu-Tuțuianu (Mihai Negulescu), **Cîntă-n inimi România** de Constantin Romașcanu (Eugen Frunză), **Trăiască România și toți ai țării** de George Grigoriu (Mihai Negulescu), **Partidul marii biruințe** de Mircea Neagu (Ion Mețoiu), **Cînd spun partid** de Adrian Pop (Eugen Frunză), **Odă conducătorului iubit** de Vasile V. Vasilache (Eugen Rotaru), **La mulți ani, partid al României** de Const. Arvințe (Angel Cârstea) sînt doar cîteva din seria foarte bogată de lucrări, cu acest conținut, scrise în ultimele două decenii, de cele mai multe ori ele fiind realizate cu intenția de a sărbători noile trepte de dezvoltare pe care le-am urcat și le urcăm, sub conducerea partidului.

Semne ale unui ridicat nivel profesional, privind mijloacele, pot fi considerate, pe de altă parte, trofeele cucerite de către compozitorii noștri, de diferite vîrste, la întîlnirile internaționale de profil și, pe de altă parte, lucrările ample, cu conținut concertistic, date la iveală, la fel, de tineri sau maturi compozitori coraliști. **Sorcova** lui Șerban Nichifor, **Cocorii** de Vinicius Grefiens și alte partituri de Iovan Miclea, Sorin Vulcu, Adrian Pop, George Balint, Irina Odăgescu-Tuțuianu, Constantin Romașcanu, Ana Maria Avram, Doina Marian au fost încununate cu premii internaționale, iar **Miorița** de Mircea Neagu, **Balada Mesterului Manole** de V. Grefiens, **Cetatea înaltă** de Liviu Comes (Ion Răhoaveanu), **Trei madrigale** de Sigismund Toduță (Lucian Blaga), **Festum hibernum** de Alexandru Pașcanu, **Remember Hiroshima** de Dan Buciu (Eugen Jebeleanu) și **Rugul pînii** de Irina Odăgescu-Tuțuianu (Ion Crînguleanu) s-au constituit în adevărate pietre de încercare, pentru interpreți, ale virtuozității autentice. Din ce în ce mai mult, scena Festivalului național „Cîntarea României” a devenit, din acest punct de vedere, așa cum s-a putut constata și la ediția a cincea, de anul trecut,

locul ideal pentru etalarea adevăratelor recorduri atinse, de formațiile de amatori și de cele profesionale, cu acest gen de repertoriu, dificil, de anvergură, solicitînd complex dirijorii și interpreții. **Lucrările Galaxia memoriei** de Doru Popovici, aflată în repertoriul Corului Radio-televiziunii, dirijat de Aurel Grigoriu, **Arhaisme** de Sigismund Toduță, din repertoriul Corului Filarmonic din Cluj-Napoca, condus de Florentin Mihăescu, **Oglindire** de Irina Odăgescu-Tuțuianu, în interpretarea Corului „Madrigal”, condus de Marin Constantin sînt astfel de piscuri.

ÎN SFÎRȘIT observăm că s-a născut și un gen de muzică corală asimilînd caracteristicile muzicii ușoare. Este domeniul în care ultimii ani au marcat realizări însemnate, din partea compozitorilor George Grigoriu, Adalbert Winkler, Laurențiu Profeta, Vasile V. Vasilache, Marius Teicu. Popularitatea de care se bucură acest gen de lucrări ne face să urmărim cu atenție, aici, conturarea unei direcții de soluții originale, interesante și în același timp plăcute, propuneri de creație așteptate, în special, din partea celor mai tineri autori: Doina Rotaru Nemțeanu, Valentin Petculescu, Dan Bălan, Valentin Gruescu, Lucian Vlădușcu, Gheorghe Costin, Maia Ciobanu, Cristian Alex. Petrescu, Daniela Mitu, Gabriela Sauciu.

Arătăm, la început, că limbajul coral a devenit un mijloc curent de exprimare, fiind prezent, alături de cuvînt și poezie, în toate marile noastre sărbători artistice de astăzi. Continuînd tradiția, cu adevărat bogată, coralele și grupurile corale, răspîndite în toată țara, activează cu pasiune, dăruirea lor fiind încă un semn că autorii trebuie să facă totul pentru a le asigura propășirea. Mă gîndesc că, sumar privind situația actuală, cele cîteva zeci de coruri de cameră de excepție pe care le avem, apoi reputele corale mixte de amatori, ce activează la Timișoara, Iași, Ploiești, Arad, Pitești, Baia Mare, coralele țărănești din Ardușat (Maramureș), de la Putna, din Marga (Caraș-Severin) și Lugoj, corurile militare din București și Constanța, corurile de copii, toate aceste puternice forțe interpretative de amatori, pe lângă cele profesionale, merită să mobilizeze compozitorii pe linia celor mai reprezentative realizări, în pas cu viața.

Anton Dogaru

O lume de valori autonome

CINE vorbește despre Unu ca putând fi în același timp multiplu, ba chiar despre unități multiple în diverse sfere de realitate, nu poate întârzi să-și amintească de vorba enigmatică a lui Heraclit, anticul: „Unu diferind întru sine...“.

Să fie vorba aceasta o anticipație a ceea ce în cultura europeană avea să se numească unitate sintetică? S-ar putea atunci alătura vorbeii lui Heraclit, tot ca o anticipație, Ideea platoniciană (mai puțin superficial înțelesă), de vreme ce realitățile nu se prind în ea ca printr-o sinteză, ci se desprind ca dintr-o unitate sintetică, așa cum în „Hippias maior“ se desprind exemplarele sau situațiile frumoase din Ideea de frumos și cum se desprind în „Lysis“ atracțiile și prietenii reale din Ideea de prieten. — Numai că, în afara lui Platon astfel înțeleși (și poate de aceea el este atât de apropiat culturii europene), restul lumii grecești a fost mai degrabă însetat de unități care să „armonizeze“ diversul și multiplicitatea, decât să le sporească pe acestea prin desfășurarea în jerbă a unor unități originare. Când presocraticii au redus realul la unități originare, el le-au conceput pe acestea ca „elemente“ nediferențiate, spre deosebire de unitățile sintetice, în ele însele (apă, foc, număr, intelect), sortite abia apoi să se diferențieze sau mai degrabă să pună ordine, ca Intellectul lui Anaxagoras, în diferențierea haotică a lumii.

Cultura europeană ne va apărea ca operind cu structuri de ordinul unităților multiple ce se diversifică tot timpul, așadar operind cu unități în expansiune, ceea ce va da stilul ei deschis pe planul investigației raționale, ca și pe plan social, istoric sau chiar geografic. Dar sub ce tip va putea apărea o unitate sintetică în act — și nu numai în actul gândirii ci și în realitatea morală sau istorică? În definitiv, cum poate fi ceva în același timp unu și multiplu? Cum se poate distribui ceva fără să se împartă?

La un anumit nivel, mai ales la cel al vieții în spirit, toate culturile au întâlnit unele forme de unu multiplu și de distribuție fără împărțire; dar le-au lăsat să fie legate, cel mai adesea religioasă, fără a deveni conștienți de ele, și astfel nu le-a dat nume. Cultura europeană, în schimb, le-a privit ca auto-

nome și le-a dat pentru anumite domenii un nume: **valori**. Dacă orice cultură este, în fond, un sistem de valori, abia cea greacă a practicat conștient valorile cele mari (adevăr-bine-frumos, sub chipul cunoașterii dezinteresate a adevărului, al desăvîrșirii individuale și colective prin bine, al contemplării frumosului) și numai cea europeană le-a gândit ca atare, le-a văzut varietatea și le-a oferit, spre deosebire de Greci, tuturor semințiilor pămîntului, îndreptându-ne să spunem că și-a trecut structura ei într-un sistem de valori, respectiv într-un model care să fie singurul de pină acum exemplar.

Dar valoarea este prea des, chiar în gândirea contemporană, confundată cu bunul, și de aici atâtea nefericiri ale inului și societății în lumea noastră. Sub o proastă inspirație, s-a spus: „Valoarea este obiectul unei dorințe“. Dar acesta este bunul, nu valoarea! Ultima nu numai că satisface o dorință dar creează și satisface oricâte altele. Ea este mult mai mult decât un bun, chiar atunci când se întâmplă ca obiectul ei să fie același cu al bunului. Este destul să spunem că un bun se distribuie împărțindu-se, pe cînd valoarea se distribuie fără să se împartă, spre a vedea câtă distanță le separă. Sau e destul să spunem, spre a o vedea: un bun se poate transforma în valoare atunci cînd, rămînînd același fie și ca bun material, satisface dorința tuturor.

Cu fiecare prilej merită să recurgem la exemple imediate, dacă vrem să deosebim bunul de valoare. Astfel o bucată de piine satisface sau dorința unuia sau pe a altuia, pe cînd un adevăr, ca și un cîntec, este și al unuia și al altuia. O bucată de piine și orice bun obișnuit dezină pe oameni, în timp ce o valoare îi unește, îi însușează. Se poate atunci spune că există bunuri de consumare și bunuri de însumare, dacă lărgim ideea de bun. În orice caz valoarea în același timp însumează pe oameni și se păstrează ca atare în distribuția ei, spre deosebire de bun, care se împarte și pierde el însuși prin consumare. Vorba trivială și cinică a bunului simț britanic, cum că nu poți mînca o prăjitură și s-o și ai, devine fără sens în cazul valorii, pe care o „consumi“ și totodată o ai.

De aceea, la drept vorbind, există consumatori de bunuri dar nu și consumatori de valori, decît în sens degradat. Valoarea își păstrează ființa și unitatea, în propria ei distribuție. Iar adăncirea cunoașterii europene în adevărurile universului fizic a condus la rezultatul, surprinzător, cum că și în lumea materiei, nu numai într-a spiritului, apar manifestări și realități ce pot fi calificate drept valori, ele distribuindu-se fără să se împartă. Lumina a fost de la început înțeleasă așa — de aceea a și constituit paradigma prin excelență a bunătății și adevărului — și întreg spectrul undelor electro-magnetice este de înțeles așa, o dată cu lumina. Miracolul undei fizice, care se răspîndește fără să se dividă, face din ea o valoare (și într-adevăr lumina este o valoare, pe cînd aerul, de pildă, rămîne un bun, ce se poate consuma), în așa fel încît lumea spirituală nu confiscă valorile pentru ea, chiar dacă în sinul ei sînt mai evidente decît oriunde.

CÎND trece deci în „structură“, schema Unului multiplu, devenită unități multiple ce se diversifică și distribuie păstrîndu-se, își găsește în valoare o perfectă ilustrare. Dacă valoarea nu exprimă unica modalitate a Unului multiplu, rămîne adevărat că **pentru cultură**, înțeleasă ca sistem de valori, acestea sînt cele care dau măsura și organizarea în model a schemei pe care o pune în joc, trecînd-o în unități sintetice, cultura europeană. Cînd iese din starea de natură, unde bunurile de consum sînt totul în primul ceas, omul trece în starea de cultură tocmai prin ridicarea bunului la valoare, simultan cu instituirea directă de valori spirituale. Permanent apoi, în sinul unei culturi chiar superior evoluată, omul va pendula între bun și valoare, adesea optînd pentru primul și lăsînd pe a doua să fie activă doar în sfere limitate, de unde adesea valoarea poate recădea în bun. Pînă și în cultura europeană, unde unele bunuri au apărut la început ca valori, acestea pot să se degradeze, așa cum s-a întîmplat cu aproape orice invenție, cu motorul în patru timpi de pildă și cu invenția automobilului, care au reprezentat la început o valoare de adevăr și de tehnică însumînd pe toți oa-

menii, pentru ca pînă la urmă produsul ca atare să devină un bun care să dezbină pe oameni. Un același obiect a putut fi și valoare și bun, iar cultura înseamnă, din această perspectivă, trecerea în valoare a ceea ce poate fi în stare de natură un simplu bun. Dar, spre deosebire de configurațiile culturale (cu excepția celei grecești), cultura europeană aduce primatul valorilor autonome precum și conștiința lor teoretică.

Dacă istoria reprezintă o realitate cu sens obiectiv, iar nu o trecere și petrecere a umanității cărora numai noi le dăm înțeles, atunci ea se împlinește în vaste întrupări, ce au putut fi numite culturi sau măcar configurații culturale. Cunoașterea acestora ni s-a părut că reclamă, întocmai cunoașterii oricărei realități complexe, un model, iar în căutarea modelului potrivit pentru cultura europeană am întîlnit, odată cu schemele altor culturi, una care ni s-a părut a fi schema specifică ei, Unul multiplu. Sub presiunea istoriei, deopotrivă poate și sub presiunea naturii nordice, mai vitregă decît cea meridională a culturilor reculte, în orice caz sub și prin vocația rațională a omului european, schema a trecut în structura activă a unității diferind întru sine, unitatea pe care am numit-o sintetică. Iar structura, concretizată pe plan istoric în „valori“, a instituit o lume a valorilor autonome care, cu întregul ei variat dar stilistic unitar, reprezintă modelul culturii europene și, prin deplinătatea lui, modelul cultural ca atare, devenit criteriu de apreciere a oricărei alte culturi privită ca ansamblu de valori.

Valorile unei culturi depline se vor dovedi nespuse mai variate decît cele invocate de Greci; iar deplinătatea lor nu ține de numărul lor limitat, ci de orizontul lor, deschis față de istorie. Așa s-a împlinit cultura europeană. De aceea oricine vorbește despre decadența ei deplînge cel mult degradarea modelului ei la un grup de națiuni ori altul — sau nu înfruntă serios miracolul culturilor. Cu modelul ei, cultura europeană nu poate intra în decadență; cel mult, pe Terra sau în cosmos, își schimbă cadența.

Constantin Noica

Un dirijor tânăr

● FĂCÎND parte din pleiada tinerilor dirijori, Răzvan Cernat este, credem, dintre aceia care, ne spun: „Iată muzica!“ și modestia sa este modestia artistului ce are conștiința că mijloacele de comunicare ce nu trebuie să se împiedice de gesturi inutile. Evoluțiile sale dirijorale au cucerit, treaptă cu treaptă, această poziție și concertul susținut recent la pupitrul Orchestrei Simfonice a Radioteleviziunii Române a reconfirmat o personalitate matură, cu sobrietate profesională în echilibrarea dinamicii și agogicii compartimentelor orchestrale. Scopul său ultim este ca muzica să ajungă la public cu acuratețea și fidelitatea datorate compozitorului.

Am ascultat în primă audiere lucrarea **Sincronic II „Omăgiu lui Enescu și Bartok“** de Ștefan Niculescu, densă construcție muzicală în care Răzvan Cernat a reliefat cu claritate liniile de forță, urmărind creșterea și evoluția gradată a ideilor, tensionarea și descărcarea energiilor sonore acumulate de o muzică de filiație enesciană. Dacă talmăcirea unei lucrări românești contemporane reprezintă mai totdeauna o noutate pentru public, fiind totodată determinantă pentru viitoarele ei audii și pentru mai rapidă sau mai târzie adevărate a auditoriului la gîndurile formulate de compozitor, interpretarea unui concert arhicunoscut, precum **Concertul pentru pian Nr. 1** de Frédéric Chopin, implică atingerea unei stăruite interpretative extrem de ridicate, pe care publicul o pretinde. O asemenea dificilă sarcină a revenit pianistei poloneze Ewa Pobjocka, acompaniamentul asigurat de orchestra condusă de Răzvan Cernat secundînd-o în spiritul interpretării sale.

Desigur că punctul culminant al concertului l-a constituit **Simfonia a III-a** de Anton Bruckner, magnifică în monumentalitatea sa, edificată din suprapunerile contrapunctice ale unor teme generoase. Dirijorul se află aici în labirintul unor multiple idei ce se împletesc, se juxtapun, se întretaie, trebuind puse mereu în evidență. Răzvan Cernat a dirijat acest opus impresionant cu aceeași cunoscută stăpînire de sine, cu atenția detaliului, cu gestul eficient și precis, cu forță interiorizată și înțelegere a unor subtile sonorități evocatoare de tensiuni wagneriene. O asemenea muzică riscă totuși să ajungă anevoie la public dacă dirijorul nu îi relevă mereu cite o nouă lumină din densitatea ei polifonică. Este tocmai ceea ce a reușit Răzvan Cernat obținînd chiar o creștere a atenției cu fiecare nouă parte a simfoniei, prin expresivitatea imprimată atât în pasajele lent-meditative cit și în strălucitorul Scherzo.

Mihaela Marinescu

Structura vocabularului limbii române contemporane

EXISTĂ „părți“ ale lingvisticii care, spre deosebire de cele în care aproape fiecare vorbitor se simte oarecum un specialist „încă nerealizat“ — cum sînt gramatica, ortografia, etimologia etc. —, sînt mai puțin expuse vederii publicului larg, în ciuda faptului că sînt legate de o problemă familiară pentru oricine are gustul reflexiv asupra modului său de a exista ca ființă rațională. Una dintre părțile dacă nu „invizibile“, cel puțin mai puțin vizibile ale lingvisticii o constituie semantică, adică acea ramură a lingvisticii care are ca obiect de studiu sensul.

Recenta carte *) a Angelei Bidu-Vrânceanu are — credem — în afara valorii pe care specialiștii i-o vor aprecia, marcele merit de a pune în lumină aspecte mai puțin „populare“ ale științei limbii. Intenția noastră este de a releva cîteva dintre acestea.

1° Pentru foarte mulți, ceea ce sîntem obișnuiți a numi **sens** se identifică cu definițiile care se găsesc în dicționare. În realitate însă o definiție de dicționar nu este altceva decît o construcție gramaticală alcătuită **din cuvinte** ale aceluiași limbi (din care cuvîntul explicat face parte), care cuvinte au, fiecare la rîndul lui, un sens, care poate fi „găsit“ în dicționar tot sub forma unei definiții ș.a.m.d. O definiție de dicționar nu este deci sensul unui cuvînt, ci una dintre modalitățile de a-l capta și de a-l face oarecum „sensibil“. Cu altă ocazie, spunem că o definiție lexicografică exprimă

*) Angela Bidu-Vrânceanu, **Structura vocabularului limbii române contemporane. Probleme teoretice și aplicații practice**. Editura Științifică și Enciclopedică, 1936.

LIMBA NOASTRĂ

Semantica

cu aproximație sensul. Angela Bidu-Vrânceanu ne sugerează că, pentru a ajunge la sens, trebuie să trecem, într-un fel, dincolo de definiția lexicografică, că trebuie să o interpretăm sau, cu un termen preluat din critica și teoria literară pe care autoarea ține să-l încorporeze în vocabularul de specialitate, să-l dăm o anumită **lectură**.

2° Dacă sensul unui cuvînt este altceva decît definiția lexicografică, atunci ce este el în fond? În acord cu o largă orientare a semanticii moderne, A.B.-V. arată că sensul este ceva ce se alcătuiește din elemente mai mici, indecompozabile, un fel de moleculă formată din atomi ai semnificației. Elementele constitutive ale sensului sînt **semele**; acestea, într-o limbă dată, sînt în număr mult mai mic decît numărul de sensuri pe care le înregistrează dicționarele, iar marea diversitate de sensuri consemnate de lexicografi rezultă din diversitatea combinațiilor dintre aceste seme (în număr relativ restrîns). Semele nu sînt, la rîndul lor, cuvinte ale limbii care este explicată în dicționar (așa cum sînt cuvintele definițiilor lexicografice uzuale), ci simple construcții ale teoriei semantice, menite să poată exprima într-un mod cit mai corect și mai convenabil pentru știință tot ceea ce este considerat a cădea sub incidența conceptului de **sens**.

3° Simpla parcurgere a definițiilor dintr-un dicționar nu ne permite, de cele mai multe ori, să detectăm natura mai profundă a unei relații de sens dintre cuvînt, relație a cărei intuiție este foarte posibil să o avem ca **vorbitori**. De exemplu, legătura de sens dintre un cuvînt ca **tribunal** și unul ca **birt** nu apare cu evidență din simpla examinare a definițiilor date în dicționar celor două cuvinte. Această relație apare însă cu mult mai clar, în momentul în care examinăm „formulele semice“ ale celor două cuvinte: ambele se caracterizează printr-un număr de seme comune (/construcție/, /pentru a servi relațiilor umane (social-economice determinate) / și /destinație publică/ p. 140) și se disting prin semele care specifică natura „relațiilor“: pentru **tribunal**: /legislativ/, pentru **birt**: /pentru a mînca, a bea/.

O analiză semică a vocabularului oferă deci posibilitatea detectării aspectelor de **organizare**, de **structurare** a materialului lexical, aspecte care nu pot apărea cu claritate într-un dicționar, în care materialul lexical este ordonat alfabetic, iar definițiile sînt construite, într-un anumit sens, independent una de cealaltă.

4° După cum se știe, cuvintele unei limbi ne dau posibilitatea de a vorbi despre lucruri. Sensul este elementul care, am putea spune, mediază relația cuvînt-lucru. Relația cuvînt-sens-lucru este una dintre acelea care, încă din antichitate, s-au impus atenției gînditorilor, independent de domeniul particular al cercetărilor pe care le-au întreprins: filozofi, logicieni, gramatici și, în ultima vreme, matematicieni, informaticieni etc. În repetate rînduri, chiar și consacrindu-i un paragraf special (p. 16-17), autoarea se oprește asupra acestei chestiuni, discutînd diversele aspecte ale modului în care o descriere a sensului este (sau nu este) legată de „extralingvistic“. Independent de măsura în care sîntem inclinați să aderăm la modul de a vedea al autoarei, nu putem să nu remarcăm interesul pe care o reexaminare a problemei din punctul de vedere al analizei semice nu poate decît să arunce o nouă și oricînd necesară lumină asupra unei vechi probleme a culturii.

NU PUTEM încheia această notă pe marginea recente cărți a Angelei Bidu-Vrânceanu, fără a atrage atenția asupra unei chestiuni de ordin mai practic: deși tratează o problemă, prima vedere, de strictă și dificilă specialitate, autoarea reușește să stabilească o legătură clară și eficientă cu un domeniu de un interes aplicativ foarte larg, predarea limbii române (și/sau a limbilor străine) în școală. Atît elevii, cît și profesorii vor ști să „citească“ altfel un dicționar după ce au citit cartea Angelei Bidu-Vrânceanu; vor ști că dicționarul nu este un simplu instrument de „găsire“ a înțelesului unui cuvînt necunoscut și de rezolvare a unor exerciții lexicale, ci este o cale de acces într-un domeniu de acut interes științific și cultural.

Emanuel Vasiliu

Privighetorile din Valahia ¹⁾

EXPERIMENTUL inițiat în Marea Britanie de Andrea Deletant și Brenda Walker a prins aripi. Editura pe care au fundat-o cu numai doi ani în urmă, **Forest Books**, a publicat recent cel de al șaselea titlu de literatură română contemporană în versiunea celor două întreprinzătoare talmăcitoare. Este vorba de volumul **Silent Voices (Voci discrete, sau într-o redare mai liberă Cîntece cu gura închisă)** ce adună între copertile sale 135 poeme publicate (sau reeditate) recent de scriitorii aparținând tuturor generațiilor. Selecția numerelor ni se pare firească deși antologia și-ar fi conturat mai clar menirea dacă și-ar fi extins interesul și asupra unor poezii de Nora Iuga, Ioana Ieronim, Elena Ștefci, Magdalena Ghica și Mariana Marin. Dar după cum bine se cunoaște, un sumar de antologie poate viza, după împrejurări, sau o largă reprezentativitate, sau, variind în raport cu criteriul, o selectivitate de un tip anume.

Deletant și Walker au urmărit, avem impresia, realizarea unui volum viabil care prin dimensiuni, prezentare și ținută să asigure acestui compartiment al poeziei românești succesul primului impact cu un public exigent și răsfățat de editori prin numărul impresionant de traduceri de poezie prezentate în majoritatea lor în ediții bilingve. Întreprinderea, așadar, a comportat riscuri, mai ales că urmează să se confrunte în ultimă instanță cu o critică specializată, extrem de riguroasă și acerbă. Căci dacă la noi critica a întinpat inițial cu nedisimulată simpatie (am făcut-o și noi în octombrie trecut când am salutat în „România literară” volumul **Gates of the Moment** de Ion Stoica încurajând tentativa), nu tocmai liniștitoare au fost comentariile beneficiarilor direcți. Mai ales primul volum publicat, **Anthology of Contemporary Romanian Poetry**, a suscitât comentarii drastice (din partea lui David McDuff în trimestrialul **Stand Magazine**, vol. 27, Nr. 1 iarna 1985—86, pp. 78-79, ce apare la Newcastle upon Tyne) și am zice cu repercușuni salutare asupra volumului de față, mai puțin crispat și mai dezvoltat în redarea originalului. Astfel, topica se supune mai strict canoanelor englezei, părăsind tendința de a se mula pe tiparul românesc în care preeminența subiectului este adesea eclipsată de circumstanțiale sau obiectul verbului tranzitiv poate fi expedit la mare distanță cedînd locu priorității. Acuza de „translationese” — adică de text confecționat școlărește cu gramatica și dicționarul alături, hipercorct și exasperant de cuminte, infestat de clișee, nu se mai poate susține, credem, de rîndul acesta. Antologia de lirică feminină **Silent Voices** nu numai că a convenit, pare-se dispoziției interpretative a talmăcitoarelor, dar s-a sprijinit și pe experiența acumulată în realizarea selecțiilor din Marin Sorescu (un volum de teatru, **The Thirst of the Salt Mountain** și unul de versuri, **Let's Talk about the Weather**) și din Mircea Ivănescu (**Exile on a Peppercorn**), încercări nu dintre cele mai comode nici chiar pentru un transpunător cu state vechi în meserie. Dovada cea mai convingătoare că lucrurile stau mult mai bine în cazul de față e tocmai faptul că Deletant și Walker au reușit, în limitele unui spațiu atât de restrîns, să conserve identitatea vocilor antologate, transmițînd versiunilor realizate de ele atribute stilistice ușor recognoscibile. Coeziunea internă a fiecărei grupă, pe de o parte, și individualizările nete între acestea la nivelul sintaxei și al registrului lexical, ca și la nivelul imageriei și tonului, pe de altă parte, au constituit obiective urmărite deliberat, așa cum transpare din soluțiile adoptate.

Această luciditate afișată face parte din arsenalul artei post-moderne, un mod de a-și materializa condiția și conștiința textuală, picturală etc. Într-o traducere post-modernă vom avea toate șansele să întâlnim coexistînd în cadrul aceluiași text un spectru larg de posibilități de transpunere, toate actualizate sinonimic în locul simplelor repetiții sau paralelisme ce eventual jalonează originalul. Deletant și Walker recurg și ele la un ase-

menea tip de deconturare, de mișcare deliberată a fotografiei. Acest mod de rezolvare pretinde uneori și comentarea textului original însoțită de lecțiunile exegetice ce s-au depus de-a lungul timpului ca într-o ediție varioum. Noul sistem de a face critică prin intermediul traducerii își croiește drum. Mircea Ivănescu la noi, în antologia sa de poezie americană recent apărută la Editura Dacia, recurge la această metodă cînd înmulțește notele lui T.S. Eliot la **The Waste Land** sau cînd scrie ample comentarii la **Cantos** de Ezra Pound. Un alt exemplu memorabil îl constituie antologia lui Gregson Davis, **Non-Vicious Circle. Twenty Poems of Aime Césaire**, apărută în 1984 la Stanford University Press din California.

Walker și Deletant nu au mers însă atât de departe, preferînd să lase poemelor inițiativa angajării unui dialog cu publicul britanic. Versiunea de față renunță atât la ilustrațiile ce au însoțit într-un inspirat contrapunct poeziile lui Mircea Ivănescu, cit și la reproducerea pe contrapagină a originalelor românești. În schimb, au solicitat colaborarea unei prefațatoare în persoana distinselor poete Fleur Adcock, ea însăși autoarea unei incitante antologii de poezie neo-zeelandeze contemporane. Volumul a cîștigat astfel o situație extrem de competentă a literaturii române în context european completînd de comentariul subtil prin care poeta neo-zeelandeză punctează cîteva ipostaze revelatoare pentru sensibilitatea poetică românească. Prefața semnată de Fleur Adcock, care în toamna trecută ne-a vizitat țara la invitația Uniunii Scriitorilor, reprezintă un model de expunere evaluativă prin care bunul simț critic se îngrijește să nu confieze cititorului șansa unei raportări personale. Dimpotrivă, prezentarea rămîne în umbră, sugerînd doar modalitățile percepției, catalizînd pur și simplu actul lecturii. Domnia sa își dezvăluie și valențele de traducătoare cînd echivalează o mică piesă a Carolinei Ilina, **So Tired**, făcînd o demonstrație de virtuozitate ce, poate, într-o bună zi, va rodi sub forma unui recital de lirică românească, mai ales că, dacă nu ne înșală memoria, Fleur Adcock este și o bună cunosătoare și traducătoare din limba latină.

ÎN SPAȚIUL care ne rămîne vom încerca să consemnăm dominantele tematico-stilistice captate și mediate prin această traducere. Neîndoielnic o suprapunere perfectă cu intențiile auctoriale ale originalelor nu se poate realiza, de unde și interesul suscitât de orice act interpretativ, mai ales într-o artă ca traducerea, care, în opinia lui Gregson Davis, este, spre deosebire de politică, o artă a imposibilității (**Op. cit.**, p. 20).

Impresia generală care se degajă din volum intră în contradicție cu titlul ales (dintr-o frumoasă poezie a Liliane Ursu); vocile româncelor, departe de a fi fredonări suav-discrete, sînt străbătute de patosul iminentel spunerii, de o cutremurătoare gravitate ce uneori dobîndește tășuri de cremene, **Voices of Concern** sau **Urgent Voices** ar fi tradus mai exact tenta generală a rostirii. Rezumînd drastic, vom observa cum tusele viguroase și contururile clare ale Anei Blandiana au în contrapondere sarcasmul înscenat al Daniei Crăsnaru. Tăcutele, neașteptatele, gravele, rotundele finaluri ale Ilenei Mălănciuc, contrastează puternic cu notația nervoasă, dură, străină de ceremonial a Angelei Marinescu. Tonul dezînhibat, eliptic, confesiv, citadin al Denisei Comănescu găsește în realul rural, primitiv-arhaic și ritualic al Florenței Albu o antiteză perfectă. Obsesia timpului inductibil și a ființării extatice din poemele Mariei Banuș află o detașare aproape clinică la Grete Tarter și o minuțioasă percepție a spațialității la Liliana Ursu. Vitejirea tainic oblojită în toate colțurile ființei la Doina Uricariu află la Ioana Crăciunescu o explozie de vitalitate halucinantă. Criza acut resimțită a limbajului în dureroasele cuvinte frumoase și reci ale Constanței Buzea întîlnesc la Carolina Ilina o senzualitate senină învăluită în parfumul și prospețimea fructelor. La Nina Cassian regăsim iubirea, metamorfozată în fel și chip pe parcursul întregului volum, sub forma ei dialectică de înfruntare a contrariilor dinlăuntrul și din afara ființei. De aici și punctele de suspensie și interogările frînte din finalul unui poem ca **Part of a Bird** care nouă ne recheamă în auz miraculoasă intrupare **Portrait of a Lady** de William Carlos Williams.

Am stenografiat aceste impresii în baza celor 35 de poeme ale antologiei pe care le socotim izbinzi certe, omologabile oriunde și ori cînd. Pentru aceasta, ca și pentru ținuta întregului corpus tradus cu dăruire și empatie de Andrea Deletant și Brenda Walker nu puteam avea decît cuvinte de laudă și prețuire.

Ștefan Stoescu

¹⁾ Sintagma „the nightingales of Wallachia” apare într-un sonet al marelui romantic englez William Wordsworth (1770—1850).

²⁾ Vezi paginile: 4, 14, 16, 17, 18, 22, 23, 31, 39, 56, 58, 61, 64, 69, 71, 75, 86, 87, 91, 99, 104, 108, 114, 115, 121, 124, 125, 134, 135, 140, 147, 148, 152, 159, 160.

Un nou volum de versuri din creația argheziană

SEMNALAM, în urmă cu doi ani, apariția la Varșovia, la prestigioasa casă editorială „Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza”, a unui volum de poezii din Mihai Eminescu, în colecția „Biblioteca poezilor”, serie ce își propune să infățișeze cititorilor polonezi pe cei mai de seamă reprezentanți ai liricii poloneze și universale. Cum era și firesc, la scurt timp după apariția cu legerii eminesciene a urmat Tudor Arghezi, cu un volum de **Poezii alese**, selecția, prefața și postfața aparținînd Danutei Bienkowska (tiraj: 10 300 de exemplare).

De relevat că autorul **Cuvintelor potrivite** a avut o receptare favorabilă în Polonia. Încă în 1931, era prezent cu trei poezii în antologia **Teme românești**, alcătuită de poetul Emil Zegadłowicz și publicată la Poznań. Cîțiva ani mai tîrziu, în **Compendiul de istorie a literaturii românești**, profesorul universitar Emil Biedrzycki îi consacră un spațiu important, ca, ulterior, Stanisław Łukasik, în monumentală **Istorie a literaturii române**, rămasă în manuscris, să sublinieze pregnant marile valențe ale liricii argheziane în ceea ce privește primenirea lexicului și modificările de sintaxă care au dat logosului românesc resurse noi de exprimare.

În anul 1966, la Institutul Editorial de Stat din Varșovia (PIW) a apărut culegerea **Ex libris**, îngrijită de poetul Stanisław Ryszard Dobrowolski, din care Danuta Bienkowska va prelua de data aceasta pentru volumul prezent 24 de poeme, traduse de poezi de seamă din Polonia, precum Jarosław Iwaszkiewicz, Leon Pasternak, Artur Miedzyrzeczki și Anna Kamińska. Din prefața la volumul respectiv amintim aprecierea pertinentă a lui Stanisław Ryszard Dobrowolski: „Drumul vieții și al mutațiilor ideologice și artistice străbătute de Arghezi este lung și foarte interesant. Intelctual, poet-filosof de mare talent și aleasă cultură, autorul **Cîntării Omului** strînge în bogată sa creație rodul experiențelor estetice și ideologice al citorva opoci”. Aspecte similare sînt reținute și în lucrările de referință din perioada postbelică, respectiv în **Marea Enciclopedie Universală**, în **Dicționarul scriitorilor români**, întocmit de Halina Mirska Lasota, sau în **Compendiul de literatură română**, tipărit mai recent, la PWN din Varșovia.

O recunoaștere a lui Tudor Arghezi în Polonia o constituie și doctoratul susținut în anul '80 de tînăra asistentă Krystyna Wadówka, de la Universitatea „Adam Mickiewicz” din Poznań, pe o temă privind creația argheziană. Prima remarcă ce se impune după lectura acestui nou volum de **Poezii alese** este modul închețat în care se prezintă toate articulațiile liricii argheziane, cu versuri din **Cuvinte potrivite**, **Flori de mucigai**, **Cîntecul de seară**, **Hore**, **Una sută de poeme**, **1907 — peisaje**, **Cîntare Omului**, **Frunze**, **Poeme noi**, **Răzlete** și **Cadențe**.

Culegerea debutează cu poemul **Testament**, cunoscut pînă acum în Polonia în traducerea Annei Kamińska, de data aceasta transpus cu mare fidelitate de Danuta Bienkowska. Iată cum sună în limba lui Mickiewicz primele stoffe din acest poem:

„Nic ci innego w spadku nie zostawile
Oprocz nazwiska na ksiazki oprawie.
W buncie, co smuga wieczornego cienia
Siega do ciebie poprzez pokolenia,
Na wybostych, stromych szlakach.

Gdzie sie wspinali szarzy na czworakach,
Gdzie sie i twoja noga nieraz potknie,
Ksiazka ta, synu, jest stopniem”.

Tot Danuta Bienkowska traduce poezia de factură eminesciană **Melancolie, Morgenstimmung, Niciodată toamna...**, **Streche**, **Har** și **Cîntec. Niciodată toamna...** păstrează acel inefabil farmec tipic pentru meleaguri meridionale, chiar într-o polonă consonantică!

Ca și în cazul volumului de **Versuri alese** din Mihai Eminescu, o contribuție deosebită la florilegiul arghezian și-o aduce traducătorul Edward Holda, care a reușit să înțeleagă și să redca răscolitoare sentimente omenești și neliniștea metafizică din poemele argheziane, deosebi din **Cîntecul de seară** ori din **Una sută de poeme**.

Poetul de factură țărănească, din generația mijlocie, Tadeusz Nowak, cunoscut printr-un volum de **Psalmi**, semnează traducerea unor importante poeme din creația argheziană, printre care **Mă uit, Inscriptia cărții**, **François Villon, Mă uit la flori**, **Inscriptie pe mormint**, **Inscriptie pe un inel** și **Într-un județ**.

Printre alții poezii de seamă poloneze ce își aduc contribuția la transpunerea în polonă a poeziei argheziane, amintim pe Jan Brzechwa, Anatol Stern, Leopold Lewin, Tadeusz Chrościelewski, Marek Wawrzkiwicz, Włodzimierz Słobodnik, Włodzimierz Lewik. Multe din traduceri reușesc să surprindă slovele fruste din lirica argheziană, unele din terminologiile-argou sau topica imprevizibilă a frazei.

Din pertinența prefaței la volum, semnată de Danuta Bienkowska, reținem aprecierea: „Arghezi caută în poezie sensuri existențiale, fiind poetul neliniștit și al dezamăgirii, dar și un cîntăreț al Omului, al posibilităților lui creatoare”.

Directorul Editurii Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza mă asigură, recent, că cele două volume apărute la această casă editorială au deschis drum pentru a intra în colecția amintită și alții poezii române: vor urma Ștefan Augustin Doinaș și Marin Sorescu.

Nicolae Mareș

Marin Preda: „Les Moromete”

Operele lui Marin Preda au fost traduse, în edituri românești sau străine, în limbile rusă, cehă, bulgară, maghiară, slovacă, ucraineană, germană, chineză.

Dintre romanele sale au cunoscut versiuni franceze **Marele singuratic (Le Grand Solitaire)**, tradus în franceză de Claude B. Levenson, Ed. Bernard Grasset, Paris, 1976) și **Intrusul (L'Intrus)**, tradus de Maria Ivănescu, cu o prefață de Cezar Ivănescu, Editura Minerva, București, 1982).

În prefața la recenta traducere franceză (Ed. Minerva, 1986), semnată de Maria Ivănescu, criticul Mihai Ungheanu afirmă că după **Ion** al lui Rebreanu, cea mai trainică creație obiectivă a literaturii române, inspirată din lumea țărănimii, este romanul **Moromeții** de Marin Preda. Criticul subliniază însă și deosebiriile dintre cele două romane: în timp ce țărănul lui Rebreanu este obsedat de „glasul pămîntului” și de „glasul iubirii”, per-

sonajul central al operei lui Marin Preda nu cunoaște această dublă obsesie; faptul aduce după sine „o deplasare” a viziunii, cu urmări imprevizibile în ceea ce privește schimbarea de perspectivă asupra lumii satelor. Urmărind să surprindă valorile stilistice ale unui text în care oralitatea joacă un rol deosebit de important, traducătoarea crută și izbutește, adeseori, să găsească echivalențe franceze menite să-i sugereze cititorului străin bogăția procedurilor artistice „de mare originalitate” ale romancierului, care face apel, în scrierea sa, la toate resursele limbii populare. Binevenită traducerea **Moromeților** (vol. I), al doilea roman al lui Marin Preda a cărui versiune franceză a fost realizată de Maria Ivănescu, trebuie considerată ca un moment semnificativ al difuzării valorilor literaturii române peste hotare.

S. B.

Erasmus și spiritualitatea românească

S-AU IMPLINIT anul acesta, la 12 iulie, 450 de ani de la moartea lui Erasmus din Rotterdam (1466-1536), umanist și erudit al secolului al XVI-lea, critic ascutit al orinduirii feudale, apărător al păcii, libertății și înțelegerii între oameni. În istoria culturii europene și universale el ocupă un loc însemnat ca filolog, editor de texte vechi, pedagog și scriitor satiric, opera sa lăsând urme adânci în conștiințele contemporanilor, în scrierile celor care i-au urmat până în zilele noastre. Cărțile sale (*Adagia*, *Colloquia familiaria*, *Querella pacis* și mai ales *Encomium moriae*), traduse în numeroase limbi și tipărite în sute de ediții de-a lungul veacurilor, au cucerit spiritele pe toate meridianele.

Acest „prinț al umanistilor“, acest titan al muncii, mereu plecat pe filele cărților (cum l-au surprins în sugestive portrete Durer și Holbein), acest dușman înverșunat al prostiei și fanatismului, a fost, în tot ce a gândit și a scris, un partizan deschis al inteligenței puse în slujba adevărului, a dialogului și concordiei umane. A cultivat cu asiduitate cea mai frumoasă dintre virtuți, prietenia. Neștiind să-și facă dușmani, unii dintre cei ce i s-au declarat dușmani au sfârșit prin a-i deveni prieteni; alții, care au început prin a-l admira, nu au încetat să-l respecte chiar și atunci când i-au devenit oponenți (Luther, înainte de toate).

Ni se pare foarte semnificativ faptul că printre prietenii constanți, care l-au admirat și l-au urmat și pe care Erasmus însuși i-a înconjurat de stima sa profundă se numără, alături de un Colet sau Morus, și românul transilvănean Nicolaus Olahus. Am putea spune că întreaga istorie a erasmianismului românesc începe astfel sub semnul prieteniei, al dialogului, înțelegerii, rațiunii și echilibrului, virtuți

bliblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino și a lui Nicolae Mavrocordat.

SECOLUL al XVIII-lea, raționalist și critic totodată, a văzut în acest „Voltaire olandez“ — cum era supranumit Erasmus, unul din părinții săi spirituali. Pentru prima dată, alături de *Adagii*, de *Coloquii* și altele, găsim printre lecturile românilor acestui veac capodopera satirică a lui Erasmus, *Moriae encomium seu Laus stultitiae* (Elogiul nebuniei). Erasmus era citit de boieri moldoveni, ca Ioan Palade, pe la 1790 (după cum ne informează N. Iorga), ediții din *Colloquia* și *Encomium moriae* s-au găsit în bibliotecile ale unor cărturari ardeleni, cu studii la Viena, ca Ștefan Solciai și Al. Fiscuti. Spiritul lui Erasmus, curent în capitala Austriei iosefiniste, nu a fost străin unor Samuil Micu, Petru Maior sau G. Șincal, care s-au străduit, ca și Erasmus, să scape de rigorile vieții monahale. Erasmian în atitudine, în concepții și în opera sa poetică era și Ioan Budai-Deleanu, a cărui *Țiganiadă* a fost, pe bună dreptate, pusă alături de *Elogiul nebuniei* al lui Erasmus (de către Ion Breazu, în 1957). Adăugăm că, deși nemărturisite, și alte scrieri erasmiane (*Adagia*, *Colloquia*, *Dulce bellum inexpertis*, *Querella pacis*), care se găseau în bibliotecile vieneze și galițiene au putut figura printre lecturile lui Budai-Deleanu.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea se remarcă succesul în spațiul românesc al scrierii pedagogice erasmiane *De civilitate morum puerilium* (1526), care prin intermediar grecesc (A. Vizantios, C. Daponte) a fost prelucrată de trei ori, prima dată de un anonim (*Îndreptări moralicești tinerilor foarte folositoare*, Buda, 1813), apoi de Naum Rîmniceanu (*Buna obicinuință nouă*, 1829) și de Anton Pann (*Hristoția sau școala moralului*, 1834).

Prima traducere în limba română a unei scrieri erasmiane o datorăm lui G. Antonescu, care în 1858 publică la București o versiune românească a *Tusculanilor* lui Cicero, cu comentariul lui Erasmus.

În opera lui Eminescu s-au putut detecta reminiscențe de lectură din Erasmus, de pildă în *Scrisoarea I* sau în postuma *Poet și filosof*, dar, fără îndoială, acestea sînt mai multe, incluzînd, credem, la o cercetare mai atentă și publicistica. Junimistul Vasile Pogor făcea și el extrase de cugetări și aforisme din operele marilor moralisti ai lumii, printre care și Erasmus, iar C. Aristia îl pomenea pe Erasmus, ca elenist, într-o *Disertație despre hexametru antic și modern românesc și ceva despre limbă* („Atheneu roman“, II, 1868, nr. 1, p. 57-75).

Începutul secolului nostru cunoaște și prima încercare de transpunere în românește a capodoperei erasmiane *Elogiul nebuniei*, pe care o datorăm publicistului G. Ocășanu (un scurt fragment, însoțit de o călduroasă apreciere a operei, în ziarul independent „Seara“, București, I, 14 iunie 1910, nr. 151, p. 1-2). Erasmus intră acum în orbita cercetărilor românești de anvergură. După Demostene Russo, care în „Convorbiri literare“ (1909) stabilise cum au prelucrat N. Rîmniceanu și A. Pann pe Erasmus (fapt reținut mai tirziu și de G. Călinescu, în *Istoria literaturii române*, 1941), sînt de reținut Lazăr Săineanu, cu monografia *La langue de Rabelais* (Paris, 1922-1923), care stabilește printre sursele livrăști ale lui Rabelais extrase din *Adagiile* lui Erasmus, apoi Elisa Constantinescu-Bagdat, care publică în 1924 la Paris teza sa de doctorat *La „Querella Pacis“ d'Erasmus*, precum și Nicolae Iorga care, în vol. III al strălucitei serii de *Cărți reprezentative din viața omenirii* (1929), consacra un bogat capitol lui Erasmus (p. 132-156), oprindu-se, ca istoric, cu deosebire la ceea ce se poate reține pentru scrierea istoriei omenirii din scrierile erasmiane *Cleoronianus*, *Colloquia familiaria*, *Consultatio de bello turcis* inferendo și altele.

În deceniul al IV-lea, mai ales cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moartea lui Erasmus, presa literară a reacționat prin publicarea a numeroase articole și note cu caracter jubiliar („Adevărul literar și artistic“, „Insemnări țesene“, „Gîndul vremii“, „Jurnalul literar“ al lui G. Călinescu și altele).

DEOSEBIT de semnificativă pentru orientarea progresivă a intelectualității românești în ajunul celui de-al doilea război mondial, ni se pare prezența lui Erasmus ca doctrinar al păcii în mai multe cazuri, din care reținem capitolul *Actualitatea lui Erasmus* din cartea lui Gr. Trancu-Iași, *Oameni și năzuințe*, (Craiova, 1937), studiul lui Florin Niculescu, *Erasmus și timpul nostru* („Convorbiri literare“, LXXI, 1938, nr. 11-12, p. 377-385) sau traducerea de către G. Călinescu a unui fragment din *Elogiul nebuniei*, în care se condamnă războiul, ca rod al nebuniei colective, pe care acesta o publică, precedată de o mică prezentare, nr. 40/1939, 1 octombrie, al

Erasmus — portret de Holbein

„Jurnalului literar“, la numai o lună de la atacarea Poloniei de către trupele hitleriste!

Pînă în 1944 mai sînt de reținut alte câteva contribuții în domeniul cunoașterii operei lui Erasmus la noi, ca de pildă, capitolul despre Erasmus din *Renașterea și Reforma* de Andrei Oțetea (1941), prima traducere integrală a *Elogiului nebuniei*, făcută din franceză, de către G. M. Amza (1942), studiul amplu al lui Sorin Ionescu, *Omnia in concepția lui Erasmus și Cervantes*, în care se face o legătură între cei doi scriitori pe linia „activismului civic“ („Revista de filosofie“, XIX, 1943, nr. 3-4) sau capitolul despre Erasmus din *Introducere în filosofia dreptului* de Eugeniu Speranția (Cluj-Sibiu, 1944).

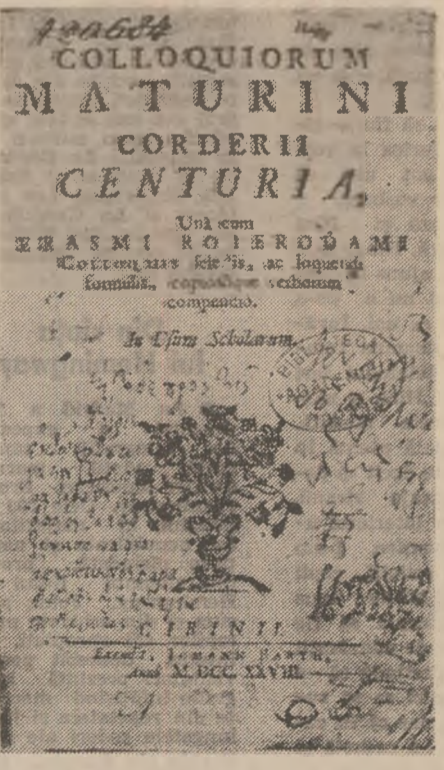
PRIMELE traduceri științifice din opera lui Erasmus, direct după originalul latin, apar la noi abia în anii socialismului. În anii 1959 și, respectiv, 1960 Editura Științifică a editat *Elogiul nebuniei* sau *cuvîntare despre lauda prostiei*, traducere și note de Ștefan Bozdech, cu un studiu introductiv de Constantin I. Botez — un text de o inegalabilă frumusețe poate una din cele mai izbutite traduceri ale acestei lucrări erasmiane într-o limbă străină, și *Despre război și pace*, în traducerea, cu studiu introductiv și notele lui Iorgu Stoian, cuprinzînd fragmente din *Dulce bellum inexpertis* (Pentru cei care nu l-au încercat războiul este plăcut), *Querella Pacis* (Jeluirea păcii alungată și lovită din toate părțile) și altele. Referiri la sensurile profunde ale gândirii erasmiane, la posibile sau certe ecouri ale acesteia la noi apar curent în lucrări românești de istoria culturii, literaturii, filosofiei, învățămîntului datorate unor personalități de seamă ale culturii române din ultimele decenii. În rîndul cărora amintim (cu riscul unor omisiuni) pe Tudor Vianu, G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, George Ivascu, V. Cîndea, Corneliu Albu, E. Papu, Al. Dușu, A. Marino, Romul Munteanu, Mircea Malița, Octavian Paler ș.a. Primul dintre cei ci-

tați în această scriere, regretatul profesor și savant Tudor Vianu, a precedat asemeni lui Erasmus în *Adagiile* sale, cînd a redactat strălucitul său *Dicționar de maxime comentat* (1962), din care nu lipsesc, evident, și maxime erasmiane. S-a încercat și o primă sinteză asupra prezenței lui Erasmus în România de către C. Crișan, în comunicarea tinută la Tours în 1969 (publicată în *Colloquia Erasmiana Turonensia — Douzieme Stage International d'Etudes humanistes*, Paris, vol. I, 1972, p. 175-185). Adevărate evenimente au constituit, de fiecare dată, apariția în limba română a unor cărți de referință despre Erasmus, datorate lui Ștefan Zweig (aceasta, cunoscută și înainte de război), Johan Huizinga și George Uscătescu.

Dar aceasta nu e totul. Marile biblioteci științifice și documentare din București și din provincie (Cluj-Napoca, Iași, Sibiu, Tg. Mureș, Alba-Iulia, Arad, Timișoara, Oradea, Brașov ș.a.) posedă numeroase ediții rare din operele lui Erasmus, unele apărute încă în timpul vieții sale (pînă la 1536), cu multe note manuscrise ale diferiților posesori sau cititori; sînt, de asemenea, indicii asupra prezenței unor astfel de ediții în colecții particulare. Ele fac tot mai mult obiectul cercetărilor bibliologice, pe linia valorificării patrimoniului cultural național. Uneori cercetările sînt la iveală informații de-a dreptul revelatoare. Astfel, la Biblioteca Academiei R.S. România se poate cerceta o prelucrare a colocviilor lui Erasmus, elaborată de umanistul francez Mathurin Cordier (1479-1564), într-o ediție apărută la Sibiu în tipografia lui Ioan Bart la 1728 (*Colloquiorum Maturini Corderii Centuria*, Una cum ERASMI ROTTERDAMI *Colloquiorum Maturini*, ac locorum fontibus, copiosius scriptorum compendium. In Usam Scholarum. Editio J. Frobenius, 1515, de la Biblioteca Centrală de Stat din București, pentru a ne convinge, datorită numeroaselor sublinieri, cit de mult a fost gustată această operă de-a lungul veacurilor. În felul acesta, putem ajunge lesne la concluzia că, în fapt, erasmianismul la români s-a manifestat nu sporadic, ca apanaj al unor virfuși intelectuali, ci a fost un fenomen continuu, o mărturie, și în acest caz, a setei de carte și de cultură a românilor din toate timpurile.

În vîltoarea frământărilor acestui sfîrșit de secol și de mileniu, cînd Europa, întreaga lume și, odată cu ea, și lumea românească se află angajate într-o trîncenă strădanie pentru triumful rațiunii și păcii, spiritul lui Erasmus este mai viu decît oricînd.

Omniul acesta, de o nemăsurată bunătate și blîndețe, care a combătut vesement, cu arma rațiunii și a risului, păcatele capitale ale omenirii, în primul rînd războiul aducător de moarte și nenorociri, slătuind popoarele să-și îndrepte toate eforturile spre pace și înțelegere și să pună mîna pe arme numai pentru a-și apăra ființa națională, omniul acesta, devotat pînă la sacrificiu cărților și studiului, care a militat cu seninătate pentru educarea tinerii generații în spiritul dragostei de muncă, al omniei și cinstei, Erasmus din Rotterdam este și al spiritualității românești.

Colloquiorum Maturini Corderii Centuria, Cibinii (Sibiu), 1728

Mihai Mitu

Femeia în sculptura secolului XX

● La Duisburg (Republica Federală Germania) în sălile Muzeului Wilhelm Lehmbruck s-a deschis o deosebit de originală și interesantă expoziție consacrată unui subiect generos: „Femeia în sculptura secolului XX”. Printre operele de artă expuse, unele aparțin unor creatori ce au deschis noi porți în arta secolului nostru, precum Auguste Rodin, Marino Marini sau Antonius Höckelmann, Archipenko, Rudolf Belling, Jacques Lipschitz, Henry Moore. Sint expuse, de asemeni, operele unor artiști din generația mai tânără, ca Duane Henson, Saskia de Boer, Erwin Wurm, Claudio Baroni și Ursula Schultze-Bluhm. În comentariul transmis de agenția de știri DPA și semnat de Barbel Heidenreich este reprodus și interviul dat de directorul muzeului, Christoph Brockhaus, care spunea: „Prima mea idee a fost să expun operele unor femei sculptori care să prezinte câteva dintre temele specifice vieții femeii în societatea contemporană. Spre marea mea surprindere, câteva dintre cele mai cunoscu-

te artiste mi-au spus că nu mai acceptă conceptul unei «sculpturi feministe» pentru că teme ca emanciparea sau mișcarea feminista nu ar mai avea nici un rol în arta actuală. Atunci m-am întrebat care dintre reprezentările femeii ar avea vreo importanță în sculptura secolului XX. Am început această expoziție cu artiști ca Rodin sau Maillol și am operat o selecție cuprinzând inclusiv sculptori contemporani”. Reiese cu claritate că în prima jumătate a secolului, tendința generală a fost un fel de abandonare a caracterului individual al femeii în favoarea unei reprezentări formale. Astăzi, dimpotrivă, ceea ce primează este dorința artiștilor de a reda situația femeii în ansamblul deosebit de complex al unui nou univers de preocupări sociale și deschideri spirituale. Comentatorul agenției DPA subliniază deosebita varietate a soluțiilor pe care artiștii contemporani le-au găsit în prezentarea femeii „din ce în ce mai departe de a fi un simplu ideal de frumusețe, ca în secolele anterioare”.

Cr. U.

Expoziție Monet

● Simbătă, la Kunstmuseum din Basel (Elveția) a fost deschisă o mare expoziție retrospectivă cuprinzând cele mai semnificative creații semnate de marele pictor impresionist francez Claude Monet. Este vorba despre 64 de tablouri — unele dintre ele extrem de rar expuse pentru public — provenind din co-

lecții particulare din Europa, S.U.A. și Japonia. Printre acestea rețin atenția 14 tablouri aparținând seriei „nymphéas” pe care Monet a pictat-o la Giverny între 1903 și 1919, precum și câteva dintre ultimele tablouri ale pictorului reprezentând poduri japoneze invadate de flori de glicină.

„Family Dancing”

(David Leavitt, New York, 1983)

Autorul: Debutantul David Leavitt a absolvit Universitatea Yale în 1983, după o copilărie precară în California, ținut al tuturor îngăduințelor și al tuturor fătăduințelor. O parte dintre schițele și nuvelele din volum au apărut inițial în „The New Yorker” și în colecția Premiilor O. Henry pentru proză scurtă pe 1984.

Subiectele. În fiecare familie instărită, instruită, voioasă, există cel puțin un inadaptat, un individ — fie el adult sau copil — care nu-și găsește locul, visează la altă existență și se străduiește să evadeze din mediul sufocant pentru el spre a și-o realiza, indiferent cât i-ar costa această evaziune pe ceilalți. Nimeni nu renunță la ceea ce crede a fi dreptul la fericirea proprie pentru a nu împiedica asupra liniștii sau chiar a sănătății mintale a celorlalți.

Extras: „Azi un an n-aș fi visat să ajung unde mă aflu acum: în sala de recreație de la etajul III al Spitalului de stat, privind, împreună cu fiica mea, zece bărbați așezați în cerc în mijlocul camerei. De la distanță par aproape normali, dar m-am deprins să le detectez ticurile, tulburările nervoase. Sint

membrii unui cenanclu de poezie. E rindul lui Alden, soțul meu, să citească. Trec câteva momente până își găsește bastonul și se ridică de pe scaun. În picioare stă strimb, ghebos. Ochiul stâng, zdrobit, pare de marmoră. Lângă părul lui blond se zărește o cicatrice roz. Vocea lui Alden, abia de curind recăpătată, e ca un răget răgușit.

— Afurisit să fiu — citește. Sint furios la culme că nu pot nici să merg nici să vorbesc.

E primăvară și fiica mea mai mică, Nina, care are 11 ani a ajuns la convingerea că nu e de-a noastră sau ca noi. Învățătoarea ei, doamna Tomkins, mi-a telefonat ieri dimineață: „Nina a născocit o poveste ciudată. Nu e niciodată atentă în clasă, nu face decât să deseneze. Peisaje stranii, hărți stelare, interiorul unor nave cosmice. I-am întrebat pe ceilalți copii ce-i cu ea. Mi-au spus că Nina așteaptă să fie luată înapoi de adevărații ei părinți. Pretinde că a fost lăsată aici ca să supravegheze, dar că în curând va veni o rachetă și o va duce acasă”.

AL. O.

Ilustrații la Lermontov

● Realizate în anul 1920, ilustrațiile pictorului și graficianului Vasili Masiutin sint reactualizate într-o nouă ediție, bibliofilă, a celebrului roman al lui Mihail Lermontov, **Un erou al timpului nostru**.

Un nou premiu

● Premiul Vasari a fost decernat anul acesta pentru întâia dată celei mai bune lucrări de artă ca valoare a textului și a calității reproducerilor. Președintele juriului, Maurice Rheims, dorește să facă din Premiul Vasari „un Goncourt” al cărții de artă. Juriul format din treizeci de critici literari și de artă va alege anual o carte de artă care să fie impusă publicului, iar de la anul va decerna și un subpremiu pentru o teză universitară sau pentru un proiect de carte de artă, ca încurajare.

„Eu, Strehler”

● ...se intitulăză volumul recent apărut la editura Rusconi, în care marele regizor italian evocă o serie de amintiri legate de cele 254 spectacole pe care le-a montat la Piccolo Teatro sau la Scala, de prietenii și preferințele sale artistice. Toate aceste mărturii sint de fapt rodul unor discuții purtate cu ziaristul Ugo Ronfani, care a avut și ideea de a le aduna într-un volum.

După 350 de ani, textul integral

● În colecția Corpus — lucrări filosofice în limba franceză — aparținând editurii Fayard, — sub conducerea lui Michel Serres, aducându-și contribuția și Centre National des Lettres, a apărut pentru întâia oară, după 350 de ani, opera integrală a lui Descartes. Celebra lucrare **Le Discours de la méthode** a văzut lumina tiparului în 1637, fără numele autorului, urmată de alte trei texte scotite „schite ale acestei metode”. Textul integral n-a mai apărut niciodată. Acum cititorii au la dispoziție **Le Discours de la méthode și Essais** (La dioptrique, Les météores și La Géométrie) așa cum au fost înfățișate de scriitor contemporanilor săi.

Din viața lui Hemingway

● La Madrid a fost deschisă o expoziție de fotografii consacrată vieții marelui scriitor american Ernest Hemingway. Cele 500 de imagini, în majoritatea lor nepublicate și neexpuse niciodată, provin din albumul fiului lui Hemingway, John, precum și din arhivele prietenilor săi apropiați. Un interes deosebit pentru vizitatori prezintă imaginile înfățișând momente din repetatele și îndelungatele șederi ale scriitorului în Spania, țară pe care Hemingway a iubit-o cu pasiune.

Statuia lui Renaudot

● A fost dezvelită, recent, la Loudun statuia lui Théophraste Renaudot, în locul celei vechi, distrusă în timpul ocupației. Evenimentul a fost urmat de diverse festivități, care au marcat împlinirea a patru sute de ani de la nașterea, la Loudun, a cunoscutului medic și ziarist. Renaudot a creat primul cotidian în Franța și în Europa, în anul 1631, „Gazeta Franței”. A condus, de asemenea, „Mercure de France”. În 1925, ziaristii au luat hotărîrea de a înființa un premiu literar care să „corecteze greșelile” Premiul Goncourt. Gaston Picard, inițiatorul recompensei, a găsit firesc ca premiul să poarte numele lui Théophraste Renaudot.

Premiul „Haciaturian”

● Premiul „Aram Haciaturian” se conferă la fiecare doi ani în capitala Armeniei sovietice. Laureatul de anul acesta este compozitorul Aleksandr Harutiunian (în imagine), artist al poporului al U.R.S.S., pentru noua redactare a operei sale „Saiat-Nova”, care a cu-

noscut recent o nouă montare pe scena Teatrului Academic de Operă și Balet „Al. Spendiarian” din Erevan. Menționăm că opera lui Harutiunian este consacrată poetului și trubadurului popular armean Saiat-Nova (1722—1795), a cărui creație a fost tradusă și în limba română. După cum declară compozitorul, el a valorificat în noua operă cantecele lui Saiat-Nova, îmbogățindu-le prin conținutul muzical și prin mijloacele colorate ale orchestrației.

Obstacole lingvistice

● Televiziunea norvegiană a programat o emisiune specială cu intenția de a elucida particularitățile dialectale ale limbii norvegienilor. Rezultatul a fost neașteptat. Reprezentanții ai diferitelor regiuni ale Norvegiei, în special cei din insule, cu greu s-au înțeles cu concetățenii lor din Oslo. Organizatorul emisiunii a subliniat cu acest prilej că norvegienii sint încă despărțiți de serioase bariere lingvistice. După cum se știe, lingvistul norvegian Invar Osen a creat cu 130 de ani în urmă limba literară „norsk” care se folosește paralel cu limba vorbită „ryksmål”.

Djuna Barnes

● O femeie cu un farmec deosebit, înfășurată într-o pelerină neagră, ivită parcă dintr-o pagină din **Gatsby**, așa arată în fotografiile lui Man Ray, Djuna Barnes. Ziaristă, romancieră, este considerată ca un exemplar al „generației pierdute” care se manifesta între Greenwich Village și Montparnasse. Acum este prezentă în vitrinele librăriilor franceze prin **Fumée** (culegere de povestiri editate de Flammarion în traducerea semnată de Claude Blanc; povestiri salutate la apariție cu entuziasm de Lawrence Durrell și Dylan Thomas) și biografia scrisă de Andrew Field, **Djuna Barnes**, tradusă de Sophie Mayoux și Christine Grullois la Ed. Rivage.

„Vara la Varna”

● Festivalul muzical internațional „Vara la Varna”, în cea de a 60-a ediție, jubiliară, a programat anul acesta numeroase manifestări ale unor artiști bulgari și străini care interpretează muzică clasică și contemporană. O parte componentă și de sine stătătoare totodată a festivalului îl constituie al XII-lea Concurs internațional de balet la care participă peste 150 de tineri artiști din aproape 30 de țări. Juriul concursului este prezidat de Iuri Grigorovici, artist al poporului din U.R.S.S.

Mao Dun, în memoriam

● La casa-muzeu Mao Dun (1896—1981) din Beijing a avut loc ceremonia dezvelirii bustului proeminentului scriitor chinez. În R.P. Chineză a fost înființat, după cum se știe, un institut de studiere a creației lui Mao Dun, iar de curind a fost instituit un premiu literar purtându-i numele.

„M-am epuizat”

● După cum înfărmăză ziarul suedez „Dagen”, cunoscuta scriitoare pentru copii Astrid Lindgren a declarat că nu va mai scrie cărți, motivându-și astfel hotărîrea: „Nu mai simt dorința de a compune. M-am epuizat”. Astfel se încheie cariera acestei iscusite minuitoare a condeiului, în vîrstă de 79 de ani, autoarea a 45 de cărți traduse în 50 de limbi.

Orson Welles

● „Un geniu recunoscut, dar frustrat de împrejurări și circumstanțe, neputînd să realizeze tot ce ar fi vrut, tot ce purta în el” — așa îl consideră, pe marele actor și regizor, Barbara Leaming în monografia **Orson Welles**. Autoarea se bazează pe numeroasele convorbiri și întîlniri pe care le-a avut cu el. Ea îl socotește nu numai un mare cineast al timpului nostru, ci o personalitate ieșită din comun, complexă, spirituală, cu o cultură vastă, plină de farmec.

Luciano Pavarotti la Beijing

● Tenorul italian Luciano Pavarotti, acompaniat de orchestra Operei din Genova, a beneficiat de o primire triumfală din partea celor 3 000 de spectatori chinezi care au asistat la primul său recital în R. P. Chineză. Recitalul, alcătuit din melodii napolitane, a fost urmat de două spectacole cu **Boema** de Puccini, la fel de bine primite de public, și de încă un recital. După Beijing, celebrul tenor a vizitat Shanghai-ul, unde s-a întretinut cu elevii și profesorii de la Conservatorul din acest oraș.

Recital Joan Baez

● În compania nelipsitei sale chitare, Joan Baez (în imagine), interpretează de muzică folk, astăzi în vîrstă de 45 de ani, păstrează nealterată forța angajamentului său politic și social. În recentul recital pe care l-a susținut la Geneva, ea a amintit că lupta pentru pace și pentru drepturile civile rămîne un obiectiv prioritar al omenirii. „Faptul că sinteți aici să mă ascultați dovedește că n-ați renunțat la luptă. n-ați încetat să sperați” — a declarat Joan Baez. Acestui angajament i-a fost dedicate melodii **Warriors of the Sun și Children of the Eighties**. Repertoriul ei a mai inclus o serie de melodii proprii, dar și cîntece semnate de Bob Dylan, Leonard Cohen, Elton John, John Lennon, Paul McCartney.

„Itinerarul meu”

● Este titlul unui manuscris inedit de Valery Larbaud apărut la Editions des Cendres. Cartea nu este o biografie, conținînd ca toate biografiile o parte imaginară, geneza ei fiind cu totul alta: un editor olandez, Alex André Tkols, admirator și prieten al lui Larbaud, într-o zi din 1926 îi pune întrebări despre diverse întîmplări cu intenția de a scrie un eseu biografic — care n-a apărut niciodată... Larbaud, atent, cu orice prilej, să precizeze concepția sa despre literatură și dorind să fie cit mai precis, îi răspunde într-un stil aproape telegrafic, începînd cu anul 1881, anul nașterii sale, pînă în 1926, refăcînd drumul unic, care contează pentru el, al geografiei scrisului.

N. IONIȚĂ
„Verba volant...” ?„Le tribolazioni aguzzano il cervello”
(Proverb italian)

știn-socialistă”, dar de câțiva ani s-a alăturat „ecologilor”. Această transgresiune — explică ea — este rezultatul unei vieți politice agitate, inclusiv al candidaturii ei la președinția Republicii

Federale Germania, în 1984. Romanele cu care și-a început cariera după război reflectau într-o modalitate foarte subiectivă experiența ei feminină. După primul roman, **Inelele transparente**, a urmat **Poveste de dragoste și Pleacă dacă poți**. Dar Luise Rinser este și autoare de memorii — **Cintind în întuneric** —, de cronică socială — **Jocuri de-a războiul, Iarnă primăvăratecă** —, de însemnări de călătorie — **Jurnal de călătorie în Coreea de Nord**, o experiență care a încântat-o, — și de autobiografie — **Sărutarea lupului**. Criticilor ei, dintre care unii îi reproșează eclectismul, scriitoarea obișnuiește să le răspundă: „Eu nu scriu literatură, ci confesiuni personale”.

Una din cele mai mult citite scriitoare de limbă germană, Luise Rinser (în imagine) a împlinit 75 de ani. Născută la 30 aprilie 1911 în localitatea Pitzling din Bavaria Superioară, ca fiică a unui învățător, a fost, în tot timpul vieții ei de scriitoare și publicistă, credincioasă definiției pe care singură și-a dat-o: „Eu sint cineva care ia în mod foarte realist cunoștință de ceea ce este întunecat, dar sint totuși cineva care speră”. De mai bine de patruzeci de ani, Luise Rinser își scrie în acest sens cărțile, provocând ample discuții între generațiile de cititori și în interiorul fiecăreia dintre ele. Multă vreme ea s-a calificat drept „socialist-creștină” sau „cre-

Trunchiuri

● Puține lucruri mi se par mai fascinante decât un trunchi proaspăt tăiat, cu secțiunea curată, neoxidată încă, desenată limpede, ușor de citit. Nu cred că există obiect (ființă, ar trebui să spun) de pe pământ în care timpul să se fi inserat mai explicit, mai logic, cu mai mare claritate, în care el, timpul, să se lase privit, citit, înțeles cu o sinceritate mai perfectă, cu un mai total altruism. Inel după inel, anii s-au înscris unul într-altul nu numai într-o strictă ordine cronologică, ci și într-o nereținută mărturisire a durerilor și norocelor care i-au caracterizat. Cercuri perfecte și ferice sau, dimpotrivă, rotoagele contorsionate de suferință și privațiuni se cuprind unele într-altele, dând naștere nu numai materiei însăși, ci și istoriei sale scrise, ca o spovedanie. Zeci și zeci de ani înscrisi astfel, concentrice și inegal — cu o linie mai groasă și mai moale cei buni, cu una mai subțire și mai dură cei secetoși — povestesc despre ceea ce a fost, spun adevărul, făcând imposibilă minciuna și denaturarea faptelor, lasă o mărturie clară, de necontrafăcut.

Am contemplat (studiat, ar trebui poate să spun) în viața mea multe, nenumerate trunchiuri tăiate, nenumerate asemenea cronicilor ideale, pentru care oamenii ar avea de ce să invidieze arborii, și concluziile care mi s-au impus nu au fost mai optimiste decât cele care decurg din studiul istoriei propriu-zise, a neamului omenesc, vreau să spun. Prima concluzie este că nu există trunchiuri formate din inele perfect rotunde, deci că nu există copaci fericiți; a doua este că liniile contorsionate, îngrămădite, răscucite, chinute formează un desen general mai frumos (cu atât mai frumos chiar, cu cât sint mai chinute) decât liniile regulate, monotone, egal departate între ele, multumite, cumini. Concluzii evidente deprimante pe care înălțimea dreaptă a trunchiurilor vii nu te-ar lăsa să le presupui, încit întreabarea firească pe care o nasc este dacă nu cumva frachetea acestor relații de suferință, mania mărturisirii totale, sincere, nevoia imperioasă de a spune adevărul, este ceva fără de care s-ar putea trăi mai bine, mai ușor. Poate că obiceiul oamenilor de a-și falsifica, aranja, denatura, istoria este o dovadă, practică, de inteligență, un semn, concret, de superioritate. Și poate că m-aș lăsa convinsă de comoda sofistică a minciunii, dacă n-aș observa că numai tulpinile drepte au curajul să-și spună povestea, că în timp ce în trunchiul căzut al bradului se poate citi întreaga istorie a existenței sale, în vrejurile țirite pe piatră și răscucite de vânt ale jepilor (pe care, de altfel, nu-i taie nimeni) nu se poate citi nimic. De unde rezultă că scrierea istoriei este o chestiune de demnitate și de existență a demnității, în același timp.

Ana Blandiana

Nikos Pappás — 80 de ani

● Nikos Pappás — unul dintre cei mai străluciti reprezentanți ai liricii contemporane grecești, cu o operă poetică și critică unitară, a împlinit recent 80 de ani. Autor al unor volume ca: **Singele nevinovaților**, **Noaptea de 4 ani**, **Jurnalul unui barbar**, **Miinile**, **Trandafirul eroic**, **Cu toți și nici unul**, **După ziua de 21...** și altele. N. Pappás, s-a impus literelor grecești, precum și celor de peste hotare.

prin expresia clară a poemelor sale, prin elementul epic și finalul dinamic, zguduitor (de esență whitmaniană), care alungă singurătatea. Om de o aleasă cultură, apărător al demnității umane, Nikos Pappás, poetul și avocatul, a creat în sfera spirituală un adevărat imn închinat omului și măreției sale.

Prieten sincer al poporului român și al României, vizitând im-

preună cu soția sa, regretata poetă Rita Boumi-Pappá, aceste meleaguri, Nikos Pappás s-a inspirat adesea din realitatea românească pe care a transpus-o în linii, forme și culori tonice, emoționând, astfel, pe cititorul de cea mai diversă orientare estetică. Creatia lui Nikos Pappás este cunoscută și-n România, prin diverse poezii și poeme incluse în antologii, publicate în multe reviste de literatură și cultură.

Jean-Claude Gallotta

● Jean-Claude Gallotta nu este un dansator-coreograf profesionist, a venit spre dans prin pictură. Modul său de exprimare nu poate fi încadrat în nici o școală, apropiindu-se mai curind de o gestică a cotidianului devenită artă. Presa îl elogiază, publicul îl aplaudă la New York, la Hamburg și la Paris. Gallotta inventă

un univers pornind de la mișcări familiare, de loc contestatar sau șocant. Primarul din Grenoble l-a încredințat conducerea Casei de cultură. Este pentru prima oară în „administrația culturală” ca un coregraf se află în fruntea unei asemenea instituții, una din cele mai însemnate ale Franței. Gallotta doarește să facă din acest

lăcaș nu un „templu al dansului” ci „un templu deschis tuturor manifestărilor artei”, culturii în general. Și noul director are șanse să izbândească dacă, așa cum spun comentatorii, se ține seama de „examenul” dat cu creația sa Baudelaire, care a emoționat și a satisfăcut cele mai exigente spirite ale culturii franceze.

Graham Greene într-o posibilă enciclopedie

● Dacă ar fi să apară un articol despre dumneavoastră într-o enciclopedie, ce ați scrie? „Aș scrie că el a ajuns foarte, foarte încet la simplitate și că, în măsura posibilului, a evitat să folosească adjective. Aș menționa, de asemenea, că treptat el a elaborat un sistem propriu de valori artistice”. Astfel se definea scriitorul englez Graham Greene într-un amplu interviu pe care l-a acordat, la Antibes, unui corespondent al ziarului „Izvestia”. A evocat cu nostalgie pasiunea sa

din tinerețe pentru film (tocmai se întorsese de la Cannes), și-a exprimat nemulțumirea față de multe din ecranizările, mai ales americane, făcute după cărțile sale, arătându-se însă satisfăcut de recentele realizări ale televiziunii britanice B.B.C. după **Doctor Fischer din Geneva** și în special **Monseigneurul Quijote**. Scriitorul apreciază că cea mai bună carte a sa este **Consul de onoare**. Acum intenționează să plece la Capri unde speră să termine un roman început cu zece ani în urmă.

Jubileu

● Baletul Rambert din Londra, cunoscuta companie de reputație internațională, care a evoluat și la București în septembrie 1975, a sărbătorit 60 de ani de la crearea sa printr-un ciclu de spectacole susținute de curind în capitala Marii Britanii. Baletul Rambert datează din vara anului 1926, cind fondatoarea sa, Marie Rambert și tinărul Frederich Ashton (unul din elevii săi) au dansat

la Teatrul Liric Hammer-smith în spectacolul **O tragedie a modei** (în imagine), prima lucrare coregrafică a lui Ashton. Cu prilejul recentei aniversări a fost organizată și o expoziție de fotografii care trasau cariera de 25 de ani a Mariei Rambert, alături de Diaghilev și Nijinsky, în Baletul Russe, la London Stage Society și cu propria sa companie, pînă la sfîrșitul vieții, în 1982.

Pictură elvețiană

● O recentă emisiune filatelică elvețiană este consacrată patrimoniului pictural național. Sint reproduse opere de Giovanni Giacometti, Cuno Amiet, Max Burl, Félix Vallotton, aflate în muzeele de artă ale Elveției.

„Burgtheater”

● Iată imaginea celebrului „Burgtheater” din Viena — imagine care trebuia să illustreze pagina 24 a numărului nostru

precedent, dar care, din pricina confuziei de clișee, a fost înlocuită cu cea a... Operei de Stat.

Jean NEGULESCU:

Amintiri (XXXIII)

„Un sicriu pentru Dimitrios”

AM CITIT pe nerăsuflăte **Un sicriu pentru Dimitrios**, mi-a plăcut, i-am trimis lui Jack Warner o scrisoare lungă și febrilă, și am primit următorul răspuns:

Dragă Jean, Mulțumesc pentru nota referitoare la **Sicriul pentru Dimitrios**. Deocamdată mi se pare cu totul prematur să luăm în discuție respectivul subiect. În orice caz o să te am în vedere pentru el. Nu afirm că ți-l voi încredința spre realizare, intrucît nu-mi place ca să rămînă cineva cu impresia că am promis ceva, doar știi bine ce lesne se uită cuvintele. Oricum, pe viitor te voi avea în vedere.

J. L.

ÎN ACELAȘI AN — urmînd alt obicei hollywoodian — am decis să-mi schimb impresarul. Sforile destinului meu cine-

matografic erau trase acum de Frank Orzatti, personaj extrem de influent în industria filmului (datorită strînsei lui prietenii cu Louis B. Mayer, mogulul de la **Metro-Goldwyn-Mayer**). Orzatti i-a forțat mina lui Jack Warner procedînd întocmai ca mafloții de la Las Vegas: i-a solicitat o întrevvedere și odată intrat în biroul acestuia, i-a trîntit pe masă un fiș de 10 000 de dolari.

„Ce mai e și asta?” s-a mirat J. L.

„Vreau să pariez”.

„Pe ce?”

„Pe clientul meu Jean Negulescu. Dacă intră imediat în producție cu **Sicriul pentru Dimitrios**, la anul cîștigă Premiul Oscar”.

„Ești nebun, Frank. Mai întii că încă nu i-am repartizat lui ecranizarea și apoi el nici nu se află aici, ci la New York unde are ceva de filmat pentru un scurt metraj”.

„Știu. Și mai știu că dacă nu îi încredințezi lui filmul, nici că-l mai vedeți pe aici”.

„Are contract cu noi”.

„N-o să mai aibă dacă nu primește imediat ecranizarea”. Și Frank a împins

teancul de bancnote înspre J. L. „Ce ai de pierdut? Nu-i decit un pariu”.

J. L. a măturat cu mina banii la o parte. „În studioul la mine nu închei pariuri”.

Frank a răsuflăte ușurat și a vîrit banii înapoi în buzunar. „O.K. Dar ține minte, Jack: Fără Sicriu, Jean nu mai calcă pe aici”.

La întoarcerea de pe Coasta de Est am găsit pe biroul meu un ordin de serviciu semnat de Jack Warner. Mi se dăduse intrarea în producție cu **Un sicriu pentru Dimitrios**.

Mulțumesc John Huston! Mulțumesc Frank Orzatti!

Cu Sidney Greenstreet, Peter Lorre și Victor Francen, alături de care debuta — în rolul lui Dimitrios — un tinăr actor de teatru pe nume Zachary Scott, filmul a costat mai puțin decit prevăzuse inițial bugetul și a reprezentat un dublu succes: artistic și de box-office. Debutasem în filmul de ficțiune pășind cu dreptul.

Patru ani mai tîrziu, la Londra, îl cunoșteam în sfîrșit pe Eric Ambler, autorul cărții — un bărbat fragil, blond, cu pielea extrem de albă, neatînsă de soare sau de vînt și cu glas abia auzit. Ai fi jurat că este un personaj descins direct din minunatele sale fabulații romanești. I-am fost recunoscător pentru că s-a arătat mulțumit de felul cum ne purtasem cu odrasla lui. La despărțire mi-a oferit un exemplar al **Sicriului pentru Dimitrios**. Pe pagina de gardă am găsit următoarea dedicație:

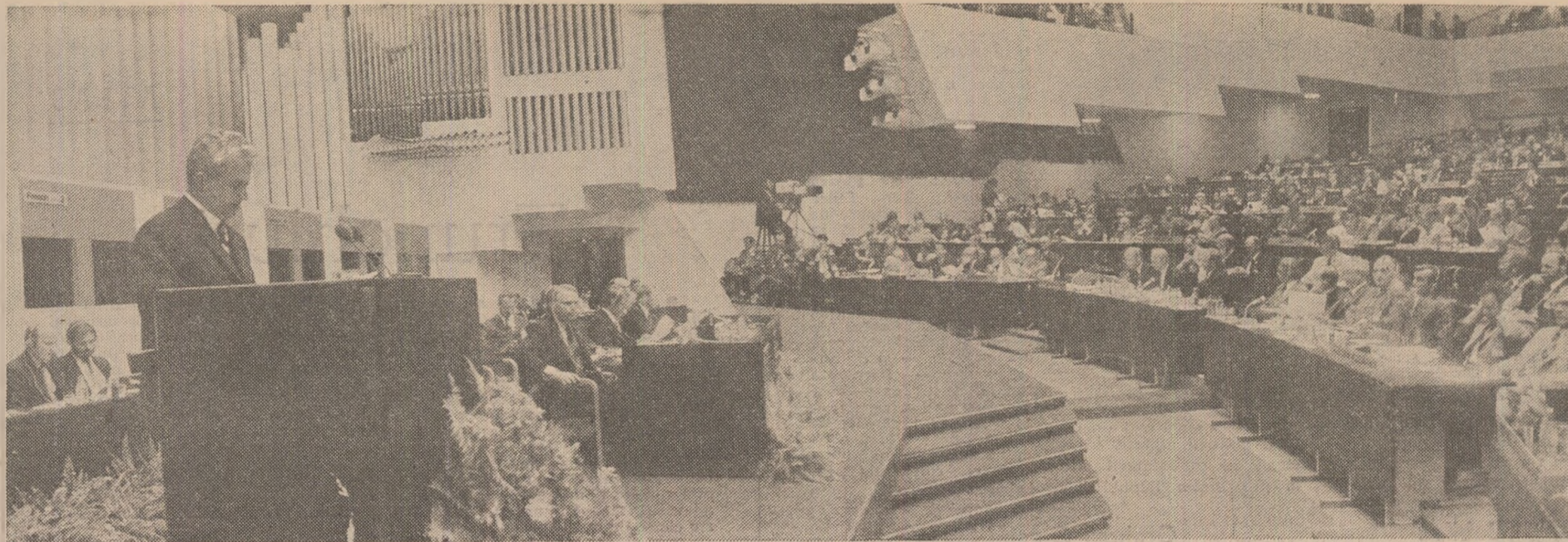
Londra, noiembrie 1948

Dragul meu Negulescu, S-ar putea să te mire că primești vești de la cel ce semna Dimitrios Makropoulos. Nu te speria, prietene. De fapt n-am murit, deci nu sint o fantomă răsărită din străfundurile conștiinței tale. Aș vrea să îmi îngădui să te întreb ceva: Crezi într-adevăr că Dimitrios în persoană s-ar fi dus să trateze cu un escroc ca Peterson? Chiar crezi asta? Dragul meu prieten, și-am urmărit cariera cu infinit interes amical. La un moment dat mă cam alarmase riscul implicat de evocarea primei mele tinereți fiindcă, mărturisesc, sint extrem de sensibil la tot ceea ce mi-ar putea strîbi reputația. Mi-am permis deci o mică și discretă anchetă asupra dumată, în Italia, unde am vorbit cu un zănatec, pe nume John Huston. Dacă la început mă bătea gîndul să-i ruinez pe frații Warner, pe parcurs am renunțat pentru că filmul dumitale a leșit bine, din toate punctele de vedere. Nimic n-a fost compromișor. Ecranul a înfățișat acea latură a personalității mele, descrisă de mulți dintre foștii mei parteneri, drept cea mai simpatică, mai demnă de iubit. Am văzut filmul într-un local din Istanbul. Mă reîntorc acolo săptămîna viitoare fiindcă mă așteaptă încă o groază de afaceri. Dacă ai avea un dram de minte, m-ai urma și tu.

Prietenul și asociatul dumitale, Baron Dimitrios M.

P.S. Dacă vii, o să-ți ofer o armeancă pe gustul tău!

In românește de
Manuela Cernat

Helsinki, 1975: La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa

Înaltul mesaj al politicii externe românești

ÎN istoria noastră națională, martoră a atitor momente de răscruce pentru destinele poporului, perioada celor 21 de ani care au trecut de la evenimentul înscris cu litere de aur în faptele și viața României confirmă în mod strălucit actul de voință al întregului partid, al națiunii de a încredința destinul patriei celui care s-a impus în conștiințe ca neîntrecutul făuritor al epocii ce-i poartă numele, comunistul patriot și revoluționar care a gândit și gindește drumul României prin ani și decenii, spre viitorul ei de lumină — comunismul.

Începând cu acea vară fierbinte, de neuitat, a anului de glorie 1965, Partidul Comunist Român, sub influxul generator de energie al acțiunii tovarășului Nicolae Ceaușescu, a înlăturat dogmele, șablonismul de orice fel, considerând socialismul ca o forță politică de intensă acțiune revoluționară, a descătușat energiile poporului, a contribuit la afirmarea prestigiului și forței socialismului în întreaga lume.

Secretarul general al partidului a adus o viziune proaspătă, științifică, un puternic suflu viu, în înțelegerea și desfășurarea întregului proces de transformare revoluționară a societății și a omului — ceea ce a condus la înfăptuirea fără egal în sfera producției materiale și spirituale, la trecerea României într-un stadiu superior de dezvoltare, la propulsarea ei pe noi culmi de progres și civilizație. Putem spune cu justificată mândrie că în acești ani de glorie, conducătorul partidului și statului ne-a redat la parametrii reali însuși sentimentul demnității naționale, a repus în drepturile lui firești trecutul neamului, pe care l-a ridicat pe soclul celor mai înălțătoare simțăminte.

Ca o mărturie perenă a acestor gânduri sînt aprecierile din omagiul adus, la împlinirea a două decenii de la Congresul al IX-lea, de către Comitetul Central al partidului, Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Consiliul de stat și Guvernul țării. Documentul omagial se constituie într-o vibrantă reafirmare a înaltei prețuiri, a recunoștinței întregului partid, a națiunii, față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent militant comunist, înflăcărat patriot, personalitate proeminentă a lumii contemporane care și-a făcut din înflorirea patriei, din creșterea bunăstării poporului, din slujirea cauzei socialismului și a păcii țelul suprem al strălucitei sale vieți și activității revoluționare.

ESTE un adevăr cu putere de simbol că, acționând cu neobosită energie pentru dezvoltarea economico-socială a patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a impus pe toate paralelele și meridianele lumii ca exponentul și promotorul cel mai autorizat al aspirațiilor de pace și progres al națiunii noastre, ca militant de seamă pentru cauza generală a socialismului, a păcii, a prieteniei și colaborării între popoare. Întreaga activitate desfășurată de țara noastră în domeniul vieții internaționale pune în evidență cu puterea de netăgăduit a faptelor îmbinarea organică, unitatea indisolubilă între politica internă și cea externă, ideea devenită standard de luptă că înfăptuirea cu succes a minunatelor programe de proiecte de construcție a socialismului și comunismului a fost și este posibilă numai în condiții de pace și liniște.

În magistrala Cuvîntare la Plenara C.C. al P.C.R. și activului central de partid din 24 iulie 1985, secretarul general al partidului sintetiza astfel coordonatele politicii noastre externe: „Privind retrospectiv, putem afirma că activitatea României desfășurată pe plan internațional în cei 20 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului s-a caracterizat printr-o politică principală de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, de susținere a luptelor de eliberare națională, pentru independență, destindere și pace. [...] Tocmai datorită acestei politici principale și consecvente de colaborare și pace, țara noastră întretine relații cu toate statele lumii, se bucură de prestigiu și are prieteni pe toate meridianele planetei noastre“.

În laconismul lor, cifrele și datele statistice se constituie în mărturie vie ale acestei realități, într-o adevărată oglindă în care se reflectă dinamismul politicii noastre externe. De la 67, numărul țărilor cu care România avea relații diplomatice, și 98, al celor partenere în raporturile economice, astăzi numărul lor a ajuns la 155.

În anii de după Congresul al IX-lea au cunoscut o mare amploare relațiile de prietenie și colaborare ale României cu toate țările socialiste, în primul rînd cu cele vecine, pornindu-se de la concepția conducătorului partidului și statului că întărirea solidarității și unității țărilor socia-

liste reprezintă, în actualele împrejurări internaționale, un factor important al prestigiului socialismului la scară mondială, al luptei popoarelor pentru pace și progres social.

În lumea de astăzi, cu realitățile ei care nu pot fi nesocotite, legăturile dintre state aparținînd unor sisteme social-politice diferite constituie o condiție sine qua non a coexistenței, a triumfului rațiunii, a dreptului împotriva forței. Reprezintă un document programatic de referință modul în care tovarășul Nicolae Ceaușescu a definit, în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea, necesitatea unor relații de tip nou între state, o adevărată coloană vertebrală a structurilor păcii pentru statornicirea și generalizarea respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, dreptului fiecărui popor de a se dezvolta în mod liber, așa cum o dorește, cu atât mai mult cu cit pe arena mondială logica și realismul politic și spiritual de colaborare sînt frecvent amenințate de o neîncredere, confruntare și încordare crescînde.

AFIRMÎND cu tărie, încă din 1967, teza de excepțională însemnătate, potrivit căreia cauza păcii și securității cere lărgirea relațiilor dintre state, a întîlnirilor și discuțiilor dintre conducătorii de state și guverne, dintre oamenii politici, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat dinamism, principialitate și spirit de inițiativă politicii noastre externe, prin eficiența dialogului său, atît la București, cit și peste hotare, cu conducătorii politici din întreaga lume. Istoricile vizite întreprinse, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în zeci și zeci de țări, documentele semnate, au consacrat principiile noi de relații între state. Pe ansamblu, de la Congresul al IX-lea și pînă acum au fost întreprinse peste 200 de vizite oficiale la nivel înalt în țări de pe toate continentele, iar pe pămîntul României, președintele Nicolae Ceaușescu a avut întîlniri și convorbiri cu peste 300 de șefi de state și guverne. Cu aceste prilejuri au fost semnate 22 de tratate de prietenie și asistență mutuală, peste 100 de Declarații solemne și Declarații comune și circa 560 de alte documente oficiale. Acestea au avut un rol de importanță covârșitoare la amplificarea și diversificarea relațiilor României cu toate aceste state, la conlucrarea lor fructuoasă pe arena internațională.

De la acest concept privind largă deschidere internațională a României și-a tras sorgintea și teza de o excepțională însemnătate privind locul și rolul țărilor mici și mijlocii în configurația politică a lumii. Acționînd ferm pentru sporirea contribuției țărilor mici și mijlocii la soluționarea problemelor complexe ale lumii de astăzi, România, președintele Nicolae Ceaușescu, aduc un inestimabil serviciu cauzei păcii și securității mondiale, cooperării și înțelegerii între națiuni.

UNUL din punctele cardinale, am putea spune steaua polară a politicii noastre externe, îl reprezintă inițiativa, propunerile și chemările la rațiune și realism adresate de conducătorul României șefilor de state și guverne pentru dezarmare și — în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, contra evoluției periculoase a evenimentelor spre confruntare și război. Poporul nostru, ca de altfel popoarele de pretutindeni, datorează tovarășului Nicolae Ceaușescu concepția potrivit căreia problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, înlăturarea armelor militare și distrugerea totală a stocurilor existente de rachete nucleare, apărarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la existență, la pace.

În conceptul românesc, idee-nucleu în jurul căreia gravitează toate acțiunile țării noastre pe plan internațional, se regăsește nu numai aspirațiile fundamentale ale poporului român ci și ale tuturor popoarelor.

Privind retrospectiv, este demn de relevat că în 1970, Adunarea Generală a O.N.U. a proclamat Deceniul dezarmării Națiunilor Unite 1970—1980, în 1975 la forumul mondial al Națiunilor este prezentat documentul românesc în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, iar în 1983, la inițiativa țării noastre, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o rezoluție privind amplasarea noilor rachete americane și renunțarea la contramăsurile anunțate de U.R.S.S., precum și reluarea cit mai curînd a tratatelor de la Geneva.

SITUAȚIA gravă existentă în prezent în Europa cere din partea popoarelor continentului — ale întregii lumi — acțiuni energice pentru înlăturarea deplină a armelor nucleare din Europa și de

pretutindeni. Pe prim plan trebuie pusă lupta pentru dezarmare, pentru oprirea militarizării cosmosului. Definind obiectivele și prioritățile „Anului Internațional al Păcii“ proclamat de O.N.U. prin voință unanimă a statelor, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a ridicat cu hotărîre împotriva oricăror experiențe nucleare, s-a pronunțat pentru un acord privind încetarea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, a susținut programul de dezarmare nucleară, în mai multe etape, pînă în anul 2000 propus de U.R.S.S.

Este meritul istoric al șefului statului român de a fi abordat într-o viziune globală problema dezarmării, relația între cheltuielile militare și dezvoltare, propunînd un program complex de dezarmare. Acesta ar trebui să cuprîndă și armele chimice precum și toate armele convenționale clasice astfel încît, pînă în anul 2000, să se reducă cu cel puțin 50 la sută armamentele existente, să se stabilească o limită maximă a diferitelor arme, îndeosebi pentru marile puteri. În același timp, să se treacă la reducerea efectivului și a cheltuielilor militare cu cel puțin 50 la sută pînă la sfîrșitul acestui veac. Aceasta ar asigura posibilitatea ca omenirea să pășească în mileniul al 3-lea departa de coșmarul unei catastrofe nucleare, la făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Prin inițiativa și acțiunile sale de larg răsădit mondial, șeful statului român a insuflat poporului nostru voința fermă de a face totul pentru a contribui — în strînsă unitate cu toate celelalte popoare, cu forțele înaintate de pretutindeni — la oprirea cursei înarmărilor, la instaurarea unei păci trainice în întreaga lume.

SECURITATEA și pacea internațională sînt grav amenințate de existența unor stări de tensiune și conflict în diferite zone ale globului terestru și este un adevăr axiomatic că atunci cînd pacea este în pericol nu se răspunde, ca în dictonul latin, cu pregătirile de război, ci cu organizarea păcii.

De o largă audiență și apreciere pe arena mondială se bucură concepția, acțiunile și inițiativa conducătorului partidului și statului nostru privind necesitatea soluționării pe cale politică, pașnică, prin negocieri a problemelor litigioase. Căci oricît de îndelungate și anevoioase ar fi acestea, ele sînt de preferat războiului. Este o realitate tragică faptul că, de-a lungul a peste 4 decenii care au trecut de la încheierea celei de a doua conflagrații mondiale, în diferite regiuni au avut — și au loc încă — peste 150 de războaie și conflicte, așa-zis locale, care s-au soldat cu peste 16 milioane de victime și mari pierderi materiale. Valoarea inițiativelor românești are caracter universal, referindu-se la orice probleme litigioase, fie ele globale sau regionale. România a propus, la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, ca a 40-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. să adopte un Apel Solemn către toate statele aflate în conflict de a înceta fără întîrziere acțiunile armate și a soluționa problemele dintre ele pe calea tratativelor. Documentul a fost adoptat prin consens, marcînd astfel o nouă și strălucită acțiune românească în favoarea păcii, prieteniei și colaborării între popoare.

Ca țară socialistă în curs de dezvoltare, România este profund preocupată de situația gravă existentă în lume prin menținerea și chiar adîncirea decalajelor dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Scîzînd pericolul, care devine tot mai mult principala contradicție a lumii contemporane, președintele României a subliniat necesitatea soluționării globale a problemelor subdezvoltării — inclusiv a datorii externe ale țărilor în curs de dezvoltare, realizarea unei noi ordini economice internaționale. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a propus organizarea unei Conferințe internaționale, în cadrul O.N.U., la care să participe cu drepturi egale atît țările în curs de dezvoltare cit și cele dezvoltate în vederea realizării unor acorduri generale, al unor relații de colaborare întemeiate pe deplină egalitate și echitate. Aceasta reprezintă singura cale reală pentru depășirea crizei economice mondiale, pentru dezvoltarea economico-socială a fiecărei națiuni.

UNIT în cuget și faptă, întregul nostru popor sprijină și înfăptuiește cu înaltă răspundere politica externă a partidului și statului, consacrată păcii și poporului, soluționării constructive a marilor probleme ce confruntă omenirea, politică profund umanistă care a adus României și marelui nostru președinte un uriaș prestigiu și numeroși prieteni pe toate meridianele globului.

Ion Mărgineanu

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

5 lei